

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG

FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HANHERRED

1923

LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN

Thyboen Lars Bleeg Hesseldahl,

hans Liv og hans Slægt,

ved *Niels Hedén*, cand. pharm.

(Fortsat fra forrige Aarboeg.)

VI HOLDT PAA SKIVE TORV⁵¹) om Natten, da alle var gaaet til Seng(s) og kiendte ikke, hvor vi skulde faae Huuslye Natten over. Medens Vognen holdt, gik ieg lidt omkring i denne fremmede Bye for at opdage, om ingensteds var Lys (var) at opdage. Endelig fik ieg Øye paa et dunkel Lys; ieg ilede dertil, da Dørene ikke vare tillaasede; ieg erfarede, at det var en Vognmand dér boede og var nylig kommen hiem fra en Reyse, men ved at søge Hvile havde forglempt at slukke Lyset. Ieg bad om Herberg, der ikke blev mig nægtet; ieg afhentede Vognen og dens Besætning, vi kom ind i en skikkelig Værelse, hvor vi blev godt modtaget; efter at ieg havde spiiet, betalte ieg Kudsken for Reysen og gik til Sengs. Vi sov kuns lidet, men overtænkte vores tilsyneladende uheldige Stilling og indsaa, at vi havde spii(le)t en forvoven Rolle. — Om Morgenen gik vi ud for at besee Byen og derpaa gik til vores Qvarteér, hvor de ventede paa os med Kaffe. Værten, en meget fornuftig Mand, gik med mig i Byen for at opspørge en Leylighed at flytte i, men alt forgiæves. Ieg mærkede nu først det ulykkelige i vores Stilling. — Vinteren nærmede sig, og min Kones Nedkomst var nær; vi var næsten ogsaa blottet for Penge i det fremmede Land uden Huusleilighed; men vi tabte ikke Modet; thi Sorg kan ogsaa forvandles til Held. Ved Frokostbordet kom Værten og ieg paa Tale om Holsten, og han fortalte mig, at han havde en Søn dér, som var bleven gift med en Kroemands Syster, og, efter hvad (han) havde hørt, havde han gjort et godt Partie. Ieg spurgte om Navnet; han hédder *Peder Fredrichsen*. Ieg bemærkede straks, at det var min Syster, hvormed han var

gift⁵²), og vi blev ved denne Bekjendtskab nær familieret; ieg fik derved som lidt Adspredelse. Endelig traadte der en Pige ind ad Døren og spurgte, om der ikke logerede en Holstener, hvorpaa Værten svarede Ia. Pigen bad mig om at komme op til en Doctor *Stængel*⁵³), han ønskede at tale med mig; han boer paa Hiørnet af Storegade og Broegade⁵⁴), sagde hun fremdeles. Ieg blev ganske forundret, da ieg vidste, ieg kiendte ham ikke; ieg lovede straks at komme. Værten udlagde mange Berømmelser paa denne gode Mand. Ieg gik derop. Doctoren tilligemed sin gode Kone modtog mig meget venskabelig og gav sig i Samtale med mig, efter at ieg havde fortalt en kort Udtog af min Bestemmelse, og i hvad Anledning, ieg var kommen til Byen, og min Kone var Modehandlerinde og ønskede at faae nogle Elever i Lære snarest muelig. Denne gode Mand trøstede mig godt og troede ikke, at der var noget i Veien for Udkommet. Ieg har hørt, at De mangler Boepæl, sagde han, idet han leveret mig en Nøgle til en ham tilhørende Sted paa Hiørnet af Østergade, Broegade og Tin(g)gade, hvorfra en Præste-Enke nylig var flyttet⁵⁵). Dette Sted maa De straks tiltræde. Efter at ieg havde aflagt min skyldigste Tak for denne Goedhed, gik ieg med et glad Hierte til min Kone og fortalte hende disse Begivenheder, hvorved vi blev ganske tilfredsstillet. Vi gik til Stedet, aabnede Døren og fandt en beqvem og vel indrettet Leylighed saavel til Værtshuus-hold som og til, hvad vi forøvrigt agtede at ville beskæftige os med. Vi fik vores lille Møblement strax indsat i sin Orden; vores Vært, Vognmanden, navnlig *Niels Dam*⁵⁶) og Familie besøgte os om Aftenen og passiarede almindelig et Par Timerstiid, og inden faa Dage fandt vi os godt tilfredse. — Ieg vil nu hermed gjøre en kort Skildring over Byen *Skive*, den ligger i en behagelig Egn i Udkanten af det frugtbare Land Salling. Til Nærheden af Byen er Indseiling ved en Herregaard kaldet *Krapesholm*, til Byen er en stoer Aae og beqvem Fiskerie, over Aaen gaar en Broe, hvorover gaaer Landeveien til Wiborg. — Ieg vil nu igien henvende mig til vores næste Dags Sysler; efter Hr. Doctor Stængels gode anbefaling meldte der sig først elleve smaae

Piger, der vilde lære deels Modepynt og deels Skræddersyning, hvorfor vi tog Betaling ugentlig, og Antallet forøgedes daglig. Nu skulde ieg først tænke, hvorved ieg skulde fortieneste noget; thi denne lille Værtshuushold, som ieg og enhver benytte der i Byen, kunde ikke indbringe mig nogen synderlig Fortieneste, og ieg vidste, at en Handelsmand uden Penge er at sætte i Ligning med en Kakkellovn om Sommeren, der ikke kan udrette noget til Nytte. Ieg begav mig paa Reisen til den saakaldte *Bindeegn*, nemlig *Hammerum Herred*, hvor Jydestrømperne bliver strikkede og kiøbte mig der et Parti uldenstrikkede Varer og reiste dermed til Holsten at forhandle samme. Unægtelig faldt det mig tungt, da ieg første Gang med slig simpel Négoce betræde de Egne, hvor ieg før havde været i en mere anseet Stilling; men til min Bestyrkelse var ieg forvissat om, at ieg kun havde efterladt mig faa Uvenner, som vilde glæde sig over denne Forandring. Ieg indsaa tilfulde, at den Stilling ikke var saa hæderfuld som forhen, men lige saa lovlig, og Nødvendighed paabød mig det, og ved denne Leylighed syntes ieg altid at beholde Retten paa min Side og gik derfor med frit Mod min Skiæbne imøde. Ieg naaede efter flere Dages Reyse min. forhenværende *Linnetskov* saavel som *Lygumkloster*, hvor ieg paa ethvert Sted modtog en venlig Modtagelse, og enhver Bekiendt, saavel der som i *Tønder* kiøbte af mine Varer og betalte det endog dyrere, end ieg forlangte, saa ieg gjorde en god Reyse. Efter at ieg havde udsolgt, begav ieg mig paa Hiemreisen til Skive, hvor jeg fandt min Kone glad og veltilfreds; ieg foreviiste hende min Fortieneste, hvorover hun glædede sig, hun var ligesaa glad over at foreviise mig en næsten lignende Fortieneste. Vi, hver paa sin Maade, fortsatte saaledes vores Handteringer og ved vores Fliid og fælles Sparsomhed kunde vi ernære os nogenlunde, at vi ikke trængte og kunde stedse være ordholdende mod enhver. En lang Tiid forgik saaledes, men ieg unægtelig stedse har været for Forandringer og troede, at der var en anden Udsigt til snarere at blive riig. Sommeren nærmede sig, og den glædelige Foraar kom os i Møde. Det indtraf sig nu, at en temmelig stoer Seilbaad laae uafbenyttet;

dens Eier var en Mand boende udenfor Skive; han tilbud mig samme enten til Eye eller Leye; ieg resolverede til at leye samme til 8 Mark ugentlig for forestaaende Sommer, og da ieg var temmelig bevant med Seiladsen og især Farvandet paa Liimfiorden fra mine yngre Dage af at regne, saa seilede ieg alene og négocerede med adskillige Deele. Mine fleeste Reiser var paa *Løgstøer* og *Nibe*, hvor ieg omvexlede mine Varer og modtog Sild, som ieg afsatte andre Steder; dette kunde ogsaa godt svare Regning. Høsten nærmede sig; ieg begyndte nu at anlægge min Handel i at seile med Haugefrugt til Liimfiordens omliggende Markedspladser og vedblev en Tiid saaledes at drive denne Næringsvey og fortiente derved saa meget, at vi kunde see den kommende Vinter uden Ængstelse imøde. Vi glædede os ved, at ieg i denne Sommer havde faret saa heldig; ieg ønskede endnu at gjøre en Reyse før Vinteren, og naar den vilde gaa heldig af, saa vilde ieg ved min Hiemkomst lægge Baaden paa Land. Ieg gav mig nu paa en Seiltour til *Løgstøer* for at afhente en Ladning ferske Sild; men den Gang var ieg uheldig; ieg kom lykkelig til *Løgstøer* og fik min Ladning ind; men formedelst Storm og Modvind næste Dag, som var bestemt til at seile, maatte ieg sælge Sildene til Salteren med Tab. Saaledes gik det mig 3 Dage paa hinanden, fjerde Dag om Eftermiddagen gik ieg til Søes, og da ieg var kommen over *Løgstøer Grunde* og naaet den saakaldte *Liv-Bredning*, fik min Glæde Ende. Det blev mørk og blæste i Førstningen en liden halv Kuling; men Kl. 12 om Natten blev det en rasende Storm, der snart fyldte mig Baaden med Vand, og ieg var alene og kunde ikke slippe Roret, medens ieg bjergede Seilene. Saa saae ieg mig nødsaget til at holde ind under nærmeste Land, og da det var mørk og dertil Paalandsvind, kom ieg med en saadan Heflighed mod en Steen, at ieg løb 3 Planker ind i Baaden. Ieg uden videre Betænkning sprang i Søen, og uaget ieg var en daarlig Svømmer, naaede ieg dog Landbredden, hvorfra ieg kunde se, at Baaden sank med alt, hvad ieg havde, og intet stod til at redde. Ieg havde nu 3 Miil over Land til mit Hiem, hvor ieg maatte gaae blottet for alt uden at

nyde mindste Vederqvægelse. — Ved min Hiemkomst min Kone og kom mig i Møde med de varmeste Modtagelser og de gladeste Forventninger; ieg stoed derimod som forsteenet og kunde ikke giengjælde min Kones Omfavnelser, ieg manglede Ord. Hun mærkede snart min Forlegenhed og bad mig indstændig at aabne mit Hierte for hende og fortælle Tingenes heele Sammenhæng. Ieg fortalte uden nogensomhelst Tilsætning eller Fradragelse alt denne Sag betræffende; men uagtet hendes sædvanlige gode Trøstegrunde kunde hun dog ikke forestille mig, at ieg mere kunde blive lykkelig. Hun overlagde for mig, at vi var lige saa fattige, da vi kom til Byen som (end)nu, og naar enten Uenighed eller Sygdom havde fundet Sted iblandt os, da havde det været mere ubehagelig og en langt tungere Skiæbne; men uagtet alle Forestillinger var ieg dog utrøstelig, og det grænsede næsten til Fortvivlelse; men ved at bringe mine Religionskundskaber i Erindring og den Kierlighed, ieg følte for min huuslige Familie, blev ieg befriet fra en Beslutning, der snart kunde bemestre mig; ieg tænkte, at det var min Pligt at kæmpe med Verden, saalænge man var i den. Ieg skrev nu og ansøgte det høye *General-Toldkammer*⁵⁷⁾ og *Commercecollegie* om at blive anbragt i Toldfaget. Det var næsten som en Ting, der vilde findes iblandt Umueligheder, da ieg ingen Patroner havde, der kunde tale min Sag, og om det kunde med Tiden ventes, vilde det dog i det mindste have lange Udsigter, og ieg dog i denne Ventetiid maatte søge at erhverve mig noget, der i Forening med min Kones Huusfliid kunde ernære os.

Det hændte sig, at samme Nat, som ieg strandede, at der ogsaa strandede et Skib paa *Thorup Strand* i *Han Herred*⁵⁸⁾, hvis Ladning bestod i Hamp, der blev ilandbierget i havareret Tilstand. Da ieg hørte, hvad Tiid Auctionen skulde holdes, gik ieg til en Kiøbmand ved Navn *Hestbeck*⁵⁹⁾ og bad ham creditere mig nogle Manufactuurvarer, da ieg ønskede at komme til denne Auction, endskiønt det var i en 20 Miiles Afstand. Han beiaede det strax, og ieg udtog til billigste Priiser for 60 Rd. af hvad Slags, ieg ønskede og troede, der var mest afsættelig. Ieg gav mig næste Dag paa

Reisen dermed og solgte heldig underveis. Efter et Par Dages Reise var ieg i Nærheden af Thorup Strand, et Par Dage før Auctionen skulde holdes. Det glædede mig meget, da ieg hørte, at Hr. Herredsfoged *Kjer*⁶⁰⁾ var ansat dér og var tillige som en Følge deraf Incassator. Han havde før boet i Wiisbye som Naboe til mine Forældre, og med hans Barn havde ieg været Legekammerat og dér tilbragt mine Ungdoms-Fornøyer. Herredsfogden var min første Lærer i at spille Fiolin; ieg gik før til ham som Barnet til sin Fader, ligeledes blev det nu ogsaa her Tilfældet. Ieg fortalte ham, hvormange Penge ieg var i Besiddelse af og bad, om ieg skulde købe lidt meere, om mit Bud da var antagelig; det nægtede han mig ikke. Ieg købte nu en betydelig Deel Hamp, lod det udvande og tørre, før det kom hjem; derpaa lod ieg det transportere til Skive med 3de Vogne. Ieg lod det bekjendtgjøre, at ieg havde Hamp til Udsalg; alle mine Creditorer var strax til Stede og købte for deres Tilgodehavende. Foruden dette fik ieg saa meget tilovers, at ieg kunde betale min Auctionsregning og godt faae mit Huus forsynet med Levnedsforraad; vi glædede os ved denne saa hastige og uformodede Forandring. Anden Auction⁶¹⁾ paa Hamp samme Sted nærmede sig, og ieg købte et Par Oxehovder Brændeviin; ieg leiede mig en Vogn og kiørte igien til *Thorup Strand*, hvor Handelen blev i Korthed at fortælle ligesom forrige. Ieg beholdt noget deraf usolgt, som ieg lod spinde i Reeb, nemlig 20 Lpd., og ieg blev ved den Leilighed og impliceret i Reebhandelen. Ieg følte, at enhver undte mig alt Held og Lykke. Om det endog gik lidt ind i en anden Mands Næringsvei, blev det dog ikke paatalt, men beholdt bestandig deres Venskab. Ieg skyldte nu intet og havde goed Forraad til Vinteren. Vinteren indtraf nu ogsaa med saadan Kraft, at om faae Dage blev Liimfjorden tillagt, at man uden at befrygte noget kunde kiøre derover. Ieg havde i mine ledige Tiimer forfærdiget mig en lille Iiskilke, og ieg var tillige en god Skøiteløber. Ieg tog mig en Skøitetour paa en skøn Vinterdag og tog min Kilke ved Haanden. Da Iisen var glat, var ieg paa et Par Timer omtrent 3 Miil borte, nemlig til dette ulykkelige Sted, hvor ieg

for et Par Maaneder før var strandet. Ieg havde nu Leilighed til at betragte det Sted, hvor Skiæbnen havde rammet mig, og alt blev mig nu bragt i Erindring og mange mørke Tanker derved om hiin Nat gjorde mig utilfreds. Paa min Hiemtour træffede ieg ved *Hvalpsund*, nemlig Overfarten fra Salling til Himmerland paa en Deel Sildefiskere, der fangede Sild under lisen ved at trække Sildegarn. Ieg blev opmærksom paa, at der ved Optagelsen af deres Garn optrækkedes en stoer Deel Ansioser (Anschiovis), hvoraf ieg var en temmelig nøye Kiender. Ieg spurgte, hvad en Skiæppe skulde koste, de sagde, De giver til en Pægel Brændeviin, saa tager De saa mange, De lyster. Dertil var ieg villig; ieg fyldte en stoer Pose deraf og lagde den paa min Kilke, og efterat have betalt disse foer ieg af Sted i en lynende Fart, da det nærmede sig Aften. Paa Hiemtouren studerede ieg stedse paa, hvorledes Omgangsmaaden var i Norge dermed, da det var længe siden, ieg dér havde benyttet det, nemlig i min Drengdomstiid, saa det var næsten gaet af min Erindring. Ieg kom nu til Erindring derom, og ved min Hiemkomst nedlagde ieg samme efter norsk Methode, og 14 Dage derefter havde ieg gode Ansioser. Ieg lod det bekiendtgjøre og fik Afsætning, hvori ieg var meget heldig, saavel fornemme som Borgerklassen berømte dem. Ieg gientog denne Skøitetour næsten daglig; ieg gav en Bødker næsten stadig Arbeide med at gjøre Ansiosdunke. Ieg fik, efter at det var bleven bekiendtgjort, en stor Afsætning især til Wiborg, saavel som ogsaa til Herregaardene paa Landet; og nu levede vi ved denne Leilighed uden Trang, vi ernærede os af denne Handtering og gjorde os deraf en Næringsvei. — Som ieg og min Kone fordybede os i disse Betragtninger og talede om, at vi for bestandig vilde forblive i Skive, kom et Collegiebrev, at ieg var ansat paa Øen *Fanø* fra 1ste Februar 1827 som Roersbetient og tillige Assistent hos Hrr. Capt: Toldcontroleur *Winchler*⁶²). For de, der ikke er bekiendt med *Fanø* vil ieg gjøre saaledes bekiendt dermed, at Øen ligger omtrent 8 á 9(?) Miile fra Riibe til vester i Vesterhavet. Øen bestaar kuns af 2de Byer nemlig *Fanø* og *Sønderhaae*, nogle enkelte Steder ligger imellem disse

to Byer, som vel kaldes Bondebyer, men er kuns enkelte Steder. Hele Øens Befolkning lever af Søefart og Fiskerie, der hiemmehører nu omtrent 1000 Fartøyer, der farer i almindelig paa Udlandet. Landet frembringer, i og for sig selv, ikke noget betydelig Forraad af Livets Nødvendigheder, Fruentimmerne grave selv Jorden og ligeledes afskiære selv Sæden. Ieg (var) nu ansat som Assistent og Roersbetient hos Hrr. Captain og Toldcontroleur Winchler, saa ieg blot skulde følge Krydsfartøiet i Sygdoms- og Nødtilfælde; min faste Løn var kuns knap afmaalt; men ieg turde ikke nægte at modtage det, som ieg engang havde søgt. Ieg indsaa, at uden min Kones særdeles gode Hiælp kunde ieg ikke leve paa Øen og ernære Kone og Børn. Vi maatte nu forlade vores elskede Skive og begive os til denne kolde og ufrugtbare Øe Fanø. Vi havde mange Miil at reyse, men efter nogle Dages Reyse naaede vi vores Bestemmelse; Hrr. Captain *Winchler* modtog os ved Ankomsten paa Fanø, han var den reedelig(-ste) og oprigtigste Mand efter min og fleeres Anskuelse, som ieg har haft den Lykke at kiende. Det glædede mig ikke lidet, at min Svigerfader var Præst for *Vester Hierting* og *Guldager* Meenigheder⁶³⁾ i det heele 1 Miil fra Fanø, saa ieg kunde se Præstegaarden hver Dag, og ved hans og Captain Winchlers utrættelige Hiælp kunde min lille Løn være tilstrækkelig. Min Kone syede Damepynt, som vel ikke var brugelig saa meget paa Fanø som paa de nærliggende Fastlandsstæder, saasom *Riibe* og *Varde* etc. Ieg forblev der i nogle Aar; ieg indsaa, at min Svigerfader blev forflyttet til *Hedensted* og *Dalbye*⁶⁴⁾ Meenighed, og min uforglemmelige Hrr. Capt: Winchler blev hver Dag svagere, og ieg kunde tydelig see, at hans Død nærmede sig, saa ieg bad desaaarsag om hans Anbefaling til det høye Collegium, som ieg modtog tilligemed mange Ønsker for min og Familiens Vel. Min Kone kunde heller ikke udholde den kolde Klima. Ieg gjorde nu strax en Reise til *Kiøbenhavn* og blev efter min indgivne Ansøgning ansat i *Munkeboe*⁶⁵⁾ i Fyen ved Krydsfarten under Odense Tolddistrict med en aarlig Løn af omtrent 145 Rd. og frie Boelig og Hauge. Lønnen var bedre end forhen; men her savnede

ieg først min Velgiører, Hrr. Capt: Winchler, og blev først bekiendt med, hvad en goed og agtet Foresattes Værdie kunde være værd. I denne berømte og reedelige Mands Sted kom ieg til at staae under en Krydsbetient *Sandberg*⁶⁶), der i sin fulde Caracteer beviste sig — om ikke til enhver Tiid — saa dog i flere Retninger som en næsten afsindig Mand . . .

Fra det Øjeblik, da vor brave Vigsømand paa Fanø indtræder i det danske Toldvæsens Tjeneste i Aaret 1827, begynder et nyt Livsafsnit for ham, hans Læreaar er afsluttede, han er nu en Mand paa 33 Aar. Det er ganske klart, hvad han i sin Selvbioграфи ogsaa tilstaar, at hans Løn som Rorsbetjent kun er knapt tilmaalt, og det er i sin Orden, at han, om han havde Lykken med sig, kunde tjene adskilligt mere ved at négocere med Bindtøj, Jydepotter eller Hampereb — men om Lykken nu med et Smil gik hans Dør forbi. Den Tanke at faa fast Grund under Fødderne har sikkert været ledende hos Hesseldahl, dengang han i sin lille Hybel ved Gaden skraas over for gamle Skivehus en skønne Dag i Enrum drøftede Fremtiden med sin Trine. Lykken er god at haabe paa, Lykken besøgte vor Mand i hans unge Aar, det var i Villerup, paa Fjaltring Strand og i Nattens Mørke paa Skive Torv, og Lykken tilegnede vor Mand i sin graanende Alderdom til Gengæld sine Memoirer — men der var Dage, da Lykken havde travlt andetsteds og ganske tabte sin Yndling af Syne. — Her stod Hesseldahl hin Dag i Skive med to Børn, to tomme Lommer og en ikke helt stærk Kone og vovede næppe længere at lænse sit Livs Skude ud over Vandene uden Tanke for Retning og Ror. Lykken kom da til ham endnu engang og gav ham en Chance for Livet, han næppe havde turdet haabe paa; af Altmuligt- eller Sletingenting-Manden Hesseldahl blev der ved denne Lejlighed en habil og pligtopyldende Tolder.

Nu, hvor vi føler, at Hesseldahl ligesom har funden sin Plads i Solen, afbryder vi hans Selvbioграфи; vi kunde med samme Motivering have gjort det straks den første Dag paa

Fanø; men vi har foretrukket under de forandrede Forhold at holde Øje med Nybegynderen; vi rejser med ham det korte Stykke Vej fra Fanø, hvor han i *Sønderho* havde sin Tjenestebolig, til det blidere Munkebo i Nordfyn. Han vender ved denne Lejlighed sin Landsdel, sit kære Jylland, Ryggen for bestandigt.

Den sidste og endelige Afsked med Lars Bleeg Hesseldahl vil vi tage i Form af et kort Uddrag af de Tildragelser i hans bedste Manddomsaar, hvorom han beretter os paa de sidste Blade i hans gamle, gulnede Oktav, af disse Tildragelser er vel ingen større og mere indgribende for ham end hans Hustrus, hans Villerup-Brud, Edel Cathrine Møllers Død og hans Giftermaal paa ny.

Det mærkes tydeligt ved Læsningen af denne Slutning, at de Afvekslinger, Livet nu byder Hesseldahl som velagetet Tolder, i hans egne Øjne er mere dagligdags-almenmenne-skelige, mindre tilfredsstillende for ham at udbrede sig over end de forvovne og uoverlagte Eventyr, han i sin Ungdom, i Læreaarene kastede sig ud i. Hesseldahl havde Blod og Længsler og Sindelag som de gamle Lykkeriddere. Nu, da Dagene hober sig oven paa hverandre for ham, som Dagene nu engang forudbestemte hober sig over den i Statens Tjeneste fastnaglede Embedsmand, taber han Lysten til, som hidindtil, at tegne med farvede Stifter. Hans Udtryk i Bogens Slutning er vedblivende de samme, og de samme sir-lige, smukt prentede, lavbenede gotiske Bogstaver, og det samme Tempo, det samme Sprog; men Koloritten er svag. Hesseldahl har nedskreven den sidste Tredjedel af sine Selvoplevelser, som den Mand gør det, der har sat sig for at udføre et Stykke Arbejde, og som ikke lægger Værktøjet fra sig, før Maalet er naaet.

I Munkebo tørnede Hesseldahl straks sammen med sin foresatte Sandberg. „Det blev mig saa kiedsomlig, da ieg ikke var vant til en stridende Fremfærd“, skriver Hesseldahl. Hvorledes Forholdene, der tilsammen bidrog til at øge Uoverensstemmelserne mellem de to i Tolderboligen, iøvrigt artede sig, er det for udenforstaaende vanskeligt at dømme

om saa lang Tid efter. Fjendskabet mellem de to Parter blev aabenlyst, efter at Hesseldahl fandt sig beføjet til at gøre tjenstlig Indberetning over Sandberg, til deres høje foresatte i Odense, Toldinspektør *Pontoppidan*⁶⁷). Denne Indberetning staar i nøje Sammenhæng med et Par Tildragelser, der kaster et ugunstigt Lys over Sandberg som Embedsmand og som Menneske, og da disse Tildragelser muligt har nogen historisk Interesse gengives de her uforkortede efter Hesseldahls Manuskript:

En Morgen før Dag kom Hrr. Controleur Sandberg ind i mit Soveværelse og uden videre at tale lagde et Brev paa Bordet, som han med faa Ord bad mig at læse, naar ieg stod op og holde mig samme efterrettelig. Ieg kunde knap nok tilbageholde min Nysgerrighed til den sædvanlige Opstandelsestiid; men da ieg saae, han havde forladt Værelsen, stoed ieg op og læste følgende: Ieg reiser, og veed ikke bestemt, naar ieg kommer tilbage; men i min Fraværelse varetager De min Post, og min Søn skal imidlertid assistere Dem som Roersbetjent. — Paa næste Formiddag foretog ieg mig en liden Krydstour tilligemed Controleurens Søn. Ieg opdagede en Skipper, der forrige Aften var bleven forseglet, hans Navn var *Hans Tornøe*⁶⁸) fra Munkeboe, og var nu i Arbeide med at heise nogle Gienstande i Baaden. Ieg styrede Coursen dertil, ieg spurgte nu, hvorledes dette forholdt sig; hvorpaa Skipperen svarte, at Controleur Sandberg havde i Aftes, da vi forseglede Fartøyet, tilladt ham at bringe noget Salt og Bøgaske i Land. Af Pligt paa min Embedsvegne som og paa min aflagte Eed anmeldte ieg Tildragelsen for min høje foresatte Hrr. Etatsraad Pontoppidan, Toldinspektør i Odense. — Ligeledes skete der ogsaa en comisk Historie i næsten samme Moment eller kort derefter, da Controleuren og ieg seilede til *Hindsholm*, hvor der var ansat Quarantainevagter⁶⁹). Vi kom nu tilseilende og nærmede os Landet ved en Bye kaldet *Midskou*, hvor der mødte os 2de Mænd, der var ansat som Quarantaine-

tainevagt, den ene var en Landsbyskræder, og den (anden) var en Tienestekarl. De opfyldte deres Pligt og med Høetyven i Haanden spurgte, hvor vi kom fra, og om vi havde Sundhedspas og videre, hvad deres Ordre lød paa. „Ia, ieg skal give Dig Sundhedspas!“ svarede Sandberg, og i hans Opfarendhed og uden at give mig Tiid at lægge Baaden til Land, sprang han ud i Stranden i Vand til sit Bæltested og slog den stakels Skræder saa voldsom under Øret, at Kasketten fløi væk, og sagde saaledes: „Ieg er Quarantaine-Op-synsmand og skal lære Dig at respektere mig!“ Skræderen beviiste en Respekt med blottet Hoved, saa det var grænseløs. — Nogle Dage derefter kom Skræderen til vores Boepæl og affordrede Controleuren 50 Rd., da han var efter dette voldsomme Slag bleven saa tung-hørig, at han ikke kunde mærke, naar man talte med ham.

Som anført har Hesseldahl altsaa indberettet disse to Historier for Toldinspektøren i Odense; men ikke nok hermed, aabnemdet og uden at tage Konsekvenserne under Overvejelse, har han kommenteret dem med egne Betragtninger over Sandbergs Vandel i Almindelighed, saaledes f. Ex. at denne skulde tage mod Gaver af Skipperne, skulde gøre sig frygtet af nogle, latterlig for andre, etc. Toldinspektøren beordrer i Henseende hertil Sandberg at lægge Sag an mod Hesseldahl, og de to Kamphaner indvikles i en toaarig Proces, der tager sin Begyndelse ved Bjerger-Aasum Herreders Ret i Odense. Herredsfoged *Friestedt*⁷⁰⁾ er Dommer i Sagen. Hesseldahl fortæller, at han skal møde hver Lørdag paa Tingstedet i Odense for at gøre Indlæg i Retten og høre, hvorledes Sagerne staar; han søger sig desformedelst fri for Tjeneste i den Tid, Sagen staar paa, og flytter med sin Familie til *Kerteminde*⁷¹⁾ „for“, som han skriver, „ikke at bo i dette Hus, hvor min Modstander boede“. Underretsdommen falder, gaar Hesseldahl imod⁷²⁾, han bliver idømt en Bøde paa 70 Rd., en Sum, som han vist skal have vanskeligt ved at stille paa Benene; men han andra-

ger nu om og bevilges gennem Kancelliet beneficium paupertatis til at faa Sagen indanket for Overretten, hvor Herredsfoged Friestedt ved denne Lejlighed bliver indstævnet til at give Møde personlig paa Domhuset i København. Kort efter tager Friestedt sin Afsked. Overrettsdommen falder, Hesseldahls Bøde nedsættes til 20 Rd., og dem betaler han prompte og kontant og drukner herefter sine Ærgrelser over denne Verdens Uretfærdighed i et Told- og Konsumptionsembede, som han har søgt og faaet i *Assens* Købstad.

„Nu begyndte igien Lykken at smile os i møde“, synger Hesseldahl, Optimisten, idet han i sin graa Alderdom lokker frem paa Papiret Dage og Begivenheder. Hans Svi-gerforældre, Præsten *Sørensens*, var befordrede til *Barløse*⁷³⁾ Embede, en Mils Vej fra Assens, de to Familier glædede sig gensidig over hinandens Nærhed, gjorde ugentlige Besøg hos hinanden. Her i Assens døde efter otte Dages Sygeleje Hesseldahls Hustru, *Edel Cathrine Møller*, Slægtens Oldemoder⁷⁴⁾, om hvem der gaar Frasagn, at hun var smuk. Hun var kun 40 Aar gammel, da hun gav op, efterladende sig til Mandens Forsorg 3 Børn, Sønnen *Peter Vilhelm*⁷⁵⁾, kun 1½ Aar gammel, Datteren *Line*⁷⁶⁾, der var hjemme og *Mariane*⁷⁷⁾, der havde Kondition som Husjomfru paa *Snoghøj*. Et Par Aar gik, og Børnene fik sig en ny Moder. Hesseldahl fortæller os, at denne hans anden Hustru var Skolelærer *Lundbeks* Datter⁷⁸⁾ fra *Tanderup* paa Fyn, og at hun var Husjomfru paa Herregaarden *Skjoldemose* paa Fyn, da han lærte hende at kende.

Den gamle Vigsømands Fortællelyst ebber nu ud. Efter at have varmet sit Sind paa en halv Oktavside i smaa og gængse Betragtninger over Ægteskabets Lyksaligheder, tager han sin Samtid i Stormskridt — for at faa Ende paa *den*. Hør blot: Fra Assens til *Nykøbing, Sjælland*, som Toldbetjent den 14de Oktober 1843, 17 Aars Tjeneste i Toldvæsenet, Afsked med Pension, — det maa have været i Aaret 1844 efter denne Beregning — derefter Spækhøker, Kaffe- og Spisevært, stadig i *Nykøbing* (den uforbederlige *Négocien* falder atter tilbage til Dyrkelsen af *Mercur*!) — endelig 1855,

den 10de April Stilling som Havnefoged i Nykøbing, „saa ieg agter ikke mere at forandre mit Opholdssted“, — og han holdt Ord.

„Efter en nøye Overveielse og min bedste Overbeviisning“, skriver den gamle til Slut, „forsikrer ieg, at Bogens heele Indhold bestaaer af de reeneste Sandheder og vil herved til Slutning indrykke et passende Vers:

Naar stundom Sorgen skiller Dig ved Glæde
da lad den sande Lærdom trøste Dig,
at ingen altid kan paa Roser træde,
og ingen allested er lykkelig.“

Lars Bleeg Hesseldahl døde i Nykøbing, Sjælland, den 20de Januar 1862.

Noter.

⁵¹⁾ Jfr. Note 56.

⁵²⁾ L. B. Hesseldahls yngste Søster *Johanne Marie* (se Stamtavlen) blev, samme Dag som Broderen ægtede Edel Cathrine, den 18de Oktober 1820 og i samme Kirke, Arrild, i Hviding Herred, viet til *Peder Frederiksen*, Ungkarl og Tjenestekarl fra Høirup Sogn, født ca. 1793, uægte Søn af *Karen Gydiel*, Vognmand *Niels Dams* Kone i Skive. Parret bosatte sig paa Hønning Mark i Arrild Sogn, drev et Husmandsbrug, og hos dem døde den 8de Februar 1823 gamle *Niels Hesseldahl* fra Vigsø, Lars Bleegs og Johanne Maries Fader. Hvor Modren, Niels Hesseldahls Kone, *Anne Larsdatter*, døde, eller hvornaar hun døde, kan trods vidtløftige Undersøgelser ikke oplyses. Det ses, at Peder Frederiksen saa tidligt som den 29de September 1823 ved offentlig Auktion solgte sin Ejendom paa Hønning Mark til Thiel Andersen i Hønning og derefter flyttede bort. Anne Larsdatter ses ikke død i Arrild Sogn, ikke heller i Tønder hos L. B. Hesseldahl, Sandsynligheden taler for, at hun er flyttet med Johanne Marie og P. Frederiksen, da de drog fra Hønning Mark, og at hun er død kort Tid efter.

⁵³⁾ *Johan Christian Stengel*, født i Odense den 19de August 1772, død i Skive den 26de Februar 1830, Søn af Skarpretter Augustinus Christian Stengel og Hustru Christine Marie Suhr, var i Lære i Odense hos Stadskirurg D. Thiedke, tog kirurgisk Eksamen 1804 og ansattes 1ste Marts 1805 som Distriktskirurg i Skive.

Gift den 21de Marts 1805 med Else Cathrine Søegaard, Datter af

Agent, Tobaksspinder Peter Casper Søegaard og Hustru Margrethe Wil-
latz. (Carøe: Den danske Lægestand).

⁵⁴⁾ Ifølge et Bykort over Skive, tegnet 1827 af C. Ørum og hvortil henvises i senere Noter, boede Dr. Stengel paa Hjørnet af Adelgade og Brogade (daværende Adelgade Nr. 13) og ejede foruden denne store Hjørnejendom tillige Ejendommen Brogade Nr. 94.

Hesseldahl maa huske forkert og forveksle Navnene Storegade og Adelgade; der har aldrig været nogen Storegade i Skive.

⁵⁵⁾ Denne Ejendom, daværende Thinggade Nr. 81 synes at have været et af de mindste Huse i Skive Købstad. Hvis Dr. Stengel har været Ejer her i 1824—25, maa Huset kort Tid efter være blevet solgt; thi Bykortet fra 1827 angiver, at Lars Hesseldahl nu sidder til Leje hos Ejeren Jens Sørensen. Præstekonen, der flyttede ud, var *Jacobine Hjorth*, født paa Christianshavn den 14de Oktober 1773, død i Skive den 25de Maj 1836, Enke efter Sognepræst til Oddense og Otting Søren Hald, født i Sejerslev den 16de September 1765 og død i Oddense den 26de September 1809. Efter Mandens Død flyttede Jacobine Hjorth til Skive. I 1827 efter at være rykket ud af Byens Thinggade ses hun at bebo som Ejer Byens Nørregade Nr. 27.

⁵⁶⁾ Vognmand og Avlsbruger *Niels Dam* beboede som Ejer en lille straatakt Vaaning, Thinggade Nr. 77, et Par Huse fra Skive Torv, hvor Hesseldahl holdt med sin Vogn og sin Familie og sit Habengut hin første Nat i Skive. Dam var født ca. 1765, hans Kone hed Karen Gydiel (jfr. Note 52); hun døde allerede den 13de Marts 1827, 57 Aar gammel, medens Manden overlevede hende i godt 15 Aar. Niels Dam ses død i Skive den 6te December 1842.

⁵⁷⁾ Generaltoldkammeret var oprettet 1760.

⁵⁸⁾ Ifølge Han Herredernes Auktionsprotokol afholdtes den 21de December 1825 paa Thorup Strand 1ste Strandingsauktion over Takkelage, Inventar samt en Del havareret Hamp bjerget fra den her indstrandede Fregat Alert fra Peterhead, ført af Kaptajn Penny. Auktionen blev paa Grund af Dagens Korthed og Mængden af de Varer, der skulde sælges, fortsat den 22de, 23de og 24de December.

2den Auktion afholdtes den 4de Januar 1826 og 3die Auktion den 17de, samt, da der stadig var mere Hamp at sælge, fortsat den 18de, da Auktionsforretningen sluttedes.

⁵⁹⁾ Købmand *Erik Hestbek* beboede Ejendommen Nørregade Nr. 41 i Skive. I denne store Købmandsgaard, der var teglhængt og laa og tog sig ud midt i en lang Række Smaahuse med Tage af Straa, drev han Handel med Colonial, Hørkram, Manufaktur ect. Baggaarden var lejet ud til Farver Langhoff til Farveri.

Købmand E. Hestbek, der ansaas for at være velstillet, var født ca. 1780, hans Hustru, Grethe, født Lund, betydelig yngre, idet hun ses født ca. 1796.

⁶⁰⁾ Se Note 21.

61) Se Note 58.

62) *Vilhelm Martin Winckler*, født i København den 22de Juni 1771, død i Nordby, Fanø, den 28de Februar 1833, Søn af Regimentskirurg Christian Winckler og Hustru Hedevig Louisa Lüder, gennemgik Søofficersskolen, var i 1807 Chef for Skærbaaden „Arendal“ af Københavns Defension, fra 1808—1814 Kommandant paa Fanø, den 28de Januar 1812 udnævnt til Kaptajn, den 20de September 1815 Afsked, derefter Branddirektør og 17de September 1822 udnævnt til Toldkontrollør og Oppebørselsbetjent paa Fanø. (Delvis efter Topsøe-Jensen: Det danske Søofficerskorpss Historie 1801—1919).

63) Se Note 38.

64) Peter Sørensen kaldes hertil den 26de November 1828. I Embedets Liber daticus skriver han, at han ved sin Embedsførelse forefandt, at hans Sognefolk var skikkelige, sædelige og forligelige samt flittige og andægtige Kirkegængere, saa at han lever i stedseværende god Forstaaelse og Kærlighed med disse gode Mennesker osv. Senere skriver han, at „disse gode Mennesker“ i en meget talrig Forsamling havde indfundet sig ved hans Afskedsprædiken og her fældede „Kjærligheds og Agtelsestaarer“ ved hans Bortgang. — Han rejste fra Hedensted den 3die November 1833, vist næppe i saa god Forstaaelse med sine Sognefolk, som han gerne for Efterverdenen vilde give det Udseende af.

65) Til Munkebo synes Familien Hesseldahl at være kommen i Begyndelsen af Aaret 1831. Ved Sønnen Peter Vilhelms Fødsel her, den 31te Maj 1833, kaldes Faderen Indsidder.

66) *Gerhard Sandberg*, født ca. 1787, den 30te December 1827 Krydstoldbetjent i Munkebo under Odense Toldsted, senere Toldkontrollør i Odense, den 9de August 1860 Afsked og Udnævnelse til Kammerassessor, død i Alsted, Alsted Herred, den 11te Marts 1865.

67) *Erik Nicolai Pontoppidan*, født den 23de Oktober 1785 i København, Søn af Raadmand, Etatsraad Carl Pontoppidan og Hustru, Susanne Kraft. — Var Stempelpapirforvalter paa Sct. Croix og udnævntes den 7de Juni 1833 til Told- og Konsumptionsinspektør i Odense, den 28de Oktober 1836 Etatsraad og R. af Db., død den 3die Februar 1847.

68) *Hans Tornøe* døde som Skipper og Værtshusholder i Munkebo den 1ste Maj 1839, 45 Aar gammel. Han ægtede den 20de Marts 1830 Sophie Frederikke Wolgast, 38 Aar, Kompagnikirurg Buchholtz's fraskilte Hustru, der var Jordemoder.

69) I Aarene 1831 og 32 udkom der en hel Del Bekendtgørelser, Forordninger og Plakater og blev truffet adskillige Foranstaltninger mod Kolera, der da herskede i adskillige Lande. I de følgende Aar synes der ikke at have været noget paa Færde.

70) *Peder Friestedt*, født 1778 i Starup Sogn, Ribe Amt, Herredsfoged og Skriver i Bjerge og Aasum Herreder fra 1816—1835, tillige Birkedommer og Skriver i Ulriksholm og Østergaard Birker fra 1817—1831, død i Odense den 2den Maj 1861, 83 Aar gammel.

71) Den 10de April 1837 flytter Familien fra Munkebo Mark til Kerteminde, hvor Hesseldahl ernærer sig som Klodsemager. I Kerteminde nedkom Edel Cathrine den 15de November 1838 med en Søn, der i Daaben fik Navnet Peder Wilhelm. (Om ham, der var gift med Sognepræst til Helligsø og Gettrup Jacob Nicolaj Gardes Datter, Augusta Octavia, se Danske patriariske Slægter I; S. 139).

72) Der findes i Odense Toldkammers Arkiv i Landsarkivet i Odense en Hoben Skrivelser angaaende L. B. Hesseldahl. Han synes af sine overordnede at være opfattet som noget vanskelig, ikke altfor tilbøjelig til at iagttage sin Tjeneste nøjagtigt og ordentligt; der tales om Insubordination. Den 31te Marts 1834 suspenderes han, og i August 1835 afskediges han uden videre.

Den 6te Juli 1839 konstitueres han (forhenværende Roerskarl ved Toldopsynsposten ved Munkebo i Odense Tolddistrikt) som Underbetjent ved Assens Toldsted.

73) Til Barløse kaldedes Peter Sørensen den 6te September 1833 og virkede her, indtil han ifølge befalet Ansøgning foranlediget ved Højesterets Kendelse i Naade og med Pension entledigedes den 28de Juli 1844.

Den almindelige Opfattelse i Nutiden af Peter Sørensen som Præst og Menneske er formet over Datidens Reaktion over for hans Væsens uomtvistelige Særpræg. Han var fremstormende, paagaende, havde Lyst og Kraft til at strides, nu med den ene, nu med den anden Part, manglede til Gengæld Evnen til at bøje af, var utaalsom, nøjeregnende i Sager, der gjaldt hans Pengepung.

Den, der har Lyst til at fordybe sig yderligere i Studiet af en interessant og ualmindelig Personlighed, som Peter Sørensen var det, kan med Fordel gennemgaa det til Landsarkivet i Odense afgivne Baag og Vends Herredsprovstis Arkiv, hvori findes vidtløftige Akter vedrørende hans Strid med Skolelærer Jochumsen, endvidere til Højesterets Domsakter i Rigsarkivet, der for saa vidt giver Manden Oprensning, som de omstøder Provsterrettens og Landemodets Afgørelse, hvad angaar Sagen om de ejendommelige Stridigheder, Sørensen havde med Dele af sin Barløsemenighed. — Sørensens egne Indlæg i Sagen er rene Labyrinter af juridisk Fortolkningskunst og Spidsfindighed. Efter at være entlediget som Præst gik Peter Sørensen, Proprietærsønnen, op i sit Landbrug. Familien boede endnu nogle Aar i Barløse, og ved Folketællingen her i 1845 skriver Konen (jfr. Note 29) sig for Mariane Rosenberg, 68 Aar gammel, født i Thisted By og Amt. Ved Folketællingen 1850 dukker Ægteparret Sørensen op som Ejer af Gaarden „Røjlund“ i Gesten Sogn, Konen hedder atter Mariane Rosenberg og er født 1777 i Thisted. Ved hendes Død, den 13de April 1868, ses Familien at have en Ejendom Kolding Nørremark Nr. 413, som deres eneste Søn, *Peter Johan*, født i Branderup den 20de Maj 1815, er Bestyrer af.

Paa et endnu senere Tidspunkt flytter Fader og Søn til en Ejendom paa Horsted Mark i Højen Sogn ved Vejle; de har nu en Avlskarl og

en Husholderske til at styre for sig. Her uddør Familien, Faderen, den gamle Præst, i mange Aar den danske Gejstligheds Nestor, gaar bort, 96 $\frac{1}{2}$ Aar gammel, den 28de Oktober 1876, Sønnen, Peter Johan, et halvt Aars Tid efter, den 1ste Maj 1877.

74) Død den 17de Maj 1840. Hun angives i Assens Kb. — mærk- værdig nok — som født i Branderup i Sønderjylland (se Stamtavlen).

75, 76, 77 og 78) Se Stamtavlen.

Den ældre Slægt.

Anno 1718, den 26de Januar, staar *Niels Baun* Fadder i Vigsø Kirke, Anno 1723, den 10de Oktober, staar *Niels Baun i Hesseldal* Fadder, 1724, den 10de December, staar *Niels Hesseldahl* og 1734, den 7de April, *Christen Nielsen Hesseldahl* Fadder stadig i Vigsø Kirke.

Heraf tør sluttes, at den gamle Selvejerslægt paa *Hesseldal* har sit Udspring fra Nabogaarden *Baun*, at Niels fra Baun, idet han ved Køb af Hesseldal flytter Slægtens Stamsæde til denne Gaard, og han som Skik og Brug er forandrer sit Slægtnavn herefter, er den samme som Niels Hesseldahl, samt at Christen Nielsen Hesseldahl er denne Niels Hesseldahls Søn.

A: *Niels Christensen Baun paa Hesseldal* angives ved sin Begravelse i Vigsø den 26de November 1754 at være 97 Aar gammel; han er herefter født ca. 1657.

Hustruen, *Maren Bertelsdatter*, der var henved 12 Aar yngre end Manden, ses begravet i Vigsø den 12te August 1727, 58 Aar gammel. Ægteparret havde mindst 6 Børn, 3 Sønner og 3 Døtre, B 1 — B 6, af hvilke den ene Søn, B 3, Christen Nielsen Hesseldahl, forplanter Slægten:

B 1: *Bertel Nielsen*, født ca. 1696, boede i 1754 i Ribe.

B 2: *Kirsten Nielsdatter*, født ca. 1701, var i 1754 ugift.

B 3: *Christen Nielsen Hesseldahl*, født ca. 1702, sandsynligvis paa Baun i Vigsø, men Fødselsregister mangler, død paa Hesseldal, begravet i Vigsø den 13de April 1785, 82 Aar, 5 Maaneder gammel, Selvejergaardmand paa Hesseldal. I Skiftet ved Faderens Død 1754

ses blandt andet, at Christen Hesseldahl skal bekoste en Gravsten over den afdøde mod til Gengæld at faa i Arv „nogle faa Guld- og Sølvmonter af ringe Værdi“.

Gift i Tvorup, Hundborg Herred, den 26de September 1738 med *Ingeborg Andersdatter Færgegaard*, døbt i Tvorup Festo Epiphantias, den 6te Januar 1722, som Datter af Ejer af Færgegaard Anders Clemedsøn og Hustru Maren Olufsdatter, og død paa Hesseldal omkring den 19de December 1803, idet Skifte efter hende ses holdt „rette 30te Dagen 1804, 17de Januar“. Naar Ingeborg Andersdatter Færgegaards Navn ikke findes i Vigsø Kirkebogs Dødsliste, skyldes det antageligt det Forhold, at Sognets døde i Tidsrummet fra 1799 til 1807 ikke synes førte ved Dødsfaldenes Indtræden, men er blevne tilføjede senere, efter Hukommelsen, saa godt eller daarligt dette lod sig gøre. Det er rimeligt, at mange i denne Periode bortdøde Personer ikke er komne med, Ingeborg Andersdatter ikke, Sønnen Niels Hesseldahls Svigermoder, den under C 1 nævnte Johanne Pedersdatter,* af samme Grund heller ikke. Ægteparret Christen Nielsen Hesseldahl og Ingeborg Andersdatter Færgegaard oprettede den 8de August 1775 en Disposition, der fik kongelig Konfirmation den 22de September s. A., og hvori nævnes Sønnen Niels Christensen „over 30 Aar“, „som den, vi udi vor Alderdom venter at have vores Ophold og Pleje hos“, og hvem de overdrager deres Gaard Hesseldal i Vigsø Sogn, Aalborg Stift. Iøvrigt var der i Ægteskabet mindst 6 Børn, 3 Sønner og 3 Døtre, C 1 — C 6, af hvilke den ældste Søn forplanter Slægten:

C 1: *Niels Christensen Hesseldahl*, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 8de Juni 1745, død paa Hønning Mark, Arrild Sogn, Hviding Herred, den 8de Februar 1823 (jfr. Note 52), Selvejergaardmand paa Hesseldal, senere i Visby, Hassing Herred, ved sin Død Aftægtsmand.

Gift 1ste Gang i Øster Vandet, Hillerslev Herred, den 8de December 1775, ifølge kgl. Bevilling, med *Helene*, kaldet *Helle Andersdatter Knakkegaard*, født ca. 1753, men ikke i Øster Vandet, død paa Hesseldal, begravet i Vigsø, 32 Aar gammel, den 19de Januar 1785.

Gift 2den Gang med *Anne Larsdatter*, født ca. 1755, hvis Fader, Lars, sikkert er en *Bleeg**), og hvis Moder, Johanne Pedersdatter, 87 Aar gammel, endnu saa sent som 1801 lever som Indsidderske paa Hesseldal. Trods al anvendt Umage er det ikke lykkedes at finde hverken Daab, Vielse eller Død for Anne Larsdatter (jfr. dog Note 52).

I sit 1ste Ægteskab med Helle Andersdatter havde Niels Christensen Hesseldahl 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre, *D 1 — D 4*, i sit 2det med Anne Larsdatter yderligere 4, 1 Søn og 3 Døtre, *D 5 — D 8*:

D 1: Ingeborg Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 24de Oktober 1777, begravet s. stds. 13 Uger gammel.

D 2: Christen Nielsen Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 17de Januar 1779, død i Nyhuse, Frederiksborg Slotssogn, den 22de April 1845, Hove-riopsynsmand ved Frederiksborg Stutteri, i sine unge Dage Kontorist hos Amtmand Ferslev i Thisted, i 1801 hjemme paa Hesseldal.

Gift med *Anne Regine . . . . .*, født ca. 1791, i sit Ægteskab med hende 2 Sønner, *E 1 — E 2*:

E 1: Christian Ditlev Hesseldahl, født ca. 1819.

E 2: Carl Vilhelm Hesseldahl, født ca. 1822.

D 3: Ingeborg Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø

---

*) Den adelige Slægt *Blik* (*Bleg*) til Nystrup i Hundborg Herred antages uddød i det 17de Aarhundredes Slutning; men Slægtens Forhold er kun lidt oplyste. Det ligger nær at antage, at Kognater ogsaa har taget Slægtnavnet, og at Bleeg'erne er Efterkommere af disse. Daniel Jensen Bleg, født 1693, Student fra Thisted Skole 1711, døde 1741 som Degn i Haarslev og Tingjellinge paa Sjælland.

den 26de Oktober 1780, tjente i 1809 i Faartoft, Thisted Landsogn, og havde 15de Januar s. A. samt de to paafølgende Søndage faaet lyst til Ægteskab med Enkemand Anders Meklenborg af Thisted; men begge fortrød det, og begge afgav Erklæring herom til Thisted Kirkebog.

D 4: Anders Nielsen Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 2den Februar 1783, Skomagermester i Thisted, i 1801 i Aalborg som Læredreng hos Skomagermester Niels Samsøe; hans Død er ikke funden.

Gift med *Mariane Simonsdatter (Katkjer) Broegaard*, døbt i Thisted den 31te Maj 1776, Datter af Zidse Andersdatter Broegaard og udlagt Barnefader Simon Christensen Katkjer, begge af Thisted.

I Ægteskabet i alle Tilfælde 1 Søn, *E 1*:

E 1: Christian Hesseldahl, født i Thisted den 16de August 1811, døbt den 14de December s. A., ved hvilken Lejlighed Faderen anføres som Matros og Skomager; i 1834 er Christian Hesseldahl Skomagervend i Tjeneste hos Skomagermester Christen Søndergaard i Thisted og forøvrigt paa dette Tidspunkt den eneste af Navnet Hesseldahl der i Byen.

D 5: Johanne Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 11te November 1789, død antagelig i ung Alder.

D 6: Johanne Marie Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 13de Juni 1791.

Gift i Arrild, Hviding Herred, den 18de Oktober 1820 med *Peder Frederiksen*, født ca. 1793, Husmand paa Hønning Mark, Arrild Sogn, Søn af Pigen Karen Gydiel, der senere ægtede Vognmand og Avlsbruger Niels Dam i Skive, (jfr. Note 56).

D 7: En Datter, født paa Hesseldal, begravet i Vigsø, 14 Dage gammel, den 7de Juni 1792.

D 8: Lars Bleeg Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø den 9de Juli 1794, død i Nykøbing paa Sjælland den 20de Januar 1862, Toldroretjent, senere Høker og Havnefoged i Nykøbing Sj.

Gift 1ste Gang i Arrild, Hviding Herred, den 18de Oktober 1820 med *Edel Cathrine Møller*, født i Holstebro den 4de Juli 1800, død i Assens Købstad den 17de Maj 1840, Datter af Mariane Sørensdat- ter af Thisted og udlagt Barnefader Snedker Jens Peter Søren- sen Møller i Holstebro (en Søn af Vægter i Holstebro Søren Henrichsen og Hustru Marie Cathrine Jensdat- ter, jfr. Note 24).

Gift 2den Gang i Stenstrup, Sunds Herred, Fyn, den 17de September 1841 med *Berthe Kristine Lund- bek*, døbt i Tanderup, Baag Herred, Fyn, 3die Søndag efter Helligtrekonger, den 24de Januar 1802, død i Holstebro den 20de Januar 1882, Datter af Degn i Tanderup Jes Lundbek og Hustru Cathrine Jørgens- datter.

I sit Ægteskab med Edel Cathrine Møller havde L. B. Hesseldahl 4 Børn, 2 Sønner og 2 Døtre, *E 1* — *E 4*:

E 1: Mariane Hesseldahl, (Nykøblinglinien).

E 2: Nicoline Margrethe Hesseldahl, (Staarup'erne).

E 3: Peter Vilhelm Hesseldahl, (død som lille).

E 4: Peter Vilhelm Hesseldahl, (Københavnslinien).

I sit 2det Ægteskab med Stine Lundbek havde L. B. Hesseldahl ingen Børn.

C 2: Marte Marie Christensdatter Hesseldahl, født paa Hes- seldal, døbt i Vigsø den 22de Marts 1750, død s.stds. den 26de November 1835, gift med *Peder Krog* i Vigsø.

C 3: Anne Cathrine Christensdatter Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø 2den Søndag efter Epiphantias, den 16de Januar 1752, død antagelig ung.

C 4: Maren Christine Christensdatter Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø 2den Juledag, den 26de De- cember 1755.

C 5: Anders Christian Christensen Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø 4de Søndag efter Epiphantias, den 28de Januar 1759, død før 1804. En Søn,

D 1: Jens, over 20 Aar gl., opholder sig i 1804 i Hunstrup, en Datter,

- D 2: Ingeborg, 23 Aar, opholder sig s. A. i Hjørdemaal.*
C 6: Peder Christensen Hesseldahl, født paa Hesseldal, døbt i Vigsø 4de Søndag i Advent, den 20de December 1761, død før 1804. En Søn,
D 1: Christen, 15 Aar gl., bor i 1804 paa Baun i Vigsø.
B 4: Peder Nielsen, født ca. 1705.
B 5: Margrethe Nielsdatter Hesseldahl, døbt i Vigsø den 10de Juni 1710, begravet i Hjørdemaal den 14de December 1796.

Gift i Vigsø den 29de Oktober 1730 med *Erik Zacharias Caspersen Preetzmann*, døbt i Hjørdemaal den 14de Oktober 1705, begravet s.stds. den 22de April 1772, Ejer af Hovedgaarden Oddersbøl i Hjørdemaal, Søn af tidligere Ejer af Oddersbøl Casper Preetzmann og Hustru, Anne Lauritzdatter Koch.

Slægten Preetzmann synes at være kommen til Jylland med nævnte *Casper Preetzmann*, der ved sit Giftermaal den 29de Marts 1703 med Anne Lauritzdatter Koch (født ca. 1680, begravet i Hjørdemaal den 9de December 1737, Datter af Ejer af Vesløgsgaard og Oddersbøl Lauritz Jensen Koch og Hustru Anne Sørensdatter Guldager) kom i Besiddelse af Oddersbøl. Her sad Slægten gennem 4 Generationer. Efter at Casper Preetzmann var død forlængst, og Sønnen, ovennævnte *Erik Zacharias*, i 1770 levede paa sit sidste, bortfæstedes Store og Lille Oddersbøl paa henholdsvis 6 og 2 Td. Htk. til en Søn af sidstnævnte, *Casper Josva Preetzmann*, der efter sin Moders, Margrethe Hesseldahls Død i 1796 arvede begge Gaardene. 1804 tilskødedes begge Gaardene Casper Josvas Søn, *Erik Zacharias Preetzmann*, for 2000 Rd.

Erik Zacharias Preetzmann den ældre havde en Broder, *Johannes Preetzmann*, døbt i Hjørdemaal den 8de Juli 1714, begravet i Ydby den 17de Juni 1773, gift i Skjoldborg den 14de Oktober 1746 med *Anne Villadsdatter* (døbt i Skjoldborg den 29de April 1725, begravet i Ydby den 12te November 1772, Datter af

Villads Christensen i Skjoldborg og Hustru Kirsten Povlsdatter); han var Degn i Boddum og Ydby fra senest 1748 til sin Død, med Bopæl i sidstnævnte By, og fra ham nedstammer i lige Linie den i Tiden levende som dygtige Landmænd kendte jyske Proprietærslægt Preetzmann.

B 6: *Karen Nielsdatter*, født ca. 1714, ses i 1754 gift med *Lars Toft*, vistnok i Vigsø; 1744, den 5te Juli, har hun i Ægteskab med *Jørgen Edvartsen* i Vigsø et Barn til Daaben, følgelig er det som Enke, at hun senere har ægtet Lars Toft.

Parmo Carl Petersen.

Lærer i Hvidbjerg paa Thyholm og i Hillerslev i Thy.

Ved *N. Sodborg*, Vesløs.

(Fortsættelse fra Aarbogen fra 1922.)

PARMO PETERSEN var en ildfuld Sjæl; der flød jo sydlandsk Blod i hans Aarer; blev han grebet af en Sag, fyldte den ham helt, med hele sin Sjæl var han med deri, og han søgte heller ikke at lægge Skjul derpaa. Med nogen Ret kan de Bjørnsonske Linier ogsaa passe paa ham:

„Det er mit Blod, min Sjæl, der gaar
i hver en Linje, som jeg slaar,
og derfor gaar den lige.“

Men han var tillige en djærv Natur, aaben og ligefrem i sin Tale, sagde altid sin Mening lige ud uden Omsvøb og Omveje, gik aldrig paa Akkord, ærlig og oprigtig som han var, og det kan jo ikke altid godt taales. Og saa kunde han bide fra sig, skarpt og klart, naar han blev angreben; ogsaa det vakte Modvilje.

Men ogsaa hans Kommando i Skolen var streng, saa det varede ikke længe, før det ogsaa i Hillerslev trak op til Uvejr. Med noget Mellemrum indløb Klage fra to Mænd

til Skoledirektionen, fordi han havde revset deres Børn. Skoledirektionen giver Petersen Medhold, men erindrer ham dog om Instruksens § 52, der paabyder, at Ris skal bruges i Stedet for Tamp til Børn under 10 Aar, og at § 25 paabyder „Rolighed og Besindighed under Straffen, hvorved Straffens Hensigt ene kan naaes“.

Paa disse Klager svarer Parmo Petersen i et Brev af 15. Juli 1839¹⁾ til sin Sognepræst Pastor Petersen, Hillerslev, og Tonen i Brevet er baade skarp og dristig:

„Ifølge Deres Velærværdigheds mig i Dag under Gaars Dato egenhændig overleverede Opfordring til at afgive min Erklæring over Jens Gravesens og Jørgen Tofts Klage over mig saaledes, at den tilligemed Deres kunde indsendes til Direktionen — hvilket Tillæg jo involverer, at enten maa jeg ikke forstaa at skrive eller afgive en Erklæring eller og, at min sidste Erklæring paa den forrige Klage af 3. Decbr. 1838 var saaledes, at Deres Velærværdighed ikke skjøttede om at indsende den — tager jeg mig den ærbødige Frihed at erklære følgende:

Af det Galimathias eller Pølsesnak af Dansk, som Klagen indeholder, kan jeg udlede, at det skal være en Klage over mig, fordi jeg har straffet Husmand og Pjaltekræmmer Jens Gravesens Søn Hans Christian, der under Løbe Nr. 27 er Elev i Hillerslev Sogneskole . . . I al den Tid han har gaaet hos mig i Skole, fra 26. Juli f. A., har han været yderst doven. Saaledes har han staaet over en Læsetabel (Nr. 14) fra 25. April til 2. Juli, ialt 25 Læsedage og staar endnu“.

Videre skriver han, at han har baaret meget over med den Dreng, men da denne en Dag paa Trods absolut vilde stove et Ord forkert, fik han af Tampen, først af den lille og tynde, og da det ikke battede, da af den større, men begge aldeles uden Knuder og kun af tyndt Reb. Han siger, at hans Takst er 3 Slag ad Gangen, og naar det ikke vil hjælpe, da 6, sjælden 7 eller flere. Iøvrigt var det vist ikke

¹⁾ Hillerslev-Hundborg Herreders Provstearkiv, Kopibog 1836—40.

saa slemt med Drengen, som der blev skreget op til, da han selv forgæves havde opfordret Faderen til at lade Drengen syne af Krigsraad Wittendorph, da denne holdt Vaccination i Hillerslev Skole. Og hans fortsætter saaledes:

„Iøvrigt er det mit Ønske, at dersom Distrikts-Beboerne ikke af Deres Velærværdighed kunne bringes til bedre Kundskab om min Ret til at tugte de vanartige og ulydige, trodsige og dovne blandt Skolebørnene, samme da af den høje Amts Skoledirektion ad den officielle Vej maatte vorde dem indskærpet.

At Husmand og Lammeslagter Jørgen Toft har gjort Jens Gravesen Selskab ved at anklage mig, undres jeg saa meget mindre over, som han var den første, der ifjor gjorde Spektakler; og da nu hans Børn ere lusede, 3: fulde af Utøj, og maa sidde for sig selv, da de andre Børn ikke ville sidde ved Siden af dem, og jeg desuden af og til er nødt til at straffe dem for Trodsighed o. s. v., undrer jeg mig ikke over, at han ogsaa er bleven min Anklager, da han nok kan slutte sig til, at hans Børn faa baade Brød og Middagsmad med alligevel hos mig, naar de bede derom, og jeg har samme“.

Ogsaa i Hillerslev Skole brugtes den indbyrdes Undervisningsmethode. Denne Undervisningsform gik fra omkring 1820 til op i 40erne sin Sejersgang gennem de fleste danske Skoler; allerede inden 1830 var den indført i mere end $\frac{3}{4}$ af Landsbyskolerne og i de fleste Købstadskoler. Mange Steder var Skoleautoriteterne dens svorne Ildtilbedere, og Lærerne stod sig bedst ved at bruge Methodens uden Kritik, vovede man at kritisere, kunde man befrygte at blive stempet som Modstander af Ungdommens Udvikling og Dannelsen. Men som Tiden gik, kunde Kritikken dog ikke holdes nede, og mange Lærere fik ogsaa efterhaanden Øjnene op for, at Methodens ogsaa havde sine Skavanker og ønskede Frihed til at maatte undervise efter den Methode, der passede dem bedst.

I Stænderforsamlingen i Viborg talte Ole Kirk i 1836 om den indbyrdes Undervisning og anbefalede at give Læ-

terne Methodefrihed. Forsamlingen indgik ogsaa med et Andragende derom, men fik Afslag; Methoden havde igen vundet en Sejr.

En af Parmo Petersens Elever¹⁾ har fortalt om Gangen i Undervisningen i Hillerslev Skole. Ved Indmeldelse i Skolen fik Børnene hver sit Nummer; hver Morgen raabtes Numrene op, og manglede der saa „et Nummer“, svarede de andre Børn med Ordet „vakant“. Fløjten, der jo var et særligt Kendetegn ved den indbyrdes Undervisning, brugtes livligt; efter Regelen udkrævede en halv Dags Undervisning normalt 19 Pibestød — foruden en Del tilfældige. Lad os kigge ind i Hillerslev Skole, naar der f. Eks. „formeres Regneskole“. Fløjten lyder 1ste Gang, Børnene tager fat paa Griffen; 2den Gang, de holder Griffen i Vejret; 3die Gang, Griffen lægges ned, og der maa begyndes; samtidig marcherer de mindre fremskredne efter Fløjtens Kommando med Bihjælperne som Anfører gennem Skolestuen til Vægtabellerne eller til Sandbordene, hvor der skrives med en Pind i vaadt Sand; al Regning var ganske mekanisk, og der naaedes ikke ret vidt. Ved Stavning og Læsning brugtes ogsaa Bihjælperne og Vægtabeller, som havde Nummer; i Hillerslev Skole havde man dog for de mere fremmelige „Hjorts Børneven“, en ret god Læsebog i Sammenligning med mange af den Tids Hjælpemidler ved Læsning; dog fandtes der i Skolen kun to Eksemplarer, saa det ene maatte under Læsningen gaa fra Haand til Haand; iøvrigt var Læsning det Fag, der var mest Fremgang i. Birchs Bibelhistorie og Balles Lærebog var ogsaa her de almindeligste Undervisningsmidler. Og som det var i Hillerslev Skole, var det i mange af Landets Skoler.

Vil vi prøve paa at danne os et Billede af den danske Folkeskole op mod Aarhundredets Midte og tager i Betragtning de Udtalelser og Vidnesbyrd, som fra guldne Proto-

---

1) Pens. Lærer Nørby, Thisted, som jeg bringer min bedste Tak, for hvad han har fortalt mig om P. P. Hans Forældre boede lige ved Skolen og kom meget sammen med Petersens.

koller slaar os i Møde fra den Tid, faar vi saare let et graat og trist Billede for os. Men det vil dog heller ikke være et helt sandt og rigtigt Billede. Det gaar nemlig let saadant, at det bliver Klagemaalene, Fejlene, Manglerne og Haardheden, der kommer til at tale højest og giver et forvrænget og fortegnet Billede. Thi bag alt det graa og mørke, Tidens Billede ruller op for os, finder vi tidt mange gode og lykkelige Lærerhjem, hvor der i Skolestuerne trods alle Mangler i Methode og Hjælpeidler dog udrettedes mere, end vor Tid nu rigtig kan øjne eller lodde Dybden af. Men hvad der saaledes ved Skolemesters Flid og Kærlighed, og først og sidst gennem hans Personlighed, trods Mangler og Skrøbelighed naaedes af godt og bevarende for den opvoksende Slægt, det maa ikke glemmes, hvis Billedet ikke skal blive usandt. Heller ikke maa det glemmes, at Lærerne de fleste Steder virkede under trange økonomiske Kaar; de skulde for en stor Del leve af deres lille Jordlod og var paa mange Maader afhængige af den Befolkning, de boede iblandt. Og den Begejstring for Oplysning og Kundskaber, som var fulgt med Rationalismen, var i Aftagende; Idealerne var blegede. Mange Steder havde Befolkningen kun ringe Forstaaelse af Skolens Betydning. Men ude i Kimmingen var en Lysning at øjne; med 1848 oprandt en ny Tid, en rig og grødefuld Tid for Land og Folk.

I Hillerslev Skole var Oplysningen vel ikke ringere end i saa mange andre Skoler paa den Tid. Men man maa forundres over, at Parmo Petersen, som dog i saa mange Henseender var Discipel af Grundtvig, aldrig — næsten aldrig da — brugte den fortællende Methode i sin Skole. Vel blev det at fortælle for Børn af de fleste Autoriteter, og desværre ogsaa af mange Lærere, betragtet som noget aldeles forkasteligt og stemplet som et Skalkeskjul for Dovenskab, men Parmo Petersen var dog en Mand, der nok turde gaa sine egne Veje. Mulig kan dog Grunden dertil for en Del søges deri, at han midt i 40erne af Kancelliet var bleven paalagt at følge en bestemt angiven Undervisningsmethode.

Der ligger et tragisk Skær over Parmo Petersens Livs-skæbne; efter alt at dømme var hans Plads ikke i Skole-

stuen, i det mindste ikke i Landsbyskolen; men snarere paa Prædikestolen, hvor det synes, at hans rige Evner bedre vilde have kunnet komme til Udfoldelse.

— — —

Da Parmo Petersen flyttede til Hillerslev, kom han sine Venner paa Mors noget nærmere og blev nu en hyppig Gæst derovre, særlig da hos Provst Sørensen i Solbjerg!). I Provstens Hjem blev han altid betragtet som en kærkommen Gæst, og baade Provsten og hans Hustru bestræbte sig for at gøre ham Opholdet saa behageligt som muligt; de kendte jo de Genvordigheder og tunge Prøvelser, som han næsten hele Tiden var udsat for; især var Provsten, som var en munter og spøgeful Mand, utrættelig i at opmuntre ham.

Ved saadanne Besøg kom Fru Sørensen gerne med sin hjemmebryggede Puns, som han saa skulde afsige Dommen over og smage tilpas. Engang forærede Provsten ham en dejlig stor og sjælden Hane, og da han var kommen hjem til Hillerslev med den, skrev han straks et muntert Digt om „Pascaen“, som han kaldte den.

Ikke saa sjælden talte han i de gudelige Forsamlinger paa Mors. Hans dybe stærke Basstemme rungede da som et Tordenvejr i de lavloftede Stuer, og han kunde blive saa ivrig i sin Tale, saa Sveden drev af ham, og baade Frakke og Vest stod aabne.

En enkelt Gang har han ogsaa prædikeret i Solbjerg Kirke. Det kan ses af et grimt anonymt Angreb, som Præsten Dahlhoff i Nykøbing, Mors, fremkom med i „Fædrelandet“ i Juni 1840, rettet mod Provst Sørensen:

„I Solbjerg Menighed paa Mors blev der Konfirmations-Søndag den 26de April fra Prædikestolen bekjendtgjort, at næste Tirsdag blev der Gudstjeneste og Altergang, samt at Skolelæreren og Kirkesangeren i Hillerslev i Thy, almindelig benævnt med Tilnavnet *den hellige Petersen*, fordi han anses som et ivrigt Medlem af den Sekt, der her benævnes

---

1) Nordisk Maanedsskrift, 1. Del, 1882, Side 18—19 og 128.

af Almuen „de Hellige“, samme Dag skulde præke. At Kirken var fyldt saa vel af andægtige som af nysgerrige var i sin Orden, eftersom der i de offentlige Forsamlinger, der kaldes Bedetimer, og som holdes i private Huse om Aftenen, ja selv ud paa Natten, ogsaa møder en stor Mængde af de sidste. Flere fandt det imidlertid underligt, at Prædikanten straks efter Prækenen var stemt til at lade sig meddele Alterens Sakramente, ligesom endnu flere forundrede sig over, at det kunde gaa an, efterdi Sognebaandet endnu ikke er løst . . . .“

Maaske har Parmo Petersen ogsaa enkelte Gange prædikeret i Hillerslev. Da Pastor Pedersen i 1841 fik sin Afsked, fik Parmo Petersen det Hverv at skulle katekisere med Børnene paa Fasteonsdagene, men der hentydes ikke til, at han ogsaa skulde prædike. Men der vidnes om ham, at naar han havde prædikeret eller talt, skulde hans Tilhørere nok komme igen; de vilde gerne høre ham.

Den nye Præst i Hillerslev, Pastor Obel, som kom fra Øsløs, Vesløs, Arup, kunde ikke rigtig med Petersen, og engang da der skulde afholdes Bisevisitats, havde han i Sinde at klage til Biskoppen over den slemme Skolelærer. Men aldrig saa snart var Biskoppen, det var vist Fogtmann, kommen af Vognen og ind i Præstegaarden, før han udbrød: „Nu vil jeg allerførst over at se til min gode Ven Parmo Petersen“. Saa kunde Pastor Obel nok indse, at det blev ikke saa let at føre Klage mod Petersen. Dette lille Træk viser, at Biskoppen havde bedre Forstaaelse af Parmo Petersens Personlighed.

Som allerede nævnt havde Parmo Petersen Sans for Poesi og ejede ogsaa selv en lille Digteraare. Det laa til Slægten. Hans Søster Parmona Caroline, Digteren Carl Plougs Moder, skrev Vers; i flere Aar skrev hun hvert Aar et Digt til Sønnens Fødselsdag. En anden Søster, Adelgunde, som havde en lille Pogeskole i Kolding, kunde ogsaa rime. Allerede i sin Ungdom skrev Parmo Petersen Vers; vi har hørt om, hvorledes han ved Besøg i Jelling Præstegaard læste op af sine egne poetiske Produkter for

sin Kæreste og Vennen Rasmus Sørensen. I Aargangene 1833—34 og 35 af „Den nordiske Kirke-Tidende“ har han skrevet flere Sange, og alle af religiøst Indhold. Hans Sange vidner dog ikke om nogen særlig digterisk Begavelse; de er for salvesfulde og mangler Personlighedspræg. Men de bærer Vidne om en from og barnligt troende Sjæl, der i inderlig Hengivenhed og Fortrøstning søger Hvile og Trøst hos Gud mod Livets Nød og Savn og Sorger. En af de bedste og smukkeste kalder han:

„Herren og Fristeren“.

Herre, Jesus Christ!
En sand Gud for vist,
du, Frelser i al min Elende;
Mod Djævelens Vold
mit Værge og Skjold
miskundelig til mig Dig vende.

Om Jorderigs Guld,
det skinnende Muld
end ikke forblinder mit Øje;
dog synes jeg tidt,
at nok er for lidt,
og glemt er min Skat i det Høje.

Ak, Hedninge-Nød!
for timeligt Brød
bekymres mit syndige Hjerte.
Dog veed jeg forsand,
et Ord er i Stand
at lindre al Kummer og Smerte.

Du Kæmpe forsand,
sand Gud og sand Mand,
som knuste den snedige Slange,
din Pine og Død
kun frelser i Nød!
O, tag mig Dig ganske til Fange.

Selv Troens Klenod,
saa herlig og god,
kan let, ak, til Hovmod mig friste.
Det ydmyge Sind
for Selvtillids Vind
paa Døren sig da monne liste.

Ja, prænt mig Dig ind
i Hjerte og Sind,
at Synden jeg daglig kan døde.
Saa havner jeg vist,
naar Stormen er frist
i Abrahamsskjødet det søde.

Han har ogsaa skrevet nogle Betragtninger over Poul Gerhards dejlige Salme: Befal du dine Veje. Man mærker, at han elsker denne Salme, og maaske har han ogsaa syntes, at der var Lighedspunkter mellem Forfatterens og hans egen Livsførelse; Poul Gerhard maatte jo lide en Del Forfølgelse og blev afsat fra sit Embede.

Parmo Petersen skrev ogsaa Ligvers, og mange af disse

er noget af det bedste, han har skrevet. Et af de ejendommeligste skrev han over Fattiglem Niels Sørensen, som boede sammen med to Kvinder i Fattighuset i Hillerslev. Den gamle Mand flettede Simer og plejede hvert Aar at grave et lille Jordstykke, hvori han saaede Sennop.

Nu vandrer jeg ej mere om
med Pose eller Krukke tom
for Mælk og Brød at tigge.
Nu saar jeg ikke Sennop mer
og snor ej heller Simer fler',
thi nu jeg død maa ligge.

Farvel, I fattig' Kvinder to,
med hvem jeg sammen sidst mon bo,
nu har vort Samliv Ende.
Var jeg lidt gnaven af og til,
den Synd I mig tilgive vil,
nu har min Gnaven Ende.

Til sidst I gode Sognemænd,
som bærer mig til Graven hen,
jeg Eder Tak vil sige.
Naar Sjæl og Legem skilles ad,
hvor Kroppen bliver Ormemad,
der er vi alle lige.

Han skrev ogsaa Vers til sine Børn; i et opbevaret Nyt Testamente, som han gav Sønnen Carl paa hans Konfirmationsdag, har han skrevet et kønt kristeligt Digt.

I April Maaned 1852 rejste hans gamle Ven og Kampfælle fra Ungdomsaarene, Skolelærer Rasmus Sørensen til Amerika og i den Anledning skrev han et Afskedsdigt¹⁾, hvoraf Størstedelen gengives her:

Afskedskvad

til forhenværende Skolelærer og Rigsdagsmand *Rasmus Sørensen* ved hans Udvandring fra Kjøbenhavn til Amerika d. 12te April 1852:

Dig, Sandheds djærve Tolk! et Afskedskvad
Paa Falderebet vist jeg qvæde gad,
Ei om Hvormeget, Lidet eller Stort

1) I „Følgeblad til Aarhus Stifts-Tidende Nr. 72, 1852“.

Du i Din valgte Virkekreds har gjort;
 Det har Du selv med gylden Sandheds Skrift
 Udviklet i Din trykte Livsbedrift;
 Nei, om hvad Verdens Vise ei formaae
 I selvindbildte Visdom at forstaa:
 Hvordan en Christen sætte kan paa Spil,
 Hvad Verdens Børn jo Lykke kalde vil:
 „Et Levebrød, som føde kan sin Mand,
 Naar han kun bruge vil lidt sund Forstand“.
 Det er den Gaade, jeg nu løse vil,
 Om Aanden Naade give vil dertil. —
 Et ærligt Hjerte og et kjærligt Sind,
 Ihvorsomhelst at Du gik ud og ind;
 En lys Forstand, et skarpt Erfaringsblik
 I hvadsomhelst Du under Hænder fik,
 Det var de ti Talenter, Gud Dig gav,
 Hvormed Du aagre skulde til Din Grav.
 Ja, — Da har aagret vel med Herrens Pund
 I Morgen — Middag — og ved Aftenstund!
 De andre ti Talenter, som Du vandt,
 Dem kalde Verdens Børn kun Fjas og Tant;
 Thi de vil ei i Evighed forstaa:
 Man med Samvittighed ei handle maa.
 Men hvad Du vandt, det kender jeg forvist,
 Er Sjæleskatten, som Dig følger hist,
 Ei bag Atlanterhavets Bølger blot,
 Men gennem Skyggers Dal til Himlens Slot.
 Det er Din faste Tro paa Herrens Ord,
 Som han lod Aanden prædike paa Jord;
 Ja, det er Christi Tro, som gav Dig Mod —
 At tage Verdens Spot og Haan for god.
 Det er den samme Tro, som Kraft mig gav,
 at bære Christi Kors indtil min Grav.
 Det er den samme Tro, os frelser vist,
 Saasandt vi ærligt troe paa Jesum Christ!
 Sligt kalder Verdens Børn „god Pølsesnak“,
 For saadan Tro de sige: „Mange Tak“ —
 Slig Tro ei føde, klæde kan sin Mand,
 Nei, dertil skal der rigtig god Forstand:
 Paa begge Skuldre Kappen bæres maa,
 Saa kan man sikkert Endemaalet naa.
 De Vises Sten man vidt og bredt har søgt,
 Men aldrig lykkedes det Verdens Kløgt
 At finde Stenen, som for Næsøn lå,
 Ihvorsomhelst de mon i Verden gaee; —

Dog mene de, at Stenen funden er,
 Idet Majoriteten Kappen bær. —
 Den Kappebæren, den er Landets Nød,
 Den er al Ærligheds og Troskabs Død!
 Hvyd her de Store gjør, det gjør de Smaa
 Det synes de, kan Andet ei forstaae.
 Skal Folket skabes om i Sjæl og Sind,
 Maa Sandheds Sol i Hjertet straale ind.
 Men ak, desværre! det kan ikke skee,
 Mens vi for vore Øjne klarligt see
 Jesuiter sidde hist og her i Vraa
 Med sorte og med røde Kjoler paa.
 De fleste lærer ikke Troen ret,
 De sidste øve Ret og Skjel kún slet! —
 En bedre Tid dog synes dæmre frem,
 Som skulde Christi Tro her finde Hjem.
 En yngre Slægt opvoxer alt i Nord,
 Som træde vil i Morten Luthers Spor;
 Fru Themis*) da i Tro opfostret Slægt
 Paa Ret og Skjel vil lægge mere Vægt. —
 I dette Haab vi nu vil skilles ad,
 Og skjønt jeg Et og Andet sige gad
 Om egne Kaar i min forladte Stand,
 Saa tier jeg dog helst derom forsand,
 Og overlader alt til Naadens Gud,
 Der Retfærdssag til Sejer fører ud. —
 Saa rejs da, ædle Ven! i Jesu Navn
 For hist i fjerne Land at stifte Gavn,
 Ej blot for Hustru, Børn og Brødre der,
 Men og for Fædrelandets Venner her.
 Tal Sandhed kun, som Du har altid talt —
 Og dermed være Du nu Gud befalt, —
 Han holde over Dig sin Almagtshaand,
 Han lede Dig i Troens Ledebaand,
 Han tage Dig og al Din Slægt i Favn,
 Og lade Eder finde sikker Havn.
 Han samle os til sidst i Fredens Land
 Hos Jesum Christ, vor Broder, Gud og Mand!

Parmo Carl Petersen,
Skolelærer i Hillerlev.

— — —

Parmo Petersen var en høj og rank Mand, skægløs og noget langhalslet; Hals og Bryst var altid blottede. Han gik

---

*) Retfærdighedens Gudinde.

gerne i Træsko, da han daarlig taalte at gaa med Støvler. Med sin Paaklædning var han meget omhyggelig; Skoene skulde være blanke og Linned og Krave skinnende hvidt, sirligt og rent skulde det være. Som allerede nævnt var der over hele hans Væsen noget redeligt og djærvt; der var ikke Svig i hans Mund. I sine yngre Aar havde han en Del Tilbøjelighed til det salvelsesfulde, det ceremonielle. Det kan ses af nogle Breve, som Jakob Chr. Lindberg midt i 1830erne skrev til sin Ven Pastor Chr. Østergaard. Deri skriver han: „Petersen, ved De, har en stor Hang til det ceremonielle, grandiose og den militæriske Holdning“.

Med Aarene mildnedes hans stærke Sind, og der kom et barnligt, ydmygt Præg over hele hans Færd. Hans ældste Barnebarn, Datteren Marie Christines ældste Datter Marie Birgitte Elise Dorthea Ferslev, død 1913, har skildret ham som en smuk gammel, hvidhaaret Mand, der tog hende med op at ringe Solen ned, naar hun med sin Mor var paa Besøg i Hillerslev Skole. Med usvækket Interesse fulgte han med i religiøse og kirkelige Forhold og i alt, hvad der angik Fædrelandets Ve og Vel.

I 1854 havde Parmo Petersen den Glæde at faa Besøg af sin Søstersøn, Digteren Carl Ploug, som med sin unge Hustru Elise var paa Bryllupsrejse. Elise Ploug var et tidligt modent Menneske, og hendes Interesse for Parmo Petersen var sikkert blevet vakt ved, hvad Carl Ploug havde fortalt om ham. Ogsaa hun fik et dybt Indtryk af, at den gamle, prøvede Mand var en kraftig og alvorlig Personlighed.

I sine sidste Aar holdt Parmo Petersen Hjælpelærer. En af disse, afdøde Lærer Christensen i Vesløs, har fortalt følgende smukke Træk fra Parmo Petersens Hjem. Ved en Misforstaaelse havde Petersen faaet den Opfattelse, at Christensen en Dag havde klaget til Kvindfolkene over Maden, og han blev da saare vred og gav Christensen en ordentlig Overhaling. Men da Misforstaaelsen opklaredes, og det viste sig, at Christensen slet ikke havde klaget, men var godt tilfreds, var Parmo Petersen ydmyg nok til at gaa hen til sin unge Hjælpelærer, lægge Armen om hans Hals og bede

ham inderlig om Forladelse. Da gamle Christensen fortalte dette Træk, havde han Taarer i sine Øjne. „Vi saa jo op til ham, denne ejendommelige Mand, og trods alt syntes vi unge, at han stod saa langt, langt over os, og derfor greb det om Hjertet, naar han saadan kunde ydmyge sig!“

Lærer Christensen glemte aldrig Parmo Petersen og saa med Tak og Glæde tilbage til den Tid, han var i hans Hus, Sin Hengivenhed for Parmo Petersen gav han Udtryk ved at opkalde en af sine Sønner¹⁾ efter ham. Og det var der iøvrigt flere, der gjorde, f. Eks. Parmo Petersens gode Ven i Skovsted Skole, Lærer Christensen, ogsaa han gav en af sine Sønner det fremmede Navn Parmo²⁾. Dette viser mere end mange Ord, at der har været noget ud over det almindelige i Parmo Petersens Personlighed; thi Folk kalder ikke deres Børn op efter en Mand, de ikke er i Slægt med, uden at der er noget hos denne Mand, som de ser op til og har Agtelse for.

Parmo Petersen var en udmærket Kirkesanger; hans dybe, stærke Bas kunde ordentlig runge under Kirkens Hvælvinger.

I hans første Tid i Hillerslev var der en Del Utilfredshed med ham paa Grund af hans strenge Væsen overfor Børnene i Skolen, men det fortog sig, som han ældedes, og hans Sind mildnedes, men nogle syntes jo, at Børnene lærte for lidt. Mange alvorlige Mennesker satte dog Pris baade paa ham og hans elskelige Hustru, som gennem et langt Livs Trængsler havde været ham en trofast og kærlig Støtte, og det var godt at faa en alvorlig Samtale med ham, prøvet som han var i Livets Skole. Hans Ægteskab var saare lykkeligt, og Hjemlivet smukt og godt; han var streng som Opdrager af sine Børn, der blev opdraget i Tugt og Herrens Formaning. Han havde flg. Børn:

- 1) *Parmona* Caroline Petersen, født ^{10/1} 1822, død i Decbr. 1902; gift d. ^{21/5} 1859 med Lærer Dbm. Christian Anton

---

1) Nuværende Gaardmand Parmo Carl Christensen, Skyum.

2) Tandtekniker Parmo Christensen, Thisted.

- Sørensen, Vester Assels, Mors. Han var i 2 Aar Hjælpelærer hos Parmo Petersen; han døde i Decbr. 1903.
- 2) Inger *Dorothea* Petersen, født $^{22}/_2$ 1823, død $^8/_5$ 1905; gift d. $^2/_10$ 1857 i Karby Kirke med Provst Sørensens Søn Josef Albrecht Sørensen, der først var Højskoleforstander i Staby, derefter Præst for Staby og Madum. 1874 forflyttet til Jerslev-Hellum i Vendsyssel. Provst 1882. Han døde d. $^{23}/_4$ 1900, hædret med Ridder- og Storkorset¹⁾, Inger Dorothea var i en længere Arrække Lærerinde hos Provst Sørensen.
  - 3) *Marie* Christine Petersen, født $^{23}/_5$ 1825, døde i Decbr. 1913; gift med sin Morbroder Fæstemand Søren Ferslev, der døde i 1875, 75 Aar gl.
  - 4) *Christian* Petersen, født 1827, død $3^{1}/_2$ Aar gl.
  - 5) Parmo *Carl* Petersen, født $^{30}/_7$ 1830, død $^{11}/_9$ 1882; Ejer af Gaarden Gimsinghoved ved Struer, særdeles dygtig Landmand. 2 Gange gift; 1) d. $^{20}/_7$ 1865 med Mariane Quistgaard, der døde $^{25}/_5$ 1869; 2) $^{13}/_9$ 1872 med Nielly Johanne Tang, død $^{30}/_5$ 1877.
  - 6) *Christiane* (Jane) Frederikke Petersen, født $^{22}/_8$ 1836, død $^9/_5$ 1907; gift med Bager i Aalborg Hans Ferdinand Ravnkilde, død 1893.
  - 7) *Hartvigia* (Vigge) Laurentia Petersen, født $^{29}/_5$ 1839 i Hvidbjerg, død 1876. Gift d. $^{22}/_10$ 1865 med Realskolebestyrer Peter Hass i Hørsholm, død i Novbr. 1907.

Parmo Petersen døde d. 31. Maj 1859, 73 Aar gammel; to Dage før havde han modtaget Meddelelse om, at hans indsendte Begæring om Afsked var bevilget fra 1. Juni at regne. Han blev begravet paa Hillerslev Kirkegaard d. 8. Juni; hans Grav, der er omgivet af et lille Jerngitter, findes i det nordøstre Hjørne af Kirkegaarden. Ved hans Baare talte Provst Sørensen, Mors, og Kapellan Faaborg, Hillerslev, og det er betegnende, at de begge, hinanden uafvidende, havde valgt at tale over samme Tekst, nemlig Jesu Ord til

1) M. K. Sand: Josef Albrecht Sørensen, Højskolebl. Nr. 21, 1902.

Nathanael: „Se, det er sandelig en Isralit, i hvem der ikke er Svig“.

Parmo Petersens Hjertensven og trofaste Kampfælle, Provst Sørensen, døde to Aar senere d. 25. Oktober 1861 i Karby, hvortil han var bleven forflyttet i 1844.

— — —

Provst Sørensen med det lyse, hjertevindende Sind og Væsen er som Bøgen, der med sit dejlige, lysegrønne Løv ved Foraarstide pryder de danske Skove; — men Parmo Petersen er den høje, ranke Gran, der spejler sig i den dybe, mørke Skovsø, streng og alvorlig og dog ydmyg — men altid rank i Stormen.

Personalhistoriske Indskrifter fra Vester- Hanherred.

Samlede og forsynede med Oplysninger

af
Chr. Heilskov.

IDET jeg hermed forelægger Resultatet af mine personalhistoriske Undersøgelser i Kirkerne i Vester-Hanherred for Læserne af denne Aarbog, tillader jeg mig at henvise til Forordet til min Samling af Indskrifter fra Hillerslev Herred i Aarbogen for 1912.

Jeg skal dog bemærke, at jeg i flere Tilfælde har ladet det bero paa et Skøn, hvor jeg skulde sætte Grænsen for det Tidspunkt, indenfor hvilket Indskrifterne er medtagne. Som Regel vil det være ca. 1800. Dog vil en Indskrifts hele Indhold og Karakter undertiden være en saadan, at

den bør medtages, selv om dens Tilblivelse ligger noget ud over dette Aar. Endelig skal jeg nævne de for Nordjylland ejendommelige Smaa-Epitafier fra det 19. Aarhundrede — mest af malet Træ eller Blik —, der ofte ses ophængt inde i Kirkerne. Skønt tilhørende en senere Tid har jeg ikke helt villet forbigaa dem, men har omtalt dem, hvor de findes, uden dog — med en enkelt Undtagelse — at have anført deres Tekst in extenso.

Indskrifterne har jeg gengivet med de Typer, som er anvendt i Originalen. En skraa Streg (Brækstreg) angiver, hvor en Linie slutter. For hvert Sogn har jeg ordnet Indskrifterne efter Tidsfølge, saaledes at der begyndes med de ældste.

Endelig har jeg søgt at supplere de endnu i Behold værende Indskrifter med nu forsvundne eller Meddelelser om saadanne, hvor jeg har kunnet opspore dem. Saadanne Indskrifter er — hvis der er flere i ét Sogn — nummerede med Romertal.

Kollerup Sogn.

1) Skøndt den store Klokke ikke har nogen personalhistorisk Indskrift i egentlig Forstand, vil jeg dog her omtale den, da der knytter sig baade Sagn og Tydningsforsøg til den. Sagnet gaar i Korthed ud paa følgende: En hollandsk Skipper er i Havsnød og hører da en Klokke ringe inde fra Land. Han giver da det Løfte, at dersom han kommer frelst i Land med sit Mandskab, vil han give den Kirke, hvis Klokke han havde hørt ringe, en Klokke til, der skulde overgaa den anden i Størrelse og Klang. Hans Skib reddedes, og saaledes gik det til, at Kollerup Kirke fik 2 Klokker. Den største er imidlertid den ældste, og dens Indskrift er ikke let at tyde. I „Danske Atlas“ omtales den som „nogen besynderlig Skrift, som ligner russiske Bogstaver“. Det er imidlertid gotiske Munkebogstaver; og Indskriften er af Arkitekt Fr. Uldall tydet saaledes: Hiilff ꝑAnt Anna ꝑADic ꝑtA ꝑMaria ꝑe niben | | | | | |. Det skulde paa dansk

betyde: Hjælp, hellige Anna, den hellige Frue Marie til Nibe. (Marie skulde være Skibets Navn.) De seks Streger kunde betyde de seks Mænd, der udgjorde Mandskabet, mener Uldall. (Danmarks middelald. Kirkekl. S. 144—45). Hertil er dog at bemærke, at "te niben," (hvis det er læst rigtigt) snarere maa være „af Nibe“. Desuden — da Klokken er fra det 15. Aarhundrede, og den lille fra 1629 hang i Taarnet i Forvejen — kan Skipperen højt regnet have købt en gammel Klokke til Kollerup Kirke. Sagnets historiske Sandsynlighed staar derfor paa svage Fødder, medmindre man vil gribe til den Udvej, at Klokken fra 1629 har afløst en endnu ældre Klokke.

2) Paa Stolestader i Kirken:

HENDRICK	GILENSTARN	FRU METTE	RVDS - 1 - 5 - 90
1. (Vaaben) 5.	9 (Vaaben) 0	(Vaaben)	(Vaaben)

Henrik Gyldenstjerne, f. paa Gl. Estrup $\frac{1}{1}$ 1540, † paa Bohus $\frac{2}{4}$ 1592, havde Hanherrederne i Forlening 1567—92. Hustruen, *Mette Rud* til Møgelkær, døde $\frac{2}{5}$ 1596. (D. biogr. Lex.).

3) Gravsten paa Kirkegaarden:

KNVD / IENSEN / I H [IS?] . . . .

Noget Aarstal er ikke til at læse paa Stenen, men denne er antagelig omtrent fra samme Tid som de to følgende.

4) Do. sst.:

IHS / IAHAN / MORTEN / DATER / 160[6?]

Bogstaverne IHS („Kristi Monogram“) anvendtes ofte i ældre Tider paa Gravstene over Kvinder i Stedet for Bømærke. Den afdøde har naturligvis heddet *Johanne Mortensdatter*. Maaske har hun været gift med nedennævnte *Povl Thomsen*.

5) Do. sst.:

HER LIGER [S]ALIG POVEL TAMSEN I BIERE / GAA[RD]

. . . . . / OC DØDE . . IANVARI / 160[8?] IHS [samt vistnok et Bø-
mærke].

6) Paa den lille Klokke:

SI - DEVS - PRONOBIS - QVIS - CONTRA - NOS - ANNO -
1629 - RVDOLPHVS - BORCHARDI - ME - FECIT.

[c: Hvis Gud er for os, hvo kan da være mod os. Aar 1629. R. Borchardsen støbte mig].

LOD WELBYRDIG HOLGER - / GAGGE STØBE DENNE
KLAAKE - / TILL KAALDERVP KIRKE VDI - / HANHERRET -

Rolf Borchardsen (Rudolphus Borchardi), Klokke- og Kanonstøber i København, nævnes i Aarene 1619—33. (Se Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 265—66).

Holger Gagge til Frøslev (Stevns Herred), f. paa Ryds-
gaard (Skaane) ¹³/₅ 1540 (?) var Domprovst i Roskilde,
hvor han døde ⁶/₃ 1630 (Danm. Ad. Aarb. X, 146). Hvil-
ken Forbindelse han har haft med Kollerup, har jeg ikke
kunnet opspore.

7) Gravsten i Skibets Gulv:

HER VNDER DENNE / STIEN HVILER SALIGE / MAND
MARTEN BLOCK / I AARVP SOM HEDENSOV / I HERREN DEN
14 DAG / MARTII ANNO 1610 / MED SIN KIERE HOS / TRV LIS-
BET PEDERS / DATER SOM DØDE DEN / 20 FEBRVAR A^o. 1643 /
MED DIERIS KIERE. BØRN / GVD GIF DEM ALLE EN / GLEDE-
LIG OPSTANDELSE / DØDEN ER SYNDSSENS SOLD / MEN ER EN
GVDTZ GAFVE / DET E[VIGE] LIF i CHRISTO IESV / M B [L] P *

8) Paa Døbefadet:

*Sub Episcopo D. Doct. Henr. Borneman. | Pastore Joanne J. Bloc-
chio | Anno 1689 | Til Kollerup Kiercke.*

Henrik Bornemann, Dr. theol., f. i København ³/₁ 1646,
† ³¹/₁₂ 1710, Biskop over Aalborg Stift 1683—93. (Se Dansk
biogr. Lex.). — Om *Jens Jensen Bloch* se Nr. 9.

9) Gravsten i Vaabehuset (tidligere paa Kirkegaarden).

HER VNDER HVI / LER DEN HÆDERLIGE / OC VELLÆRDE

NV Sal MAND / Her IENS IENSSØN BLOCH / FORDUM SOGNE-
PRÆST HER TIL STEDET / OC PROUST I VESTER HANHERRID
FØD / I LUNDE D. 28 May 1646 ordineret d 10 / Decemb. 1679
LEVET I EGTESKAB FØRST / MED ANNE ANDESDATTER AF
KLIM - I - 10 AAR / UDEN BØRN OC SIDEN MED MAREN IA-
COBS / DATTER BRUN AF SKEVE UDI 9 AAR OC / AUFLET MED
HENDE 4 SØNNER / OC DØDE 17 — VAR — AAR . . FORVEN /
TENDIS EN ÆREFULD OPSTANDELSE / Tæncker paa eders Lærere
som / have sagt eder Guds ord /: hebr.: 13:

Jens Jensen Bloch, f. paa Lunde (Lerup S.) ^{28/5} (i Wi-
bergs Præstehist. staar ^{30/5}) 1646, var Sognepr. til Kollerup
og Skræm 1672—1721 og døde 1725. *Anna Andersdatter*
Wadum (hans Formands Enke) døde 1691, *Maren Jacobs-*
datter Bruun af Skæve ^{19/5} 1702 (Wiberg).

10) Do sst.:

[Her under h]viler hæ- | derbaarne Gud Elskende Nu | Sal Ma-
trone [Else] Thögersdaat | Barne Föd j [B?] . . . . . j . . . . .
Aarhus Stigt Ano 1661 d 30 October | Leuede J Egtes[kab] Först med
| Sal Her Sören B[agge] i Brou[st] | 5 Aar Siden med Salig [Her]
Jens | Bloch . . . j . . . [V?] . . . . | Enke stand . . aar . . . . . | 17
d . . . . . [Resten ulæselig].

Søren Jørgensen Bagge af Grenaa, f. ^{30/8} 1664, Sogne-
præst til Broust og Svenstrup fra 1693 til sin Død ^{24/8} 1707.
[Wib.]. — *Else Thøgersdatter Wiiums* Dødsfald findes ikke
angivet hos Wiberg; men hun overlevede sin sidste Mand
Hr. Jens Bloch.

11) Do. paa Kirkegaarden:

Her under Hviler | Dend ærlige og Rætsindige | Mand | Mande-
rup Lund | Fordum Herreds Skriver i Oster og Vester Hanherreder | i
29 Aar | Föd i Lund i Salling | Aar 1700 d 12. J[anuar?] Levede et
Kier[ligt] æ[gte]schab | med en dydig Hustrue | 21 Aar | Döde i Kol-
lerup Aar 1766 | den 24 Augusti.

Her under Hviler | Dend Dydige Matrone | Sophia Amalia Heins-
vig | föd i [Aae]bye Degne Boelig | Aar 1711 d 31 Augusti | Levede et
[Forn]oyeligt Ægteskab | med sin fromme Mand i [4?] Aar | Døde Aar
17— . . . . .

Forventer en ærefuld Opstandelse.

Manderup Sørensen Lund blev udn. til Herredsskriver i Ø. og V. Hanherreder $\frac{7}{6}$ 1737 og afsk. 1765. (Retsbetj. i Jyll., Rigsark.). — Hustruen, *Sophia Amalia Heinsvig*, var formodentlig Søster til Lunds Eftermand, nedennævnte Chr. H.

12) Do. sst.:

Her under hviler Sl Christian Heinsvig | Herrets Skriver udi Øster og Vester | Hanherrederne hvilket Embede | han med megen [Alvor?] og . . . . oc har fo | restaaet udi . . . . og har i sam | me tid . . . . denne | Verden . . . . [B]jestandighed | . . . . [Resten bortslidt].

Christian Heinsvig blev udn. $\frac{1}{11}$ 1765 og beklædte Embedet til 1780. (Retsbetj. i Jyll.)

13) Do. sst.:

Under denne Steen | er giemt [det] Iordiske | af v . . . . [og] . . . . ærværdig | Hr IOSIAS HOLST | Sogne Prest for Kollerup og Schræm Meenigheder | Som var Föed i Odensee i Fyhn | Anno 1744 | Og Döde i Kollerup Præstegaard Anno 1788 d 13 December. . . . . [Resten af Indskriften er for ødelagt til at danne et samlet Hele].

Josias Christiansen Holst blev Præst i Kollerup 1773 og opgives af Wiberg (II,240) at være død 15. Dec.

14) Do. sst.:

Her under hviler | Ove Nicolaj Møller Landvæsens og Forligelses Commissair | y Wester Hanherret | Föd i Wraae Mölle 1731 den 4de X [v: Dec.]: död i Fierritslev 1801 d. 22 X | Hans I og II Ægteskab | Med Dorthe Berthelsen og Ide Munch var uden Livsarvinger | Hs III Ægteskab | Med Iomfrue Helle Dorthe Lyngge af Kiolskegrd j Venssysel | Welsignede Gud med 2 Sønner og 2 Dötre | Hvor af 1 Sön og 1 Datter her ligge begravne, 1 Sön og 1 Datter leve | Som med Modern savne [Kierlig Fader, en ejegod Mand.

*Sand Gudfrygt og Dyd har sin [skionne?] Løn
Den skal Du min elskte Siæl erholde.*

Møllers Hustru hed ikke Lyngge, som der staar paa Stenen, men *Helene Dorothea Lykke*. Hun var f. ca. 1755 og formodentlig Datter af Kølskegaards daværende Ejer Peder Markvord Rodsteen L.

Hjortdals Sogn.

1) Paa Prædikestolen:

THENE - PREDICKE - STOL - LOD: WELBØRDIG - MAND :
 PALI : GRIS - TIL - SLETE : GØRE - FOR - MENISKEN SKAL -
 GVDS ORD - AF - THEN - HØRE - AR - 1592.

Nederst paa samme to Bomærker og et S.

Palle Griis til Slettegaard og Nørgaard levede endnu 1608; han blev begravet i Nørre Kongerslev Kirke i Himmerland. (Dänm. Ad. Aard. XII, 135 og Saml. t. jydk Hist. og Top. 3 R. II, 269—70). — De to Bomærker (som maaske kan være Kirkeværgernes) synes sammensat af Bogstaverne C I S og V M.

2) Paa den ene Alterstage:

DETE ER MENIGE, SKOMAGERLAVS, BRØDRE, / DIERIS,
 LYSE, STAGER, HER I AALBORG; DEN 17 SEPTEMBER - 1 - 6 - 7 - 1
 (Herunder en Sko).

3) Paa den anden do.:

- B - S -
 - C - T - S -
 - 1 - 6 - - 7 - 1 -
 (Billede af en Sko)

Bogstaverne, der er indfattede i et hjerteformet Skjold, betegner muligvis Navnene paa Ældermændene eller andre fremragende Medlemmer af Lavet.

4) Paa Døbefonten:

IHS
 16   95
 M M D

5) Paa Altertavlen:

DENNE ALTARTAVLE HAR VELÆDLE MAND, NIELS- / JEN-
 SEN MANDSTRUP : OC HANS KLÆRE HUSTRU ELSE- / PALLES-

DATTER GRIIS : TIL SLETTEGAARD. BEKOSTET OG / FORÆRET
TIL HJORTDAL KIRKE - ANNO 1702.

Else Pallesdatter Griis († 1703) var D. af Palle Baggesen G. til Slettegaard og Bodil Maaneskjold samt Sønnensønns Datter af den under Nr. 1 nævnte Palle G.

Niels Jensen Mandstrup († 1702) var af Bondeæt. (Se Danm. Ad. Aarb. XII, 136 og Saml. til jydsk Hist. og Top. 3. R. II, 274—84).

6) Gravsten paa Kirkegaarden:

Her | under hviler | Den i Livet retskafne | og virksomme Mand | Hr Christian Brix | fød paa Nørre Bierre 1749 | Gift d 10 Februari 1779 | med Hans efterladte Enke |!| Madame Anne Elisabeth Möller | död paa Slettegaard | den 15 May 1807 | Under samme Steen giemmes Stövet | af | hans [kiære?] Ægtefælle | Mad. Anne Elisabeth Brix [föd] Möller | fød d 29 August 1748 | Gift med [forbemeldte?] Hr Christian Brix | Död d 7 December 1813.

Christian Mogensen Brix, f. paa Nørbjerggaard i Gøtrup Sogn (se Saml. t. jydsk Hist. og Top. 3 R. II, 289—90). — *Anne Elisabeth Møller* var af Tranum Strandgaard i Tranum Sogn.

7) Lille Marmortavle paa Kirkens Væg over *Carl Petersen*, f. i Hjortdals Sogn 1856, † ved Tolne St. 1881.

8) Sølvkrans sst. til Minde om *Marie Bjerregaard*, uden Aarstal.

Kettrup Sogn.

1) Paa Prædikestolen:

ANNO DOMNI 1573

Stroo lifebet bra hinrik - gjldenft -- : FRVE METTE / RVD 1594 — FIDES [c: Tro].

Lisbet Brahe, † 30/10 1563 paa Vitskøl Kloster, begr. 14/11 i Kettrup Kirke; g. m. *Henrik Gyldenstjerne* til Aagaard. Om ham og Fru *Mette Rud* se Kollerup Sogn Nr. 2.

2) Paa Alterbægeret:

F R
(Vaaben)

H W
(Vaaben)

Da det er Rantzau'ernes og Urnernes Vaaben, maa Bogstaverne betyde: *Frands Rantzau* til Estvadgaard, bisat $13\frac{3}{4}$ 1676, og Hustru *Helle Urne*, begr. fra Estvad Kirke $28\frac{5}{6}$ 1688. (Danm.s Ad. Aarb. XXI, 486).

3) Epitafium i Skibet:

Død | hvor er din Braad | Helvede hvor er din Seyer | Ebr. XV.

*Her under hviler | den her i Livet fromme | Stille og sagtmodige
Herrens Tiener | Magister DANIEL FRIEDENREICH | Præst her i 53
Aar | For Kietterup og Giötterup Proust i Herredet i 27 Aar | Föd paa
Aalborg Apotech A^o 1677 | Döde i Giötterup 1758 d 8 April | Fornöyet
i Ægteskab 41 Aar | Med sin her i Livet omhyggelige | Duelige og
Særdeles tienstagtige | MARTHA MARIA STUB | velsignede med 3
Sönnner og 1 Daatter | I et meget kierligt Ægteskab | Parret her sam-
let der | De Livsens Krone bær i Död fuldkomen blev | Succesor til
dier Roes med Taare dette skrev.*

I. F. Clementin.

Daniel Johansen Friedenreich var S. af Apoteker Johan F. Magdalene Calov. — *Martha Maria Stub* døde $\frac{9}{9}$ 1748. — *Jørgen Fogh Pedersen Clementin* af Tømmerby, f. $\frac{20}{8}$ 1717, Sognepræst til Kettrup og Göttrup fra 1742 til sin Død $\frac{7}{5}$ 1771. Han var gift med Formandens Datter Magdalene Cathrine Friedenreich.

4) Paa Sydsiden af Kirketaarnet med Jernbogstaver:

M	H	-	M	C
1	8		0	1

I) Paa den Tid, da Pontoppidans „Danske Atlas“ udkom (1769), fandtes der i Kirken et Epitafium over *Peder Lauritsen (Sørensen) Pontanus*, Sognepræst til Kettrup og Göttrup 1569, † $\frac{9}{9}$ 1602. Wiberg omtaler i sin Præstehistorie (1870) Epitafiet som da eksisterende; men han byggede vel sin Viden paa Danske Atlas.

II) Gravsten i Vaabenhusets Gulv foran Kirkens Indgang (Afskrift i Nationalmuseets Arkiv):

I - H - S

HER UNDE HVILER - SALIG - HANS - FREDDERICHSEN /
 . . . . . OC DØDE I DRØSTERV P -- / D. 4 SEPTEMBER OC HANS
 KJERE MODER ANHEDER[G?]SD / ATER ANNO 16[3 ell. 8]1.

Med Hensyn til det mislykkede Kvindenavn i sidste Linje, maa man vel antage, at hun har heddet *Anne Pedersdatter*.

III) En lille Kobberplade i Ramme, ophængt i Koret, til Minde om *Anne Elisabeth Jessen* 1734, † 1782 (Nationalmuseets Arkiv).

Gøttrup Sogn.

1) Paa Alterkalken:

IHS — C R.

2) Paa en Sandstenstavle i Koret:

Her under | Er Begravet | velbr Her Major | PARMO SPEITZER | Som Berømmelig tiende sin | KONGE | vdi 50 Aar | Og Døde | 1735 d 21 Iuny | vdi sit Alders 70 Aar | Her hos er Begravet | Hans Kiere Frue | MARIA IACOBS Datter | Som Døde 1736 d 2den Novem-ber | vdi Sit Alders 76 Aar | De Begge venter Jesu Tilkommelse | Da de opstaar til Glæde.

Parmon Gregers Spies (Spitzer eller Speitzer), Kornet i Livgarden til Hest ^{22/3} 1710, Premierløjtn. ^{18/1} 1713, Major i Poulsens gevorbne Dragon-Regiment ^{27/3} 1719, Afsked ^{18/11} 1720. (Hirsch's Fortegn. over Officerer, Manusk. i Kgl. Bibl.)

Paa Kirkeloftet er henlagt nogle stærkt ødelagte Nutids-Epitafier (forrige Aarh.) uden særlig Interesse.

I Hofmans Foundationer IV, 391 (1759) omtales endvidere en Ligsten paa Kirkegaarden over Generalmajor Carl

Ferdinand Staufenberg, † 1740, 75 Aar gl. „Hans Frue var en Reetz fra Knudseie“.

Carl Ferdinand eller *Friederich* (saaledes kaldet i „Danske Atl.“) *Staufenberg* var Drabant (Fændrik) i 1691, kom i kejserligt Sold i Ungarn, Sekondløjtn. i Puttkammers Rytterreg. 93, Premierløjtn. 97, kom med Regimentet til Polen i 98 og 99, samme Aar Premierløjtn. i Livgarden tilfods hjemme i Danmark, 1701 Kapt. og Chef for Hvetbo Herreds Kompagni af Aalborg Stifts nationale Infanteri-Reg., 09 Chef for Fleskum Herreds Komp., Oberstløjtn. 11, strandede 1717 paa den svenske Kyst og faldt derved i svensk Krigsfangenskab, Oberst samme Aar, Brigader 31, Chef for 1. oplandske nat. Inf.-Reg. Aaret efter og s. A. for Dronningens Liv-Reg., Generalmajor ^{28/11} 32, forlod Regimentet 38. (*Hirsch's Officersfortegn.*)

Hofm. Fund. beretter, tildels lidt afvigende fra *Hirsch*, at *Staufenberg* var f. i Polen, blev Kapt. i dansk Tjeneste 1701 og boede nogle Aar paa *Knudseje* (*Vendsyssel*), havde siden et Regiment i *Rendsborg*, tog Afsked med Pension og døde i *Gøttrup*. — Ved Giftermaal med *Sophie Christiansdatter Reedtz* fik han *Dybvad* og *Knudseje*, som han solgte 1733 (*Trap*).

Klim Sogn.

Gravsten i Vaabenhuset:

CRAS TIBI — HODIE MIHI
(☉: I Morgen dig, i Dag mig.)

HER HVILER HÆDERL OC VEL- / LER MAND S. [☉: Salig] H:
[☉: Hr] PEDER MAD / SEN PRÆST TIL KLIM TOR. OC W: SOG-
NER SOM DØDE 5 OCT 1636 / MED SINE K. [☉: kiære], HVSTRVER
/ ERLIG OG GVDFR. S. ANNE CÆ / LSD. SOM DØDE - 29 - APR
1596 / OC ERLIG OC GVDFRYGTIGE / BVOLD IENSD - SOM
DØDE / DEN 8 SEPTEMBER AAR 1667 - / VINCE BONO MALVM
[☉: Overvind ondt med godt] / SAA OC HÆDERL OC VELLER / DT
MAND H. ANDERS AN- / DERSEN VADOM OC PRÆST / HER
SAMESTEDZ SOM DØDE / DEN 26. MAIUS - AAR 1667 / MED SIN
K. HVSTRV ERLIG / OC GVDFR - BIRGITE PEDERSD / SOM —

AAR 16— / GVD GIFVE DENNEM ALLE EN / GLÆDELIG OP-
STANDELSE.

I to Skjolde er indfattet disse Bogstaver:

A E	H	B I	H	B P
D	P M	D	AA	D
	S		S	

Peder Madsen var Sognepræst til Klim, Torup og Vust i Aaret 1599. — *Bodils Jensdatter* var f. ca. 1579. Wiberg angiver hendes Dødsdato til ¹⁰/₉ 1667. — Den første Hustru, der vel maa have heddet *Anne Kjeldsdatter*, omtales ikke af Wiberg. — Eftermanden *Anders Andersen Wadum* blev Præst her 1636. — Hans Hustru *Birgitte Pedersdatter* var Datter af Peder Madsen. Hendes Dødsaar kendes ikke.

Paa Siderne af Stenen staar 1648, det Aar, da Stenen er lavet. De senere Dødsfald er da siden tilføjet, men Birgittes har man som sagt glemt.

Bogstaverne forneden betegner: Anne Kjelds Datter (E't maa være forkert), Hr Peder Madsen, Bodil Jens Datter, samt: Hr Anders Andersen, Birgitte Peders Datter.

Forhen fandtes i Kirken en Tavle med malede Vaaben, nemlig Jørgen Navels fædrene og mødrene Slægts og hans Hustru Dorthe Kruses fædrene og mødrene. Vaabnene paa hans Side var: Navel, Krag, Vasspyd, Munk, Grubbe, Stampe, Flemming, Kruse, med Aarstal 1654. Paa hendes Side: Kruse, Krabbe, Vesteni, Vogensen, Seefeld, Rytter, Ulfeld, Vogensen og med Aarstal 1651. (Danske Atl. V,314).

Om *Jørgen Navl* til Oddegaard i Klim vides intet ud over, at han døde i 1654, som angivet paa Tavlen. — *Dorthe Lauridsdatter Kruse* døde ligeledes 1651. (Danm.s Ad. Aarb. XVII).

Vester-Torup Sogn.

1) Under Bunden af Alterbægeret:

XXXVIII

P (Bomærke) K

KTK

1581

2) Paa Klokken:

GLORIA - IN. EXCELSIS - DEO - [o: Ære være Gud i det høje]
 SOREN - MICELSEN - OC - LAVST - IVSTSEN - KIRC - VERG -
 BALTZER - MELCH / IOR - ME - FECIT - ANO - 1661.

Baltzer Melchior har i Tidsrummet 1636—63 støbt Klokker til jyske og fynske Kirker. Paa flere af Klokkerne betegnes han som bosiddende i Flensborg. (Kirkehist. Saml. 3. R. IV, S. 269).

Vust Sogn.

1) Paa en Bjælke i Vaabenhuset:

To Bomærker samt: P C S ANO 1611

Trap meddeler (3. Udg.), at Vaabenhuset ifølge en Indskrift er istandsat 1644. Hvis det er denne Indskrift, der menes, da læser jeg 1611,

2) Lille moderne Epitafium i Taarnrummet over Gaard-ejer *Peter Andreas Nielsen*, † i Krigen 1864, samt hans Forældre *Niels Pedersen*, † 1857, og Hustru *Mariane Andersdatter*.

3) Do. sst, over *Lars Christian Godiksen*, † i Krigen 1864.

4) Do sst. over *Ane Christine Rasmussen*, † 1873,

Forsvundet Epitafium i Skibet. (Afskr. i Nationalmuseets Arkiv):

*Til Guds Ære og hans Kierckis bepry | delse og woris sl. For-
 ældre til Christelige Amindelse | Den erlige welactbare og welforneme
 Mand | Jens Söfrensen Ware | föed i Woregaard ved Wiborg A_o 1603
 den 5. May döed her i Wust | 1684 den 29 Sept og den hæderbaarne
 og gudfrygtige Matrone | Maren Andersdatter | föed i Skjelsköer udi
 Sælland A_o 1599 den 24. Decbr. döed i Wust | 1680 d 30 Januarij |
 Hafve vi efterlevende Dette Epitaphium opsat | Sören Ware Phil. Mag.
 og Rect. Sch. [o: Rector scholæ] i Aalborg | Daniel Friedenreich kgl.
 privilegerede Apotheker i Wiborg | 1690.*

Magister *Søren Ware*, f. 1644, blev 1684 Rector i Aalborg; begr. sst. ^{12/12} 1712. (Hundrup: Lærerstanden ved Aalborg Kathedralskole . I . Aalb. 1869, S. 42—43). — *Daniel Friedenreich*, Apoteker, Ejer af Palstrup, f. 1645, † 1706, begr. i Viborg Domkirke, hvor der er Gravsten over ham. (Br. til den S. 462 nævnte Apoteker Joh. F. i Aalborg).

Tømmerby Sogn.

1) Gravsten i Skibets Vestgavl:

Her under hviler | Dend | Ærværdige meget hæderlige og Val-lærde | Mand | Her XANDER NIELSEN CRYSTALSIN | Som var fød i Nyekiøbing i Sieland A^o 1657 | Deponerede fra Roeschild-Schole A^o 1678 | Collega i Nyekiøbing Schole A^o 1679 | Attesteret udi Kiøbenhauen A^o 1683 | Capellan i Asnes i Sælland i 5 aar | Schibs Præst paa hans Kongl May : orlogsflode 6 aar | Sogne Præst for Tømmerbye og Lild udi 9 aar | Lefuede et velsignet ægteskab med hæderbaarne matrone | KAREN HANSDATTER vyvel paa 10 aar | 4 yndige Sønners fader af huilche ichun en igienlefver | døde i Kierup Præstegaard A^o 1705 d. 7. Januari | udi Hans Alders 48 aar | I haab om | en Glædelig | Op-standelse.

Mag. *Alexander (Xander) Nielsen Chrystalsin* angives hos Wiberg som f. ^{8/10} 1657 (S. af Købm. Niels Alexander-sen S.) og som død ^{16/1} 1705. — Hustruens Navn var *Karen Hansdatter Wivild*.

2) Paa et Træskjold sst. staar et Par sammenslyngede Bogstaver og Aarstallet 1721. Bogstaverne kunde tydes som H J og betyder i saa Fald aabenbart nedennævnte Sogne-præst *Henrich Jespersen*. I Nationalmuseets Arkiv gengives Bogstaverne dog som I P B.

3) Paa Alterdisken:

Forbedret A^{no} 1725 ved Præsten Hr. Henr. Iespersen.

Se Nr. 6.

4) Paa Alteret staar i et slynget Ornament M M samt et cirkelrundt Skjold, i hvis ene Halvdel ses et Oksehoved

Efter Stilen maa det være fra (Begyndelsen af ?) det 18. Aarhundrede.

5) Mindetavle af Sten i Skibet med næsten udslettet Indskrift, hvorom allerede „Danske Atl.“ siger, at den antages at være over „en gammel Præst, som menes have hedet Peder Pedersen“. (V, 316).

Den omtalte Præst, mag. *Peder Pedersen Clementin*, Sognepr. til Tømmerby og Lild 1708—21, var f. i Aalborg $^{20}/_7$ 1678 og døde $^{21}/_3$ 1721.

6) Epitafium i Skibet:

Tota Vita | Discendum Est | Mori.

(=: Hele Livet bestaar i at lære at dø).

Opsat. Til Velfortient Æresminde. | Efter den i live. | Vellædle Velærværdige og Høylærde. | Nu salige Guds Mand. | H: HENRICH NIELSEN IESPERSON. | Sogne Præst til Tømmerby og Lild sogner. | I Vester Han Hæred. | Som | Føed til verden i Aalborg 1684 den 23. decembr. | Befordret til Kiöbenhafns universitet 1704. | Besögte udenlandsche Academier 1714. til 1719. | Kaldet ved Velb: OTTO MARSVIIN. | Til ovenmældte Meenigheder | hvor hand viiste sig. | At være. | Et dyrebart Redskab i Guds haand. | Til hans Kirkes tjeneste. | I sit Ægteskab. | Med sin salige Formands Mag: PEDER CLEMENTINS Enke. | Den Gudfrygtige Matrone | KAREN FOGH | Med trende Dötre velsignet. | Men LÆSERE. | Som livet er Forgiengeligt Döden uomgiengelig. | Saa gik. | Denne Iesu CHRISTI TIENER. | I hans alders 72 aar indtil sin Herres glæde 1756 den 13 May. | Gak du hen. | Fölg ham efter i troe og dyd. | At du omsider med ham. | Kand opstaa til herlighed.

Henrich Nielsen Jesperson var S. af Dr. med. Niels J. Hans Fødselsdato har Wiberg angivet til 22. Dec. — *Karen Jensdatter Fogh* var født i Aars. Hendes Dødsaar kendes ikke. — *Otte Marsvin* til Trudsholm, f. 1655, † $^{9}/_3$ 1725, begr. i Viborg Domkirke. (Danm. Ad. Aarb. XXI, 281).

7) Do. sst.:

Udi denne Kirke-Begravelse hvile mine salige Forældre | Consistorial-Assessor og Provst THOMAS PRAEM og Frue ANNA BAGGER, | Som ejede Tømmerby og Lild Kirker, og Kaldede Mig Deres ældste Søn, OLE BAGGER PRAEM, | Føed paa Christiansand i Norge

den ottende Aug: A^o 1721, | At være Sogne-Præst for Tømmerbye og Lild Meenigheder; | Hvor Ieg og i HERRENS Navn blev Præst A^o 1753: | Den 8de April 1755, havde Ieg Bryllup med min første salige Hustru Iomfr. KIRSTINE MARIE RØRING | fød i Norge, hvor Hendes Fader var Sorenskriver i Øvre-Romerige. | Og hviler her med sin første liden Daatter i Begravelset. | Anno 1769 blev Ieg Consistorial-Raad. | Den 20de Junii 1770 havde jeg Bryllup med min Anden salige Hustru Iomfr. CRISTENE HAUCH. | Fød paa Aalborg Slott, hvor Hendes Fader var Cammer-Raad og Amts Forvalter Hauch. | Hun gik ligeledes til sin Siele-Brudgom i sin første Barsel-seng den 21de November A^o 1771 | med en dødfødt Daatter, som tillige med HENDE hvile her i Begravelset. | Den 19de Marty 1773, havde jeg Bryllup med min tredje Hustru Iomfr. ELISABETH CATRINE WOLD. | Føed i Norge paa Ballerøe, hvor hendes Fader boede, og var Residerende Capellan til Haslund; | Som lever, Herren Schee Tak! med mig endnu, og med Hende har ingen Børn haft. Hensov A^o 1 —. Anno 1773 blev jeg PROVST i Wester Han-Herred. Hensov A^o 1 —. | I mit første ægteschab havde Ieg Fem Børn: | Giedschen, som gik hiem Fire Dage efter Fødselen: Anna, i ægteschab med Hr. Daniel Hopp, Sogne Præst til Hornum og Snæbum i Aarhus-Stift. | Giedschen, gift med Hr. Iens Christian Kierketerp i Thisted. | Hr Edvardt Røring Praem, Kaldet af mig, at være min Adjunctus og Succesor heri Kaldet. | Birgitte Dorthea, gift med Hr Thøger Lassen Hauggaard, Sogne-Præst for Als i Wiborg Stift.

Esaias 8, 18. See, her er Ieg, og de Børn, som Herren gav mig.
Ebr: 2,13.

Ieg præked' Det GUDS LAM, som bar al Werdens Synder,
Henviiste hver til HAM, og raabte: Eder schynder,
Med al Ier Synd og Nød til den KORSFÆSTEDE
Som for Ier Synd var Død, Han Ier forsonede,
Gir Ier Ham gandske hen, som Eder elschede,
Og elscher Ham igien, saa blir I Salige;
Paa denne Klippe-grund, Ieg selv har salig bygt;
Derpaa i sidste Stund hensover Ieg og trygt;
HERRE IESU! Ieg da DIG befaler alle Mine,
Sank Dem hos DIG med mig, alt for din Død og Pine!

Amen!

Kierup Præstegaard den 6te August: Anno 1794. | Til Afmindelse
for Efter-Slægten bekaastet og opsat af OLE BAGGER PRAEM.

Thomas Caisen Praem, Sognepr. til Hjardemaal, f. i
Revninge paa Fyn ⁶/₉ 1693, † i Aalborg ¹²/₁₀ 1763. — Anna

Bagger, f. 1700, † $11/8$ 1763. — *Ole Bagger Thomsen Praem*, † $6/2$ 1799. — *Edvard Røring Praem*, f. $13/2$ 1760, † som Sognepr. til St. Hans Kirke i Odense $29/7$ 1818. — *Daniel Hopp*, f. i Aalborg $9/11$ 1754, † paa Stubbegaard (Hersom S.) $1/9$ 1821. — *Thøger Lassen Haugaard*, f. paa Kongstedlund $6/3$ 1751, † $18/8$ 1831.

Af forsvundne Indskrifter i Tømmerby Kirke maa vel nævnes den vidtberømte men problematiske Runeindskrift paa en indmuret Sten i Kirken: Jagh heite Viderich Viss, Fadur min boed paa Høuriss, osv. Indskriften, der oprindeligt er gengivet i Pontoppidans *Marmora Danica* II, 264, findes udførlig omtalt af A. Marschall i Aarbogen for 1912, S. 40.

Lild Sogn.

1) Paa Klokken:

ANNO - 1664 - M - ARENT - [K]LEIMAN - DE - HEFT - MI - THO - LVBECK - GEGATEN - DORCH.

I denne plattyske Indskrift synes der at være kommen Kludder ved Støbningen; men Meningen er da, at Mester *Arent Kleimann* har støbt Klokken i Lübeck, hvor han selv boede. Han har gennem en lang Aarrække støbt Klokker til danske Kirker. (Se Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 205).

2) Mindeplade paa Skibets Væg over *Marie Jacobine Christiane Leth* f. *Faber*, f. $18/2$ 1793. (Pladen er fra forrige Aarhundrede).

3) Do. sst. over samme Person. hvor hendes Død angives til $16/7$ 1858.

4) Do. sst. over *Palle Møller Jensen Rotbøl* (uden Aarstal).

5) Do. sst. over *Jens Djærnes Jensen Rotbøl* (uden Aarstal).

6) Lignende Tavler over *Ane Marie Jepsen Roelsgaard* († 1851), Søsteren af samme Navn († 1871), Broderen *Christen Jepsen R.* († 1871), Gaardejer *Christen Nielsen* af Lund († 1883) og Datteren *Ane Kathrine Christensen* († 1872), *Mariane Rottbøll* f. *Pallesdatter* († 1884), Proprietær *Peder R.* til Aalegaard († 1834) og *Johanne R. f. Andersen* († 1857).

Øsløs Sogn.

1) Paa Alterstagerne:

(Bomærke)

DISSE - TVENDE . LYSSE - STAGER - HAFFVER - NIELLS - SVENDSØN - I - BYSGAARD - FOR - AERET - OC - GIFFVEN - TIIL ØSSLØS - KIERCKE - ANNO 1616.

2) Paa Klokken:

ANNO MDCLXXIX ACCVRANTE N STEENSTRVPIO HOC AES FVSVM + ALLE TING TIL GVDS ÆRE RVDOLP MELCHIOR ME FECIT.

GLORIA IN EXCELSIS DEO

(o: Aar 1679 blev dette Malm støbt paa N. Steenstrups Foranledning).

Klokken er ophængt i Glughullet, saa det kun er muligt at læse den ind i Taarnet vendende Side. Ovenstaaende er imidlertid gengivet efter en Afskrift i Nationalmuseet.

Niels Sørensen Steenstrup, f. i Stenstrup i Jylland $\frac{9}{9}$ 1644, † $\frac{15}{8}$ 1696. (Se Aarbogen for 1905, S. 14—25).

3) Paa Prædikestolen:

Anno . 1707 . haver Sogne Præsten . Herr : Mickel : Vogelius . med sin Hustru Magdalene . Steenstrup Ladet denne . Prædikestoel : staffere til Guds . ære.

Michael Frantsen Vogelius, f. $\frac{1}{9}$ 1671, † $\frac{2}{7}$ 1731, „en af Stiftets dueligste og lærdeste Præster“. — *Magdalene Nielsdatter Steenstrup* (D. af ovennævnte Niels S., Vogelius' Formand), † $\frac{27}{7}$ 1750. (Se Aarb. for 1915, S. 25—33).

4) Mindetavle over *Dorthe Gregersdatter*, † 1873 (g. m. efterfølgende).

5) Do. over *Mads Pedersen Thorup* til Bisgaard, f. i Thorup ^{12/10} 1791, † i Øsløs Bisgaard ^{17/5} 1874.

6) Do. over *Peder Kristjan Madsen*, † i Øsløs Bisgaard 1881.

Paa en af Kirkestolene har staaet (ifølge Afskrift fra 1881 i Nationalmuseets Arkiv):

H - BNS - IB - DB - K - ANNO 1648

Vesløs Sogn.

1) Paa Klokken:

verbum - domini - manet - in eternum -   - mōto / velbyrdig
mand luccas Krabbe til Vesløgord lod [ftebe] meg . . .

Herunder Lucas Krabbes og Hustrus Vaabener samt Klokkestøberen, *Rasmus Laursens*, Navn og Mærke.

Om *Lucas Mikkelsen Krabbe*, † ca. 1580, se Aarbogen for 1911, S. 10 o. flg.

2) Paa Alterstagerne:

15 : IHS : 88

THISSE : THO : LIVSSE : STAGER : HAFVER : KIERCKEN :
OC : NIELS KRABBE : TIL : VESLØS : / GARD : OC : SOGNE :
MEND HER : I : VESLØS : / BETAL : OC : GIFVIT : TIL : KIERCKEN.

Paa Foden af samme:

I I	K V	B V	N K
(Vaaben)	(Bomærke)	(Bomærke)	(Vaaben)

Om *Niels Kjeldsen Krabbe* og hans 1ste Hustru *Ingeborg Pallesdatter Juell* († 1587) se Aarbogen for 1911, S. 18—24. I I betyder naturligvis Ingeborg Juell, N K er Niels Krabbe. De to andre Forbogstaver maa være to af Sognemændenes. Under K V findes en Bog med Spænder, under B V en Figur, der minder om en Flitsbue.

3) Paa de øverste Stole i Kirken staar IHS, Aarstallet 1590 og derunder 6 Vaabener med Underskrift:

S - I - I - M - F   S - I - I - F   V - W - T   N - K - F
                           N - K - M   V - W - T - F

Bogstaverne betyder: Salig Ingeborg Juels morfædrene; salig Ingeborg Juels fædrene; Vibeke Wlfstands; Niels Kaas's fædrene; Niels Kaas's mødrene; Vibeke Wlfstands fædrene.

Vibeke Ulfstand († 1611) var Niels Krabbes anden Hustru. (Se Aarbogen 1911, S. 23— 24).

4) Paa en Kisteplade i Skibet:

(Vaaben)

HER LIGGER BEGRAFVEN ER / LIG OCH WELBIVRDIG
 IOM / FRV ENGEBORIG ROS[E]N / KRANDS PALLIS DATE[R]
 FO / ED PAA WESLESGARD / ANNO 1631 DEN 4 IV[N]I / OCH
 HENSOF I HERREN P / AA DVEHOLMB CLOSTE / R I MARS
 ANN[O] 1632 DE / N 4 IANV [ARII GVD GIFVE] / HENDER EN
 GLEDE [LIG OCH ÆREFVLD OPSTANDELSE].

Ingeborg Pallesdatter Rosenkrantz, som her omtales som død lidt over et halvt Aar gammel, har vist ikke før været kendt. Derimod havde hun en Søster af samme Navn, som blev gift. Forældrene nævnes nedenfor.

5) Paa Døbefadet:

ANNO 1642 DEN 13 FERBVARI HAFVER ERLIG OCH WEL-
 BYRDIG MAND PALLE ROSENKRANDTZ TIL WEDTZLØSGAARD
 KONG : MAJETZ : BEFALNINGSMAND OFVER / AVGDESIDEN GIF-
 VET DETE BEKEN TIL FVNTEN VDI WEDTZLOS KIRCKE GVD
 HANNEM DER FOR BELØNNE OCH VEYER SAMME BECKEN /
 10 SKOLE PVND.

Om *Palle Børgesen Rosenkrantz*, f. 1588, † 1651, se Aarbogen 1911, S. 26—29.

6) Paa en Kisteplade i Skibet:

(Vaaben)

HER HUILER / ERLIG OG VELBYRDIG / FRUE FRUE
 INGEBORRE KRABE TIL VESLESGAARD / SOM VAR / ERLIG OG

VELBYRDIG MAND NIELS KRABBE TIL TAASTLUND [o: Torstedlund] / OG / ERLIG OG VELBYRDIG FRUE FRUE WIBEKE ULSTAND AF VASBORRIG, [Vosborg] / DERIS DATTER / FØED DEN 18. MARTI ANNO 1602 OG KALLEDE GUD HINDE / DEN 28 FEBRUARI ANNO 1651 / GUD GIVE HINDE MED ALLE TROE CRISTNE / EN GLEDELLIG OG ÆREFULD OPSTANDELSE.

Se Aarbogen 1911, S. 27—28.

7) Paa Alterbægeret:

M N D
K N S
1668

Bogstaverne betegner *Maren Nielsdatter*, der 1663 blev Ejerinde af Vesløgsgaard. Hun var da Enke efter *Kjeld Nielsen* i Thisted. (Aarb. 1911, S. 34).

8) Paa en Gaardklokke paa Vesløgsgaard:

GERRIT SCHIMMEL ME FECIT DAVENTRIA 1669.
(o: G. S. støbte mig i Daventry [England] 1669.

Gerrit Schimmel skal have været en nederlandsk Klokkestøber. (Aarb. 1911, S. 34).

(Anm.: Klokken findes nu i Thisted Museum.)

9) Paa Alteret:

1728 er Altertavlen bekostet af Hr. Oberstleutenant Erik Zacarias v: Cahlen til Vesløgsgaard.

1843 repareret af Hr. Proprietair Peder Lasson Kierulf til Vesløgsgaard.

Om *Erik Zacharias v. Kahlen* († 1726) se Aarb. 1911, 35—36. I Hirsch's Officersfortegnelse (Kgl. Bibl.) meddeles yderligere om Kahlen, at han $\frac{6}{6}$ 1677 tilførte det nordjydske nationale Rytterregiment Rekrutter i Lejren ved Landskrona; han nævnes atter som Ritmester ved 3. jyske Rytterregiment i Efteraaret 77 og Marts 78, men er Major i Regimentet 78, Oberstløjtn. $\frac{2}{3}$ 83, Afsked $\frac{3}{8}$ 95. Han var af rygisk og pommersk Adel. — Om *Peder Lasson Kjærulf* († 1854) se Aarb. 1911, S. 45—46).

I Aarbogen for 1911, S. 45, nævner N. Sodborg et Epitafium i Kirken over *Casper Peter Svinth* til Vesløgsgaard, f. 1762, † 1835. Et Brudstykke af Indskriften (nogle smukke Mindeord) anføres.

Arup Sogn.

1) Paa Laaget til Døbefonten:

1596 - L - C - IHS

2) Mindetavle af Træ i Skibet. Skøndt tilhørende forrige Aarhundrede gengives den her i sin Helhed som Type paa den Tids Smaa-Epitafer:

I A S -- Mg MS

*Her uden for disse Mure i Gudshuses | Urtegaard er nedsat de jordiske Dele af det agtede og | mindeverdige Ægtepar **Ingvar Andersen** som er fød i | Øster Klitgaard, den 30 August 1781 ægteviet her i Kirken den 29 October 1809 med **Enken Margrethe Mad** | see fød Dahlsgaard, som nu i Støvet er nedlagt tilhvile ved | hans Side. Hendes Tilværelse her i Livet var 85 Aar. | Den 5te Februari 1862 hjemkaldte Gud denne høitbedage og | ved store Sorger haardtprøvede Danneqvinde. | Han var Stedfader til 3 Børn. Deres Ægteskab vel- | signede Gud med 5 Børn, 4 Dreng og 1 Pige, | af hvilke 1 Dreng og Datteren modtae dem i | Lysets Rige. | Barnlig Tak og hjertelig Kjerlighed har | bekostet dette til Minde og Hæder for de see : | Hedenfarne som have overdraget mig deres Part | i Kirken samt Gaard og Eiendom . m. m. | Guds Fred lyse over de Elskedes Grave, og over | dette Muld som ogsaa engang skal skjule os.*

Lars Ingvarsen og Hustru, Ane Margrethe Rasmussen.

Udskiftning af Haring og Koldby Byer.

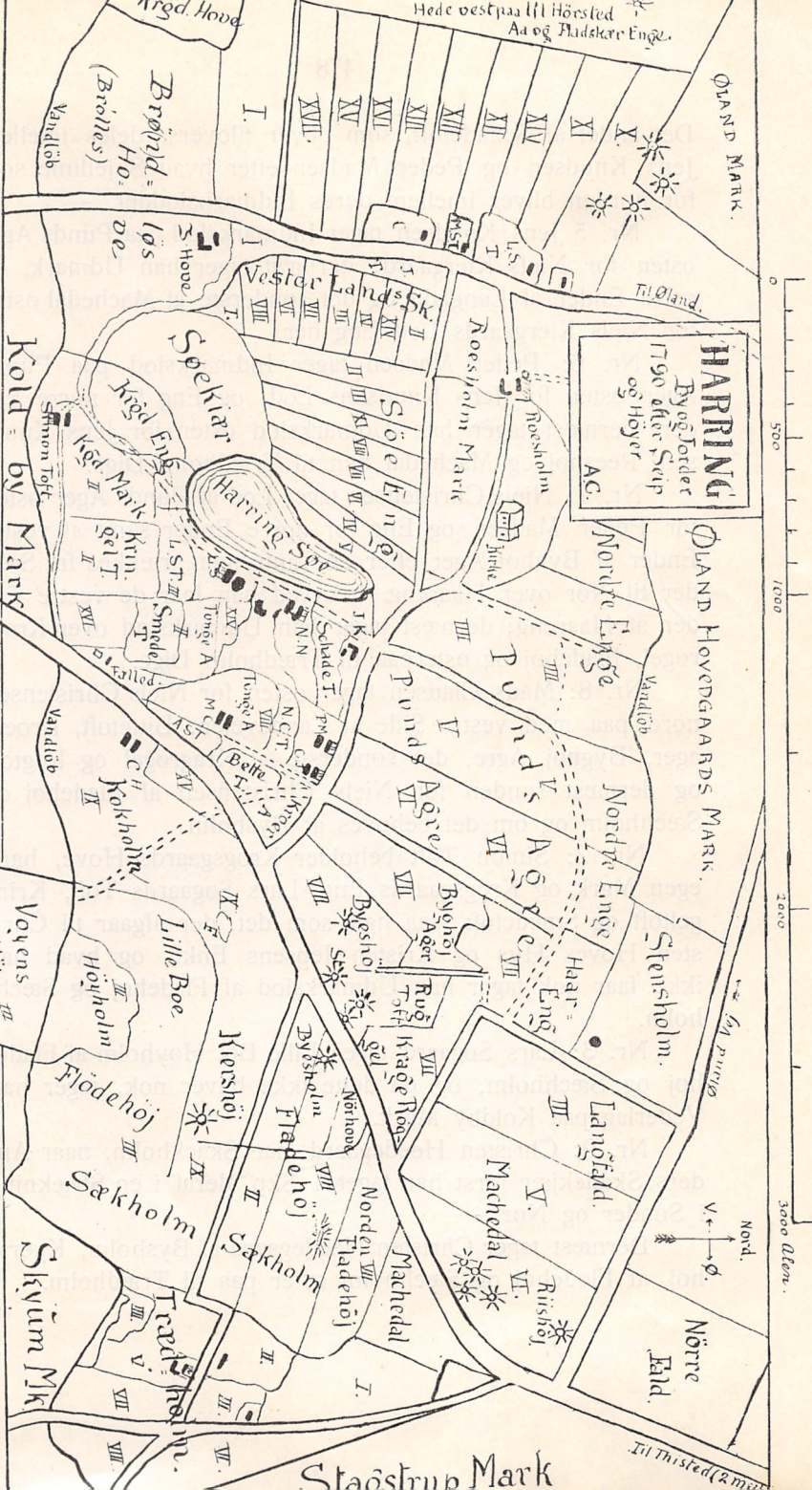
(Udskrift af Landvæsenskommissions Protokollen for Ørum
og Westervig Amter.)

(Ved Lærer A. Christensen, Haring.)

ANNO 1792, den 15. Oktober mødte Amtmanden og Landvæsenskommissærerne tilligemed Hr. Landmaaler Seip for at lægge Præliminarie-Plan til Haring og Koldby Byers Udskiftning, hvortil man indkaldte samtlige Herrer Lods ejere, Hr. Justitsraad Bruun til Ulstrup og Hr. Kjærulf til Nørhaagaard samt Hr. Winther til Øland. Item følgende Lodsejere, som er af Koldby, Jens Tandrup's Enke med Lavværge, Hr. Aars fra Hørdum, Selvejeren Lars Sund af Koldby, Hr. Høyer af Skyum, paa hvis Vegne mødte Degnen Hr. Aars fra Hørdum efter given Fuldmagt mundtlig.

Af Haring var ligeledes mødt Selvejeren Niels Kjergaard og to Hr. Provst Hoyer og blev da af Hr. Landinspektør Seip foreslaaet følgende Plan for Koldby — men da ikke alle Lodsejere fra Koldby var til Stede, saa blev først begyndt med Haring Bys Udskiftning saaledes:

Nr. 4 Selvejer Niels Kjergaard tager det vestre af Pundsagre op til Præstegaardens Mark til Indmarks Lod og Eng for nørre Ender; dernæst tager han Udmarkslod de vesterste Ender af Langfald og det vesterste af Makedahls Agre og øster Ender af Haareng og observeres, at Nørre Fald, der blev udlagt Hr. Winther til Vederlag for Hanshøj Vang, at da dette Fald for Hanshøj Vang ikke kan blive nok, tages Resten af Langfald vester Ender med Stensholms Dige og sønder paa i Haareng lige ud for det sønderste Dige af Stensholm; bemeldte Niels Kjergaard beholder og til Indmarkslod. Toften ved hans Gaard og alt, hvad han har haft i Schadetoft, faar han Vederlag for i bemeldte Schadetoft af det vesterste af sønderste Ender af Toften. —

L.S.T. = Lars Skrueders Toft
 M.S.T. = Michel Skromager's Toft
 C.T.T. = Christian Takobsons Toft
 J.H. = J. Knudsen
 N.N. = Niels Nielsen
 L.S.T. = L.S.T. - Sø
 - Toft CT
 - Tømrert betydde I Toft, St = Stumpørne, F = Fæld, A = Ager, Heden
 L.S. = Lars Sogaard, P.M. = Peder Madsen
 N.C.T. = Nils Christensen
 Toft C.H. = C. Hedegaard
 G. = Gustav Jensen, M.C. = Mads Clausen, A.S.T. = Anders Skædder
 deles mellem Deberne fa Vestlil Gæt.

Det andet af Schadetoft, som bliver tilovers, deles imellem Jens Knudsen og Peder Madsen efter hvad Skjellinie som for norden bliver imellem deres Indmarkslodder. —

Nr. 5 Jens Knudsen tager Indmarkslod paa Punds Agre østen for Niels Kjergaard; dernæst tager han Udmark, de østre Ender af Langfald og det sønderste af Machedal østen for Niels Kjergaards Lod Eng her.

Nr. 6: Peder Madsen tager Indmarkslod paa Punds Ager østen for Jens Knudsens Lod, og Eng for nørre Ender, dernæst tager han Udmarkslod østen for Jens Knudsen, Reeshøj og Machedal hen til Trædholm Dige.

Nr. 7: Niels Christensen tager Lod af Punds Ager østen for Peder Madsen og Eng for norre Ender samt af vester Ender af Byghøj Ager efter en Linie som trækkes fra Sønder til Nør over Haareng, hvorved han faar de vestre Ender af Haareng; dernæst tager han Udmarkslod over Kragrøgel, Fladehøj og østerpaa til Trædholm Dige.

Nr. 8: Mads Clausen tager østen for Niels Christensen nord paa med vestre Side af Landevejen, Bittetoft, Kroerager, Byghøj Agre, det sønderste af Kragrøgel og Rugtoft og dernæst sønden for Niels Christensen af Fladehøj og Sæchholm og om det behøves af Bysholm.

Nr. 2: Simon Toft beholder Krogsgaards Hove, hans egen Mark og Krogsgaards Eng, Lars Søgaards Toft, Krinkeltoft og Smedetoft, saa nær som det, der afgaar til Christen Hoves Hus og Kristen Jepsens Enke, og hvad han ikke faar nok tager han Udmarkslod af Fladehøj og Sæchholm.

Nr. 3: Lars Søgaard tager Lille Bo, Høyholm af Fladehøj og Sæchholm, og da dette ikke bliver nok, tager han Vederlag paa Koldby Mark.

Nr. 9: Christen Heedegaard faar Skackholm, naar Anders Skadekjær først har taget 1 Skp. deraf i en Strækning i Sønder og Nør. —

Dernæst tager Christen Heedegaard af Bysholm, Kjærshøj, af Flødehøj og Sæchholm øster paa til Trædholm.

Dernæst mærkes, at et Stykke Eng nordenfor Harring Kirke deles imellem Christen Hedegaard og Mads Clausen.

Sø-Eng tages fra østre Side Jens Knudsen, dernæst vesten for Niels Kjærgaard; derefter fulgte Øland Bønder i følgende Orden: Peder Madsen, Niels Christensen, Mads Clausen, Christen Hedegaard, Lars Søgaard og Simon Toft i Krogsgaard. — Vester Lands Skifte deles saaledes:

Simon Toft, Christen Jepsens Enke, Niels Kjergaard, Lars Søgaard, Niels Christensen, Peder Madsen og Mads Clausen. —

I Henseende til Heden da blev det imellem samtlige Herrer Lodsejere afgjort, at af de 4re af Præstens Husmænd skulle hver nyde af Heden efter 4re Skpr. i Vester-Heden og desuden beholde det Fællede, som ligger ved Trædholm Mark. — De øvrige 8 Husmænd nyder efter 1 Td. i Vester-Heden, Husmændene tager fra den østre Ende i bemeldte Vester Hede.

Øland Ejer forlangte sit Markskel saaledes rettet, at fra sydøst Hjørne af Marken trækkes en lige Linie lige i Øster. — Iøvrigt deles Heden i Sønder og Nør. Præsten tager den vesterste Lod med Hørdum Enge; dernæst tager Harring Beboere: 1. Niels Kjergaard, 2. Jens Knudsen, 3. Peder Madsen, 4. Niels Christensen, 5. Mads Clausen, 6. Chr. Hedegaard, 7. Lars Søgaard, 8. Simon Toft og 9. Jens Hove tager Fælleslod næst norden for og i Strækning med sin Mark. Det Kjær, som falder Norden for Heden tildeles Beboerne enhver i Strækning med sin Fælleslod. — Præsten erklærede i Stedet for sin Lod i Fladskjær at tage Fællede.

For at faa det forlangte Markskel til Øland rettet i lige Linie med det pløjede øster paa, saa erbød Øland Ejer derfor at give Ager Jord efter Taksation og Maal. Ligeledes forlangte Øland Ejer Skjeldet for vestre Ende rettet, saaledes at fra den sydvest Hjørne trækkes en Linie i Nordvest over Harring Fladskjær til Øland Mark vesten Aen, hvorfor ogsaa gives Vederlag i Agerjord.

Vejene udlægges af Landmaaleren til hver Mands Lod

8 Alen bred og hvad videre Veje, som skal behøves igennem denne By, udlægges ligeledes med samme Bredde samt en Hov-Vej til Øland udlægges mellem Øland Mark og Niels Kjergaards Lod.

Ølands Ejer tilbød for at lette Udskiftningen at udflytte hans Fæstebonde Lars Søgaards Gaard hen til Høgholm og forhaabede derimod, at den allernaadigst lovede Bygningshjælp blev ham tilstaaet, hvorfor han udbad Landvæsenskommissionens Forestilling til det kongelige Rentekammer, og at denne Bygningshjælp i Betragtning af Omstændighederne, da Gaarden var af 5 Tdr. 2 Skp. Hartkorn, og Bygningerne skulde flyttes omtr. 15—1600 Alen, maatte blive ansat til 100 Rdl. i det ringeste, som Landvæsenskommissionen og lovede at forestille, naar Hr. Winther derom indgav Ansøgning. Det blev paalagt Harring Beboere ved denne Flytning at være behjælpelig med det fornødne Arbejde ved Husenes Opbyggelse, med Materialier at hente, med Tækning, Klining, Mønning fra den gamle Byggeplads til den ny at udføre de dér befindende Materialier, ved hvis Nedbrydelse de ogsaa er behjælpelige. — Af Møg transporterer hver Gaardmand 20 forsvarlige Læs og henlægges samme paa de Steder, som dennem anvises. — Iligemaade blev bestemt, at til Væggeler afsættes 1 Td. Land vesten Kristen Hedegaards Gaard til samtlige Bymænds Brug, men maa til Græsning ej bruges af andre end Christen Hedegaard, som derimod haver Opsigt med at denne Lergrav ej bruges utilbørligt og til Upligt. — Det paa Trædholm befindende Gjødeler afsættes et Stykke til fælles Brug for hele Sognet, ligesaa afsættes 1 Skp. til Væggeler for Trædholm Beboere.

Dernæst blev Koldby Udskiftning foretaget og Planen lagt saaledes som følger:

Nr. 1: Jens Tandrup's Enke beholder sin Gaards Koldbygaards Mark, Rughøj Bak (Bakke), dernæst Søndertoft, Horskjær Agre, Volshøj Agre. og om nogle af disse Agre bliver tilovers, bliver det til Poul Krabbe.

Nr. 2: Niels Tæchker tager Lod det nordvestre af Nørre-

toft, det nordligste af Aarholm, Vogenshøj øster paa, da der trækkes en Linie Sønder og Nør til han har faaet Vederlag.

Til Harring bliver Lod op for Hanshøj Vang af Vogenshøj øster for den Linie, som trækkes sønder og nør for Niels Tæchker, og faar af Mueskjær det nordeste og nordøstre af Stjernagre, da dette bliver et Lod for Lars Søgaard i Harring.

Nr. 3: Jens Elsted faar Lod lige ud for hans Gaard og i Øster af Nørretoft Aarholm og over Stjernagre.

Nr. 4: Poul Krabbe beholder sin Toft norden Gaarden, hans Toft sønden Gaarden, dernæst nordre Damkjær af Støttings Agre over Damkjær, det sønderste af Aarholm og de søndre Ender af Langagre.

Nr. 5: Lars Lund faar det sønderste af Nørretoft, det nordeste af Støttings Agre over Aarholm og over Langagre, derhos beholder han og sin Havrelands Hove vest for Koldbygaards Mark.

Nr. 6: Husmand Anders Gregersen faar Vederlag for sin Toft af Voldsbøj Agre, af de østre Ender af Mueskjær og af Aflyng, hvorhen han flytter sit Hus.

Jens Pedersen i Munchholm faar Vederlag for den Ager af Munchholm Jord, som løber ind i Koldby Mark, enten for Vesten af Munchholm Jord eller op for Sønden af samme Munchholm.

Præsten Hr. Høyer i Skyum hans Anneks Bonde Jens Mikkelsen i Østerhørdum faar Vederlag for de Jorder, han mister paa Koldby Mark i de Agre paa Hørdum Mark, som forhen tilhørte Jens Knudsens Gaard i Harring, og for hvad det ej kan tilstrække, derfor tages Vederlag i Eng, som han bliver tildelt i det vesterste af Koldby Enge, hvorved han tillige faar Eng for det, han har i Koldby Eng; herved observeres, at han beholder Frihed til at lægge sit Hø og Skudtørv paa det ved Englodden næstgrænsende Hede. — Det observeres, at vestre Ender af Hanshøj Vang gaar ind til Koldby Mark og bliver delt til de søndre Lodder.

For Resten deles Engen saaledes:

Koldbygaard faar de østerste Enge, dernæst Niels Tæch-

ker, dernæst Jens Elsted, Poul Krabbe og vesterst Lars Sund næst op til Jens Mikkelsen.

Heden eller Fælleden deles saaledes:

I 2de Hoveddele efter en Linie, som trækkes fra det sydvestre Hjørne af Lars Sunds Hove og i Sønder, hvoraf den østre Del bliver delt i Sønder og Nør imellem Lars Sund og Jens Tandrup's Enke i Koldbygaard, saaledes at Koldbygaard faar østerst og Lars Sund vesterst. — Den øvrige Hede vesten for deles i øster og vester; deraf faar Husmanden Anders Gregersen til een Td. Hartkorn fra nordre Side, dernæst tager Poul Krabbe, Jens Elsted og Jens Ringgaard. — Rørkjær afsættes til Gjødeler for samtlige Bys Beboere; det 1 Skp. Gjøde vesten Vejen indtil Poul Krabbes Toft udlægges til Væggeler, ligesaa undtages et Stykke ved Hanshøj Kjær til Gjødeler, men Græsningen beholder Poul Krabbe. De fornødne Veje udlægges med 8 Alens Bredde, hvoraf intet maa tages til Grøft, men Landevejen udlægges med 16 Alens Bredde, Grøften iberegnet. Husmanden Anders Gregersen forundes af alle Beboerne Hjælp til hans Bygnings Forflyttelse, ligesom ved Harring er bestemt, og i Henseende til den af Deres kongelige Majestæt allernaadigst forundte Bygningshjælp lovede Kommissionen at forestille Hr. Winthers Ansøgning i saa Fald til gunstig Bønhørelse. — Og da ingen fandt noget videre at tilføre, saa blev Aasteds-Mødet for denne Gang sluttet og underskrevet.

Datum ut supra.

B. Hauch.

Ballebye.

Som Kommitteret
Isach Prætzmann.

Bruun.

Kjerulf.

Winther.

Som Lavværgen for Enken i Koldbygaard
Underskriver — Morten Aarup.

Og ligeledes underskriver paa Hr. Christen Høyers Vegne
Morten Aars.

Niels Nielsen.

Paa Hr. Provsts Høyers Vegne
Jessen.

Aar 1793 den 27. Juli var Amtmanden og Landvæsenskommissionen forsamlede i Koldbygaard for videre at fremme Koldby og Haring Byers Udskiftning, hvortil var indkaldt samtlige Lodsejere og mødte Hr. Justitsraad Bruun til Ulstrup, Hr. Kjerulf til Nørhaagaard, Hr. Larsen Winther til Øland, Sognepræsten Hr. Høyer i Skyum, Selvejeren Lars Sund, Jens Tandrup's Enke i Koldbygaard m. fl., paa Hr. Stigaard til Irup hans Vegne mødte hans Fuldmægtig Sn. Prætzmann. — Planen for Koldby forbliver saaledes, som den ved sidste Møde blev bestemt, undtagen følgende Forandringer, nemlig Lars Søgaard af Haring beholder Hanshøj Vang og faar Vej til samme fra Munchholm Jord og sønder til Hanshøj Vang og over Mueskjær Ager, og i Henseende til en Lergrav, hvorpaa Vejen støder, kommer Vejen til at gaa østen om bemeldte Lergrav, og Lergraven bliver til Jens Elsted's Gaard. — Fremdeles anlægges en Vej fra Niels Tæchkers Gaard og øster til Munchholm Jord, denne Vej udlægges paa det nordeste af Nordertoft og ud over det sønderste af Vogenshøj med norre Side af Jens Munchholms Ager, hvilken Ager bliver ganske sønden for Vejen, og bliver denne Ager Niels Tæchker til Del; for de Jorder Lars Søgaard faar for Haring Anpart udlægges ham Norden for sidst beskrevne Vej og vester paa saa langt som efter Maal og Takst kan tilstrække.

Dernæst tager Jens Munchholm Vederlag for den Ager, som af Munchholm Jord løber ind i Koldby Mark, Vederlag for samme Ager Sønden for Munchholm Jord af de saakaldte Mueskjærager.

I Henseende til Vejen fra Niels Tæchkers Gaard anlægges den sønder og vester for Munchholm Jord og sønden for det Jord af Mueskjær, som Jens Munchholm faar og øster til Skyum Hede, sønden for denne Vej ved Skyum Skjel lægges et lille Stykke Vej til en Lergrav paa de østre Ender af Mueskjær, hvilken Lergrav bliver Niels Tæchker tillagt. De øvrige Veje bliver gjort bredere til 8 Alen ligesom de foromtalte. Koldby Vej til Tøttrup bliver gaende

paa det Sted, hvor det nu er, undtagen paa Voldshøjagre, hvor den bliver ind til Tøttrup Skjel.

Landevejen, som gaar igennem Koldby og Koldby Mark anlægges 16 Alen bred.

De to Lergrave paa Mueskjær, deraf den ene paa østre Ende, bliver til Brug for Niels Tæchker og Anders Greger- sen og deles i 2de lige Dele imellem benævnte Mænd, og bliver alt Grønningen om Lergraven ligeledes til Lergraven. Den anden Lergrav paa Mueskjær skal deles i 2de lige Dele i øster og vester imellem Jens Elsted og Lars Søgaard. — Lars Søgaard tager Del med Koldby efter sit Harnkorn 5 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. til den Vej, som anlægges fra Niels Tæchkers Gaard til Munchholm Jord og sønden for, der skal gaa øster til Skyum Mølle. Og i den anden Vej, der skal gaa fra Munkholm Jord og til Hanshøj Vang tager han og Del efter sit Hartkorn med Koldby. — For det Jord, som Jens Knudsen i Harring har paa Hørdum Mark og af- giver til Jens Mikkelsen i bemeldte Hørdum, faas Vederlag igen paa Koldby Mark af Nr. 11 i samme, det østerste af Langagre og til Hanshøj Vang, og hvad det ikke kan blive nok tager han nordpaa saa meget som fattes. — I Hen- seende til Disputten imellem Hørdum og Koldby Hede Skjel begav Kommissionen sig ud i Koldby Hede i Over- værelse af Lodsejerne og begyndtes fra Nordvesthjørne af Irup Hovedgaardsmark, og fralægges i vestre Side af Wols- høj Agre og Landevejen iberegnet 24 Alen, som udlægges for Irup Ejer; fra bemeldte Drift fortartes videre, sønder og vester fra Landevejen og norden Christen Ovesens Toft for nordre Ende af Agrene og hen til Vejen, som gaar mod vestre Side af Christen Ovesens Toft og til Christen Ude- markes Hus, hvorfra Skjellet fremdeles gaar med Vejen og vester paa til en ny Vej kommer og løber Sønder og Nør fra Hørdum, og er vesten for denne Vej et gammelt Dige, som løber over nogle Agres Ender, og dette Dige taget til Skjel imellem Hørdum Mark og Koldby Hede nordpaa til, hvor Diget gør en Krog, og blev denne Krog overskaaren ved en opgraven Mærke, hvorfra længere nør blev graven

Mærker og hvor Skjellet (var) i Nør blev noget Mærke graven østen for Diget, hvor det næsten var ukendeligt og nær paa efter det tilforn for Koldby udviste Skjel, og bliver dette Skjel ved Loddernes Afsætning i Koldby Hede endnu nøjere afmærket med flere Skjelmærker.

Sønder i Koldby Hede fra Landevejen og norden og vesten for Christen Ovesens Toft og efter Vejen, som før beskreven, afsættes 24 Alen af Koldby Hede til Drift for Irup Ejer, og fremdeles anlægges denne Drift i vestre Side langs om med Skjellet imellem Hørdum Mark og Koldby Hede ud til Hørdum Hede, og denne Drift udlægges til 24 Alens Bredde fra Koldby Hede, dog med Forbeholdenhed, at Koldby forbeholder sig Ejendom og Brug deraf, og i Tilfælde, at Hr. Stigaard eller Irup Ejer ikke faar sin Ejendom i Hørdum nordre Hede, da hjemfalder denne Drift til Koldby, ligesom og Hr. Stigaard eller Irup Ejer for Eftertiden eller fra nu af har ingen videre Ret til Drift eller Overdrift i Koldby Hede end som ovenmeldt er. Under samme Vilkaar tilstedes det Hørdum Beboere at benytte sig af denne Irup Gaard udlagte Drift. — Den Hjorddrift imellem Voldshøjager og Hoskjær Ager, der er til ingen Brug, bliver tillagt Enken i Koldbygaard, imod at hun afgiver Vedlerlag af hendes Fælleds Part til Anders Gregersen. — Den forrige Uddrift fra Irup til Hanshøj Vang bliver udlagt til Vej, nemlig den Drift, som er imellem Tøttrup Mark og Koldby Mark, hvor igennem gaar Vej, bliver liggende uforandret med den Bredde, som den nu har.

Koldby Beboere blev af Landvæsenskommissionen paalagt at være Anders Gregersen behjælpelig med sit Huses Flytning, Materialiers Tilførsel og Hentelse, Tækning, Klining med videre efter rigtig Tur og Omgang.

Dernæst efter begyndtes med Harring, og bliver Planen for bemeldte By saaledes, som den sidste Gang blev afgjort, men i Henseende til Veje vil en Vej udlægges igennem Krogsgaards Mark fra Landevejen og vester mod Siden af Engen forbi Krogsgaard til Hjorddriften, der bliver Vej for Lars Søgaard til hans Hedelod.

Dernæst bliver Hjorddriften imellem Søkjær og Krosgaards Mark til Brug for Harring Beboere til deres Hede-
lodder, og dernæst bliver Hjorddriften imellem Søkjær og
Brøndløshove ligeledes til Brug for Byen til deres Hede-
lodder.

En Vej udlægges imellem Jens Knudsens og Niels Kjer-
gaards Indmarkslodder nær paa til Engene, og skal da een
Vej gaa øster, norden for Agrenes Ender og sønden for
Niels Kjergaards Udmarkslod. — Dernæst anlægges en
Hov-Vej imellem Peder Madsens og Niels Christensens
Indmarkslodder og nær, til den naar den Vej, som anlæg-
ges norden for Agers Ender, hvorfra den skal gaa Nord
imellem Niels Kjergaards og Øland til Ølands Vej, som
gaar norden for Langfald, og berørte Ølands Vej norden
for Langfald, gøres 12 Alen bred, men de Veje, som før
er beskrevet, bliver 8 Alen.

For Trædholm Beboere udlægges Vej imellem 2de
Mænds Lodder igennem Sækholm og Flødehøj Fald til
Landevejen, som ligeledes bliver 8 Alen bred. — De øvrige
Veje, som har været og er fornøden for Byen, bliver gjort
8 Alen bred og Landevejen 16 Alen.

Det Stykke Fællig vest for Kjærshøj deraf afsættes en
Lergrav til Brug for Harring Beboere, og Vej udlægges til
Lergraven fra Landevejen til bemeldte Lergrav.

Harring Beboere faar en Vej til deres Lergrav i Træd-
holm Hede over det nordeste af den Søndertoft af Erik
Trædholms og bliver 4 Alen bred, hvorfor han nyder Ve-
derlag af de østre Ender af Agrene, der støder til hans Toft,
Sækholm kaldet, efter 2 uvillige Mænds Syn. — I Hen-
seende til det Stykke Eng af Fladskjær, som har tilhørt
Lars Søgaard, men for at gøre Øland Skjel lige er tillige-
med Hede lagt ind til Hovmarken, reparterer paa Øland
Godses Hartkorn i Harring til Afdrag paa Beboernes Hart-
korn og bliver at svare af Øland Ejer. — Og bliver dette
lidet Stykke, som ikke bliver hos Bønderne, at behandle af
Hr. Winther indberettet til Rentekammeret.

Hr. Winther meldte sig paa sin Fæstebonde Lars Sø-

gaards Vegne som Udflytter og forestillede, at da han siden sidste Aasteds Møde havde samlet saa meget mere Gødning, saa var det ham ej muligt at faa denne Gødning saa lang Vej forflyttet uden mere Hjælp end af de ham ved sidste Aasteds Møde tilstaaede 20 Læsses Udførelse af hver Gaardmand, hvorfor Kommissionen med de Herrer Lodsejere blev enige om, at foruden disse 20 Læs, som pr. Mand i Aar skulde udføre, endnu videre til et andet Aar skulde forflyttes og bortføres af hver Mand i Harring 10 Læs.

Og da ingen ved dette Møde havde noget videre at erindre, blev samme sluttet og af vedkommende Lodsejere og Tilstedeværende underskrevet.

Datum ut supra.

<i>Hauch.</i>	<i>Tagaard.</i>	<i>Ballebye.</i>	<i>Seip.</i>
<i>Bruun.</i>	<i>Winther.</i>	<i>Kjerulf.</i>	<i>Høyer.</i>
<i>Isach Prætzmann.</i>	<i>Niels Kjergaard.</i>		
<i>Lars Sund.</i>	<i>Else Jensdatter,</i>		
	<small>sal. Jens Tandrup.</small>		

To Breve fra 1848.

Ved *N. Sodborg.*

DE to ret sjældne Breve, som her gengives, er fra højtstaaende Befalingsmænd til en menig Soldat. Det hører vistnok til Sjældenhederne, at en almindelig Soldat modtager saadanne Skrivelser, men det tjener den unge Mand til Ære og viser, at han har været en tapper og pligtopfyldende Soldat. Soldaten var den senere Vejassistent Severin Mortensen, Bjerget; en Mand der vil være velkendt af mange i disse Egne. Her skal først i korte Træk meddeles lidt om hans Livsørelse.

Jens Severin Mortensen, som hans fulde Navn lød, var født d. 22. Febr. 1829 i Dover, Ydby Sogn, hvor Faderen var Husmand. Som ungt Menneske var han to Gange i

Frankrig med Heste; Rejsens Maal var Lyon i Sydfrankrig, hvor den Mand boede, der skulde have Hestene, efter Siggende en Broder til Præsten i Skjoldborg. Hver Gang opholdt Severin sig nogle Maaneder i det fremmede Land. Hans Pas¹⁾ fra en Rejse i 1846 findes endnu; det er paa Tysk og dateret Neumünster d. 20. Decbr. 1846 og gælder

Jens Severin Mortensen.

for 16 Uger; han betegnes deri som „Koppelknecht“ (Trækker). Det franske Poststempel bærer, saavidt det kan ses, Bynavnet Mobelle.

Da Krigen saa brød ud i Foraaret 1848, kom Severin straks med. Han var Underjæger ved 1ste Jægerkorps, 4de Compagni, Nr. 138; hans daglige Kendingsnavn var altid „Dover“.

Den 28ende Maj var han med i Kampen paa Dybbøl og udviste baade Mod og Tapperhed; her blev han af en Gevær-

kugle saa haardt saaret i den højre Arm, at Armen maatte amputeres. Kuglen, som knuste Armen, gemmes som en Sjældenhed i Slægten. Først laa han en Tid paa Lazarettet paa Als, men blev senere overflyttet til København.

Han var nu Invalid og ude af Stand til legemligt Arbejde. Efter sin Hjemkomst fik han Ansættelse som Vej-assistent ved Thisted Amts Vejvæsens østre Del, fra Thisted til Amtsgænsen, og giftede sig med sin Fæstemø Kirsten Sørensdatter, en Gaardmandsdatter fra Gærup i Thy.

¹⁾ Baade dette og de tvende Breve er af Jens Didriksen, Bjerget, skænkede til Thisted Museum, hvorfor Museet bringer ham sin bedste Tak.

Først boede han nogle Aar i Tingstrup, men flyttede senere til Bjerget, hvor han boede til sin Død.

Severin Mortensen, „den jenaarmede Severin“, som Folk kaldte ham, var en dygtig, viljestærk og paalidelig Mand, der med Troskab røgtede sin Gerning. Han var en ypperlig Fodgænger, spænstig og udholdende; selv langt op i Aarene gik han lange Strækninger uden Besvær. Allerede før han tog sin Afsked fra Vejvæsenet, blev han udnævnt til Dannebrogsmænd.

Den gamle Hædersmand døde i Aaret 1904.

Det første af de to Breve, som Severin efter sin Hjemkomst modtog, er fra Kaptejn Wilster; med Brevet fulgte 50 Rdl., et ret betydeligt Beløb i disse Tider. Lige et Par Ord om denne Mand.

Ernst Henrik Claude Wilster, som hans fulde Navn var, var født i København 1808; blev i 1841 Kaptajn og steg gradvis til han i 1867 udnævntes til General. Han var med i begge Krigene og blev haardt saaret i en Træfning ved Fredericia d. 8. Marts 1864. Han var en ganske lille Mand; „lille Wilster“ var hans Kælenavn, og han var noget af en Særling. I sin Ungdom havde han været en kær Gæst i Øhlenschlägers og Ingemanns Hjem, og særlig fra Ingemanns Hjem havde han modtaget stærke Indtryk, som han bevarede gennem hele sit Liv¹). Han døde 1881.

Brevet lyder saaledes:

„Af den ved en af Iste Jægercorpses Frivillige, Pianist Schou foranstaltede Concert til Fordel for Corpsets Qvæstede og Faldnes Efterladte indkomne Sum, oversendes Dem hermed 50rbdlr.

Det er Corpset en sand Glæde at være overdraget dette Hverv. Selv har det ei forglemt sine tapre Kammerater, der have blødt for den Sag, vi alle kjæmpede for, men broderlig rakt Haand til at lette og mildne deres Fremtid.

See derfor kun trøstig fremad, De vil ei blive forladt!

---

¹) Se „Vor sidste Kamp for Sønderjylland“ af Axel Liljefalk og Otto Lützen. Side 209.

og lad saa Overbevisningen om at have Part i Corpsets Hæder og hævdet det danske Navn styrke Dem.

Corpset sender Dem sin kjærligste og broderligste Hilsen.

Horsens, c. 6. December 1848.

Wilster,

p. t. Commandeur for Corpset.

Til

Underjæger Jens Severin Mortensen Douer

af 1ste Jægercorps.

— — —
 Det andet Brev er fra en Portrætmaler Petersen, København, men ledsaget af en egenhændig Skrivelse fra Major Schepelern. Med dette Brev fulgte 15 Rdl.

Brevet lyder:

Kiøb., 27. December 1848.

„Ved en Bortlodning, hvoraf Indtægterne gik til de Saa-rede, vandt jeg en Perlepung, besluttede strax at bortspille den iblandt mine Venner og fik ved den Lejlighed 15 Rbd. ind, som dig her sendes, formedelst du af Oberst-Leutnant Schepelern blev udnævnt som en rask Fædrelandsforsvarer; det var Bestemmelsen, du skulde have haft det Juleaften, men da du var i dit Hjem, kommer det til Nytaars Aften; her sendes dig Nr. 72, maaske du vinder den selv.

F. F. Petersen.

Portraitmaler,

Springgaden Nr. 21, 1ste Sal.

Det er mig en usigelig kjær Lejlighed Herr Portraitmaler Petersen giver mig til at kunne tilskrive Dig disse Par Linjer, som skulle bevidne Dig min Glæde over den Gave, der saa uventet kommer ind af Din Dør. Naar jeg har nævnt *Dig*, Dover! som den der fandtes værdig til Gaven, da har jeg ikke sagt andet end Sandhed, og jeg vilde kun ønske, at jeg ogsaa kunde have nævnt de øvrige af vore brave i Corpset, der liig Dig have været saa lykkelige at ofre deres Blod i Fædrelandets Tjeneste; men at dele Gaven i flere Parter vilde ikke have været nogen reel

Hjælp for nogen af Eder, hvorimod den nu heel og holden kan blive Dig til Nytte. Skjøn paa Gaven, og skriv et Par Ord til Portraitmaler Petersen for at sige ham den Tak, som han saa højligen har fortjent af Dig.

Hvad min egen Tilstand angaar, da bedrer den sig nu, men der skal endnu lang Tid til, inden Armen kan blive nogenlunde brugbar; jeg lever imidlertid i det Haab, at den skal vende tilbage til sin gamle Skikkelse og føre mig tilbage til det Corps, hvor jeg er vis paa, iblandt Dine Lige, at finde mange trofaste Venner. Seer Du nogen af vore gamle Kammerater, da hils dem fra den Mand, der har deelt Farens Dage med dem.

Din hengivne

Schepelern.

2den Juledag 1848.

— — —

Christian August Schepelern var født 1796. I 1848 var han Major og Batallionskommandør ved 1ste Jægercorps og var med i Slaget ved Slesvig d. 23. April 1848, hvor han blev haardt saaret. Han var vist ikke med i 1849, men i 1850 var han som Oberst og Brigadekommandør med ved Istedslaget, særlig i Kampen ved Solbro. Han var ikke med i 1864 og døde som General 1870.

Bindebrev¹⁾ fra Thy.

ENGANG jeg fandt en liden Ting,
 Men ej det estimerte,
 Hvorpaa jeg straks det kasted væk
 Og mig derom ej kerte.

---

¹⁾ Bindebrevet er paa Foranledning af Kredslæge V. Kjær, Hurup, der har overladt det til Aarbogen, opnoteret 1913 af Trine Ny-
 mand i Ydby. Det stammer fra Tiden ca. 1850.

En anden Gang jeg gik forbi,
 Den samme Ting mig mindes,
 Den aaben var, jeg saa deri,
 Hvad deri kunde findes.
 Der fandtes i den Ting saa smaa,
 I Tallet 10 mon være.
 I Bondens Haand det komme maa,
 Til Graven han dem bære;
 Og naar de saa begravet er,
 Saa bliver de saa lange,
 De er jo ret som Morbær kær
 I Tusindtallet mange.
 Saa ta'r man dem af Graven op
 og dem i Vandet sætter,
 Hvorpaa man da dens hele Krop
 Alt som en Steg anretter.
 Naar den er stegt af Varmen grum,
 Saa kommer den i Pine,
 Den bliver baade ret og krum
 Og siden til det fine.
 Det lystig danser rundtenom
 Og mangel Pige fryder;
 Hos Koner faar det ogsaa Rum,
 Naar de den Lykke nyder.
 Det er at faa i Købmands Bo
 Og tidt paa Søen vandrer,
 Hos Kistebunden faar det Ro
 Naar sig betids forandre.
 Men om jeg Sandhed sige skal
 Og derom ikke dølge,
 Saa vil det gerne liste sig
 I Seng med hver Mand følge.

Bindebreve skreves tidligere af unge Folk til hverandre.
 Almindeligvis var de skrevne meget sirligt og Papiret tidt
 kunstfærdigt udskåret. De indeholdt en Gaade, eller
 ogsaa en Traad med mange kunstige Knuder, og den som

fik Brevet, skulde saa enten løse Gaaden eller Knuderne; kunde vedkommende ikke det, skulde der gøres et Gilde eller gives en større Gave.

Løsningen paa det her anførte Bindebrev er: *Et Hørfro*; og i det er skildret Hørrøns Saaning, Vækst og Forarbejdning, indtil det færdige Hørlærred gemmes paa Kiste-bunden eller tages i Brug. Brevet er ogsaa et Vidnesbyrd om den Interesse, hvormed Dyrkningen af den nu her i Thy forsvundne Plante omfattedes i ældre Tid¹⁾.

Gamle Stednavne i Thisted Amt og Øster Hanherred.

Ved S. C. Sortfeldt.

---

14. Stednavne med Endelsen —bæk.

Disse Navne var allerede i Brug ca. Aar 1000; man træffer dem baade i Normandiet og i Danelagen. Mange Stednavne i Danmark har denne Endelse, men kun faa Sogne- eller Landsbynavne. Forledet indeholder ofte et Ord, der peger hen paa Stedets *Naturforhold*, særlig angaaende Bækken eller dens Omgivelser, men *Personsnavne* kan sikkert ogsaa forekomme.

I Thisted Amt har vi *Faarbæk*, Klim, *Dragsbæk* ved Thisted, *Gisselbæk*, Hassing, *Labæk*, Sønderhaa, *Aarbæk*, Ørding, og *Skjærbæk*, Sejerslev.

---

¹⁾ Redaktionen af Aarbogen vil være taknemlig for at faa andre Bindebreve, eventuelt paa det originale Papir eller Bindebreve med Knuder.

Faarbæk, af for ɔ: Fure, Rende, Fordybning, eller af fare ɔ: Overfartssted. Der er ikke megen Sandsynlighed for, at Navnet Faarbæk har noget med Faar at gøre.

Dragsbæk, af draga ɔ: drage, trække, eller Drag ɔ: smal Strimmel Jord, der forbinder to bredere Jordstykker. Her har været en Sø eller Mose, som var adskilt fra Fjorden ved en smal Landstrimmel (Draget).

Gisselbæk, maaske af et olddansk Personsnavn Gisl, som findes paa Skivum Runestenen i Aalborg Amt.

Labæk, maaske af Laa, Lo ɔ: en smal Indskæring eller Rende i Nærheden af Strand eller Vand, eller af oldn. hlad ɔ: Stabel, Hob, Stillads.

Aarbæk. Navnet er uden Tvivl gammelt. 1638 nævnes det som Aarbeck. Betydningen er ikke saa let at udrede. Aarby paa Sjælland hed 1468 Oræby, og Ore er Navn paa en Udmark. Maaske ogsaa Aarbæk paa Mors er Udmarksbækken.

Skjærbæk er et meget almindeligt Navn i Danmark, af oldn. skirr ɔ: ren, klar. Skjærbæk er den klare (ikke grum-sede) Bæk.

15. Stednavne med Endelsen —vad.

Ogsaa i Thisted Amt findes der fra gammel Tid en Mængde Vadesteder, men kun faa af dem har givet Navne til Bosteder og haft særlige Navne. *Langvad* (Tømmerby Sogn) og *Rovad* (Hjardemaal Sogn) er de eneste, som her skal nævnes. I andre Egne af Landet har vi en Del Sogne-navne med denne Endelse, hvorfor disse maa anses for at være temmelig gamle. Forledet betegner et *Naturforhold* eller lignende, men kan maaske ogsaa indeholde et gammelt *Personsnavn*. I Normandiet forekommer denne Endelse (-vieux).

Langvad, 1231 Langwath, synes paa Valdemar Sejrs Tid at have været af betydelig Værdi, da Kongens Besiddelser paa dette Sted ansættes til 9½ Mark Guld. Langvad er sandsynligvis „det lange Vadested“.

Rovad, nu Rovgaard. Navnet er vanskeligt at tyde. Det er i en Præsteindberetning 1638, at Navnet staves *Rovad*. Om saa Præsten har stavet rigtigt, ved man ikke. „Ro“ er maaske det samme som *Afkrog* eller afsides liggende *Sted*. Efter Udtalen er der noget, som tyder paa, at Forstavelsen er *Rug*, hvad der kan være god Mening i, da man i gamle Dage ofte kun saaede *Rug* i visse Marker, fordi Jorden der egnede sig bedst til denne *Sæd*.

16. *Stednavne med Endelsen —hede.*

Der er ikke mange gamle *Stednavne* i *Thisted Amt* med denne *Endelse*. *Hederne* har i gamle Dage for det meste været *ubebyggede*. *Mejlhede* i *Gjøttrup* er maaske ikke noget særlig gammelt *Navn*. *Mejlhede* er den midterste *Hede*, af oldn. medal ȝ : mellem. *Oddershede* (*Hillerslev*), 1638 *Odershyed*, maaske af *Dyrenavnet* *Odder* eller af *Personnavnet* *Ottarr*, der i *Oldtiden* var et almindeligt *Navn* i *Norden* og findes paa *Lundagaards Runestenen* i *Lund*. *Skaarhede* (*Vang*) kommer vel af *Skaar*, oldn. skor ȝ : *Kløft*.

17. *Stednavne med Endelsen —dal.*

Kun faa *Sognavne* i *Danmark* har denne *Endelse*. (*Tre* i *Vendsyssel* og eet i *Himmerland*). I *Thisted Amt* har vi *Sognavnet* *Hjordtal*, men da dette *Navn* i *Virkeligheden* ikke ender paa —dal, vil det blive omtalt senere.

Navnene paa —dal synes at have været paa *Mode* omtrent *Aar 1000*, særlig hos de *Danske* i *England*; ogsaa i *Normandiet* træffes denne *Navneendelse*.

Forledet indeholder ofte et *Ord*, der paa en eller anden *Maade* sigter til de lokale *Forhold*. De fleste af disse *Navne* i *Thisted Amt* og *Øster Hanherred* synes at være lige til.

Hødal (*Hjordtal*), *Gaarddal* (*Hansted*), *Dybdal* (*Skyum*), *Sanddal* (*Eerslev*) og *Bjørndal* (*Odby*) behøver næppe nogen *Forklaring*. Derimod er *Kokkedal* (*Torslev*), *Pugdalen* (*Rær*), *Hjardalen* (*Vandet*), *Hesseldal* (*Vigsø*), *Hundalen* (*Sennels*), *Mærkedal* (*Hjardemaal*), *Lodal* (*Hurup*) og *Skjolddal* (*Hvidbjerg Th.*) ikke alle lige lette at finde *Betydningen* af.

Kokkedal, det gamle Herresæde i Torslev Sogn tæt ved Limfjorden, har maaske Navn efter Kok ∴ Hane. Hanen var ifølge G. Schütte Hanherredernes hellige Dyr og har givet Navn til Herredet. At en Dal paa denne Egn faar Navn efter den hellige Hane, er der intet urimeligt i. Men Betydningen af Navnet Kokkedal kan ogsaa være mere pro-saisk. „Kokke“ kan nemlig være Navn paa en Slags Blomster, og har saadanne Blomster vokset i Dalen, fik den let Navnet Kokkedal.

Pugdalen kommer af Puge ∴ Tudse. Navnet *Hjardal* er vanskeligt at forklare. Efter Joh. Kok „Sønderjydske Navne“ er „Hjard“ en indhegnet Mark, i hvilken hele Byens Hjord før Markfællesskabets Ophævelse blev drevet ind om Natten. Om Navnet *Hjardal* har denne Oprindelse, vides ikke.

Hesseldal har vel Navn efter Hasselbuske, og *Hundal* efter Personsnavnet Hune eller Dyret Hund. I sidste Tilfælde bør Navnet staves med d.

Mærkedal, af oldn. Mark ∴ Grænse, Mærke, eller mork ∴ Skov, et Stykke Land (Agerland).

Lodal skulde ifl. Steenstrup være et Sted, hvor Havvandet skyller op mod Strandbredden, men her passer denne Forklaring ikke, da *Lodal* er højtliggende inde i Landet tæt østfor Ashøje.

Skjolddal, af Skjold ∴ Forhøjning i Jordsmonnet eller (hvad der er mere sandsynligt) af Skjold ∴ Plet (jfr. skjoldet).

18. Stednavne med Endelsen *—have*.

En Have er fra gammel Tid „en indhegnet Mark“, og en Del Gaarde har faaet Navne med denne Endelse. Disse Navne synes ikke at være særlig gamle. Vi har *Dromshave* (Kollerup), *Skadhav* (Tømmerby), *Thorhave* (Lild), *Abildhave* (Østerild) og *Bukhave* (S. Draaby).

Dromshave er et underligt Navn. Den eneste Forklaring, jeg har fundet, er den, at Navnet kommer af „Droms“ eller „dromse“, der (ifl. Samsøs Stednavne 54) bruges om en langsom, træg Person, en Tosse. *Dromshave* skulde

saa være et Sted, hvor Folkene (før Udskiftningstiden) laa og sov eller drev, i Stedet for at arbejde. At Droms kan være et lokalt Plantenavn er maaske heller ikke udelukket.

Skadhave, 1638 Skadhaffue, har sikkert Navn efter Skaden, *Thorhave* efter Thor, *Abildhave*, 1638 Arbildhaffue, efter Æbletræ og *Bukhave* efter Gedebuk eller Bukketorn.

Foruden de Navne med særlige Endelser, som er omtalt i det foregaaende, findes der en Del Stednavne, som ikke har saadanne Endelser. Enkelte af disse Navne er Sognavne og maa derfor være meget gamle; ellers er det ikke altid let at faa Rede paa Navnenes Alder.

Agger, 1248 Agger, af oldn. akr ǝ: Ager, Agermark, dyrket Omraade. Det meste af Agger Sogn er bortskyllet af Havet.

Flade, 1408 Flathwith, 1433 Fladuff. Dr. O. Nielsen tolker Navnet som „Fladhøj“, Flathwith tyder derimod paa Skov. Endelsen with er et ældgammelt Ord, som betyder Skov.

Hjardemaal, 1449 Hierdmaal, se foran ved Hjardal. Maal betyder Grænse. Hjardemaal = Grænsen for den særlige Indhegning*).

Hjortdal, gl. Form Hjortels, er uden Tvivl Hjorthals. I gamle Dage har man sammenlignet Terrænforholdene med Halsen af en Hjort, men Flyvesandet har siden forandret Landskabsbilledet i høj Grad. (Birkelse er Birkhals).

Jegindø, 1231 Ekund, Egeøen. Skovnavn. Her har været Skov i gamle Dage. Flere Navne paa Øen minder om Skov.

Lild, 1452 og 1460 Lille. Navnet betyder sandsynligvis det lille Sogn eller den lille Landsby i Modsætning til en større Landsby.

---

*) Paa norsk betyder „mol“ en Banke af vandslidte Smaasten. Et saadant Forhold kan ogsaa have været til Stede ved Hjardemaal og givet Anledning til Navnet.

Nors, 1449 Noers, gl. Form Norsæ. Kan betyde Søn ved Noret, eller det har religiøs Betydning og har Navn efter Njord.

Nørhaa og *Sønderhaa* betyder maaske Norden og Sønden Aæn. Den lokale Udtale af Navnene tyder derpaa.

Man har ogsaa antaget Endelsen —ho (haa) for at være en gammel saksisk eller angelsk Form, der betyder Hus eller Skov.

Rær, gl. Form Reer, 1455 Røre, af oldn. hreysar ɔ: Stenrøs, Stensamling, øde Egne, hvor vilde Dyr opholder sig.

Tved, gl. Form Thwed, af oldn. tweith ɔ: et Jordstykke, der er afgrænset paa en særlig Maade, her maaske af Enge eller Moser.

Vandet, 1376 Westerwannet, 1462 Vestervandvid, 1499 Wester Wanitz. Maaske af en Tved mellem de to Vande: Nors og Vandet Søer.

Vang, 1337 Wangh, 1417 Wonng, af Vang, et i Fællesskabstiden dyrket og indhegnet Omraade. Toften hørte derimod til den enkelte Gaard; i Vangen var der Fællesdrift.

Vestervig, 1248 Westerwig, den vestre Vig i Limfjorden.

Vigsø hed 1406 kun Wigh.

Østerild, 1268 Høstrild, er sandsynligvis det østre Vade-sted, hvor der var Overfart fra Thy til Hannæs.

Møgelvold (Lerup) og *Møgelvang* (Skjoldborg), af oldn. mikill ɔ: stor; den store Vold og den store Vang.

Nør- og *Sønder Økse*, 1480 Juxe, formentlig et Jordstykke af en særlig Form, afgrænset paa en bestemt Maade, en Slags Tved.

Tranders (Torslev) er maaske det kløftede Næs, Tran-næs.

Tovsig (Østerild), 1638 Toussø, 1737 Tovshede. Endelsen paa dette Navn er forskellig. Forståelsen kan være et Personsnavn eller betyde et Tov (Reb), som man i gamle Dage brugte til at inddele Marken med.

Blegebrønde (Bejstrup) af Blege ɔ: Kridt og Brønd ɔ: Kilde eller Brønd. *Bleghule* (Vandet).

Fasmali (Hjortdal) er et vanskeligt Navn at tyde. Ma kan være Eng, Li en Skraaning og Fas et Personsnavn, men denne Tolkning er meget søgt.

Røge (Thorup), 1638 Røggi, er en Bakkeryg eller Rygning.
Vesegaard (Thorup), af oldn. veisa ∴ Sump, Pøl.

Lek (Nors). Efter Joh. Kok skulde dette Navn betyde utæt, men denne Forklaring forekommer mig ret usandsynlig. Et andet Ord Læ-æk kan betyde et særligt Rum i en Skuffe. Navnet har rimeligvis en ganske anden Betydning.

Brund (Hillerslev, af oldn. brunnr ∴ Kilde, Brønd eller af brun ∴ skarp Kant, Skrænt.

Kløv (Hundstrup) af Klov ∴ Fordybning mellem Bakker eller Klev ∴ Forbjerg.

Røgild (Hjardemaal og Brovst) af Rygning.

Bavn (Skinnerup), af båkñ ∴ Tegn, Vink. Baal paa Bavnehøjene var i gamle Dage Tegn paa, at Fjenden var i Landet. (Og Bavnen lyste og Budstikken løb . . .)

Aas (Skjoldborg), 1388 Aas, langstrakt Højderyg.

Diernæs (Vang), 1373 Diersness, det tykke Næs.

Freskilde (Nørhaa), 1460 Fridskildt; Betydningen af dette Navn kendes ikke. Nordmændene kalder en Klippe, der sidder i Vandskorpen og derfor ofte overskyldes af Vandet, en Fres. Mulig kan der være nogen Forbindelse med Ordet „frisk“ i Modsætning til en Kilde med raaddent (fordærvet) Vand.

Legind (Lødderup), af oldn. lægd ∴ lavt Sted, Hulning.

Ove Sø, 1418 Owsjøe, maaske „den øverste Sø“ i Sammenligning med en lavere liggende Sø (Ørum eller Flade Sø?) eller en forsvunden Sø, som Flyvesandet kan have dækket til.

Øland (Harring), maaske af oldn. eydla eller gl. Dansk Øl ∴ Vandløb. Ordet Øl kan ogsaa betyde dyb Rende eller Sænkning i Jorden.

Gudnæs (Skyum), 1450 Gudomnæs, gl. Form Gunnæs. Navnet minder maaske om et hedensk Gudehus, der har været opført paa dette Næs, eller ogsaa er der noget om Sagnet, der siger, at Gudnæs er opkaldt efter Kong Hvirvils Staldbroder, Gunholm.

Horsfeld (Bedsted) af Hors ∴ Hest og Fæl ∴ Vadested.

Krik (Vestervig) af jysk Krig ∴ Krog, lille Bugt.

Højris (Hurup, Ljørslev) er de høje Ris (Træer, Buske).

Dover (Ydby), 1436 Doffuer, 1450 Dower, af oldn. thrufr ∴ Top, Knude, en spids Forhøjning paa en Flade (jfr. Dovrefjæld i Norge).

Kobberød (Gjettrup), 1353 Koberøe, skulde være et Skovnavn og betyde Kobbes Rydning, men Navnet kan ogsaa have en anden Betydning.

Hellerød (Søndbjerg), Helges Rydning eller den hellige Rydning. I sidste Tilfælde en Rydning af Skoven af Hensyn til den hedenske Gudsdyrkelse.

Helleris (Søndbjerg) er vel nok „de hellige Ris“ af samme Hensyn som er nævnt under Hellerød.

Helligkilde (Hvidbjerg Th.), 1360 Hellekiold, er „den hellige Brønd“.

Nørskov (Jegindø) minder om den forsvundne Egeskov.

Hovsør (Østerild), 1374 Hoszhøør, ligger overfor *Hov* (Sennels) og har faaet Navn efter dette. Ør ∴ gruset Strandbred og lign.

Hov, 1486 Ho, af Gudetempel (Hov) eller Adelsgaard i ældgammel Tid (maaske oprindelig et Sogn).

Havør (Østerild) og *Vorupør* (Hundborg) ender ogsaa paa Ør (jfr. Ørgrav ∴ Grusgrav).

Lomborggaard (Hvidbjerg v. A.) er Lyngbjerggaard.

Glæde (Lild), af glæ, glæn ∴ et Sted, hvor en Aa eller Bæk har sit Udløb i Havet, og hvor der er et Vadested, som snart er opfyldt med Sand og Grus, saaledes at man kan køre derover, snart aaben.

Hermed overgives saa Arbejdet om de gamle Stednavne til Læsernes velvillige og skaansomme Bedømmelse.

De gamle Stednavne viser sig i deres ofte stærkt forvanskede Nutidsformer kun som svage Glimt fra en længst forsvunden Tid; men hvis man forstaar at opfatte det, man ser, kastes der dog Lys over mangt et dunkelt Punkt i vort Lands Bebyggelseshistorie. Nærværende Arbejde skal være et Forsøg paa at klarlægge noget af dette interessante Af-snit af vor Egns Historie.

MEDLEMSLISTE.

Kommunerepræsentant *

Paa Landet i Thy:

Abildhauge, Sagfører, Vestervig	Christiansen, Lærer, Sundby
Andersen, Chr., Grdj., Sennels	Christiansen, Forpagter, Snedsted
Andersen, A. N., Lærer, Hunstrup	Dahl, E., Provst, Hurup
Andersen, Lærer, Skyum s. Skole	Dahlgaard, Nikoline, Gaardejerske, Tousig
Andersen, J., Landmand, Hunborg	* Dam, Laur., Sognefoged, Boddum
* Andersen, Chr., Vandetgaard	Dam, Lærer, Kaastrup
Andersen, P., Lærer, Ørum Skole, Bedsted	Dissing, Dyrlæge, Sjørring
Andersen, Chr., Grdj., Toppenbjerg, Vestervig	Ditlevsen, Lærer, Elsted
Andersen, Roald, Realskolebestyrer, Hvidbjerg	Dueholm, Chr., Partik., Odby
Andersen, Dyrlæge, Koldby	Dueholm, Anton, Grdj., Serup
Arden, Apoteker, Hurup	Fibiger, Folketingsm., Proprietær, Øland
Ascanius, L., pens. Lærer, Odby	Foged, M., Gaardejer, Kjærgaard, Nørhaa
Astrup, H. I., Lærer, Lyngs St.	Frandsen, Lærer, Faartoft
Bach, Chr., Tingstrup	Fuglsang, Propr., Ørum pr. Bedsted
Bach, Dommerfuldm., Vestervig	Fuglsang, Gaardejerske, Tousig
Bangsgaard, Lærer, Stagstrup	Fugl, Dommer, Vestervig
Bendixsen, Postmester, Vestervig	Gadegaard, N., Gaardejer, Odby
Bjerregaard, N. C., Thorsted	Gellert, Lærer, Skovsted
Bloch, Postmester, Hurup	Gisselbæk, Landstingsm., Ørum
Boesen, Grdj., Aas	Gramstrup-Andersen, Grdj., Vestervig
Bredahl, Chr., Grdj., Nørgaard, Nørhaa	Gravesen, Bankdirektør, Hvidbjerg
Brix, A. E., Propr., Landlyst	Gravesen, Jens, Grdj., Sundby
Bruun, Skovrider, Hurup	* Grøn, A., Lærer, Nørhaa
Bruun, Anders, Landmand, Gl. Raa- strup	Hammer, Chr., Grdj., Tingstrup
Buus, Landmand, Helleris	Hancke, Viktor, Manufakturh., Vester- vig
Carlsen, Mejeriejer, Tvorup	Hansen, Lærerinde, Hillerslev
Christensen, A., Lærer, Harring	Hansen, Propr., Egebaksande
Christensen, C., Lærer, Villerup	Harboe, A. K., Lærer, Odesund N.
Christensen, Niels Mat., Gaardbesty- rer, S. Skjoldborg	Harkjær, Jens, Propr., Todbøl
Christensen, Parmo, Grdj., Skyum	Harkjær, Ville, Grdj., Snedsted
	Havreballe, P., Vognmand, Serup

Helligsø, A., Vejmand, Serup
 Henriksen, Trafikassistent, Hurup
 Henriksen, Lærer, Ø. Vandet
 Hestbech, N., Teglværksejer, Vester
 Assels
 Hoelgaard, Sparekassedir., Hvidbjerg
 Hoppe, Lærer, Barslev
 Hornstrup, P., Gaardejer, Hørdum,
 Hove, Propr., Teglgården, Vestervig
 Hundahl, J. K., Købm., Vestervig
 Højberg, Ungkarl, Styvel
 Iisø, Læge, Hvidbjerg
 Iversen, Propr., Lyngholm, Bedsted
 Jacobsen, Plantør, Tovsig
 Jensen, Jens, Ungkarl, Elsted
 Jensen, Poul, N. Skjoldborg
 Jensen, P. K., Lærer, Hvidbjerg, Thy-
 holm
 Jensen, Lars, Tømrer, Uglev
 Jensen, fhv. Gæstgiver, Stenbjerg
 Jensen, A. C., Lærer, Nors
 Jensen, Lars, Gaardejer, Serup
 Jensen, L., Hotelejer, Vestervig
 Jensen, S., Rentier, Uglev
 Jensen, M., Lærer, Helligsø
 Jensen, J. P., Sogneraadsformand, Has-
 sing
 Jensen, Mejeribestyrer, Sundby
 Jespersen, E. B., Taabel pr. Vester-
 vig
 Johansen, J. Th., Skom., Hansted
 Jørgensen, Lærer, Lyngs
 Jørgensen, N. K., Mejeribest., Uglev
 Kallerup, Hornshøjgaard, Hvidbjerg
 Kappel, Dyrlæge, Nors
 Kirk, M., Lærer, Hjardemaal
 Kjæhr, Vilh., Kreds-læge, Hurup
 Kjærgaard, M. Foged, Nørhaa
 Kjærgaard, Anders, Landmand, Ø.
 Vandet
 Klemmensen, P., Gaardejer, S. Nor-
 dentoft
 Kløjgaard, K., Gaardejer, Stagstrup
 Kobbersmed, Niels, Tømrer, Uglev
 Korsgaard, L., pens. Portør, Odby
 Kortegaard, Kr. Gandberg, Sperring

Krabbe, Chr., Grdj., Skjoldborg
 Krabbe, Chr., Grdj., Uglev
 Kristensen, Orgelfabrik, Snedsted
 Kristensen, Slagter, Uglev
 Kristiansen, M. M., Forpagter, Sned-
 sted
 Kruckow, Sygehuslæge, Hvidbjerg
 Kveiborg, Jens, Tøttrup, Hørdum
 Larsen, Førstelærer, Hørdum
 Lassen, Apoteker, Vestervig
 Laursen, Pastor, Vestervig
 Lauritzen, Stenhøjg., Hvidbjerg
 Lauritzen, Marius, Bruusbjerggaard,
 V. Vandet
 Leegaard, Peder, Gaardejer, Fuglsang
 Lings, Gaardejer, Heltborg
 Lützhøft, Proprietær, Tandrup
 Madsen, N. K., Smed, Uglev
 Mikkelsen, And. Chr., Husejer, Stag-
 strup
 Myrup, Lærer, Tingstrup
 Møller, Hotelejer, Klitmøller
 Møller, C. Anker-, Pastor, Hurup
 Nedergaard, pens. Lærer, Skinnerup
 Nielsen, Plantør, Tved
 Nielsen, Chr., Møller, Tilsted
 Nielsen, K., Elektriker, Uglev
 Nielsen, Karetmager, Hunborg
 Nielsen, N. M., Gartner, Hvidbjerg
 Nygart, J. A., Landstingsmand, Ny-
 gaard, Hvidbjerg
 Nørgaard, Svend, Beersted
 Odgaard, Gaardejerske, Smerup
 Overgaard, S., N. Knudgaard
 Overgaard, A., Propr., Hindsels
 Overgaard, N. C., Gisselbæk, Hørdum
 Overgaard, H., Proprietær, Broager,
 Nørhaa
 Overgaard, Lærer, Næstrup
 Overgaard, Anders, Grdj., Hillerslev
 Pedersen, P., Lærer, Brund
 Pedersen, Niels, Murer, Uglev
 Petersen, J. P., Fisker, Serup
 Petersen, Hilden-, Provst, Hillerslev
 Petersen, P. Mikkelsen, Gaardejer,
 Hillerslev

- Petersen, Lærer, Vester Vandet
 Petersen, Istrup pr. Bedsted.
 Rask, Jens Munk, Grdj., Ø. Vandet
 Rahbek, Apoteker, Hunborg
 Ravnsmed, A. Jensen, Købm., Bedsted
 Riis, Kr., Landmand, Helleris
 Riis, M., Lærer, Smerup
 Riis, M., Gaardejer, Uglev
 Riis, N., Gaardejer, Torp
 Roesen, Bendthe, Gaardejerske, Tousig
 Rugholm, Pastor, Nors
 * Rune, Plantør, Tvorup
 Rysgaard, Lærer, Snedsted
 Rysgaard, A., Slagter, Uglev
 Sindbjerg, Proprietær, Kallerup
 Skadholm, Enkefru, Skjoldborg
 Skalshøj, Kr., Gaardejer, Odby
 Skammelsen, Gaardejer, Doverodde
 Skibsted, Sundbygaard, Vildsund
 Sloth, N., Gaardejer, Barslev
 Sloth, Sparekassedir. og Gaardejer, Styvelgaard
 Sognebogsamlingen, Skyum-Hørdum
 Sortfeldt, Sev., Lærer, Skjoldborg
 Steel, Dr. juris, Lyngby
 Stensgaard, N. N., Hurup
 Styvigaard, A., Odbygaard, Uglev
 Sunesen, Skoleinspekt., Hunborg
 Svanborg, Chr., Søndergrd., Malle
 Svendstrup, Lærer, Tved
 * Søndergaard, Propr., Madstedg.
 Søndergaard, K., Karetm., Uglev
 Sørensen, P. C., Lærer, Aarup
- Sørensen, M., Lærer, Tousig
 Sørensen, Propr., Vestervig
 Sørensen, Maler, Østerild
 Sørensen, Propr., Irup
 Sørensen, Lærer, Handrup, Vestervig
 Sørensen, Partikulier, Tilsted
 Sø, Jens, Gdrj., Boddum
 Thomsen, Kr., Formand for Uglev Brugsforening
 Thomas, Jens, Inspektør, Hvidbjerg St.
 Thøgersen Ole, Partikulier, Hurup
 Thøgersen, Søren, Vandet
 Thøgersen, Ravnsborg, Bedsted
 Tilly, Lærer, Hørsted
 Toft, E., Læge, Vestervig
 Tousgaard, P. Mikkelsen, Grdj., Hillerslev
 Wadmann, Lars, Elsted
 Waidtløv, Sognepræst, Ydby
 Weber, Lærer, Barslev
 Vestbjerg, Propr., Bjørndahl
 Vestergaard, Diggaard, Nors
 Vestergaard, Chr., Kjærgaardsholm, Nors
 Vestergaard, P. Madsen, Snedsted
 Weye, C., Købmand, Bedsted
 Winther, Pastor, Vandet
 Vogensen, Mejeribestyrer, Nors
 Wuust, Katrine, Sygeplejerske, Vestervig
 Yde, Lærer, Tilsted
 Yde, Kreaturhandler, Skjoldborg
 Yde, And., Grdj., Koldby

Han Herred:

- Andersen, Stationsfst., Vesløs
 Bach, Ole Svenningsen, Arup
 Bertelsen, Skomager, Vesløs
 Boll, Bager, Amtoft
 Broeng, Plantør, Torup
 * Damsgaard, J. Lærer, Klim
 Fromholt, Lærer, Kærup, Frøstrup
 Guldhammer, Skræder, Fjerritslev
- Hansen, Pastor, Øsløs
 Hou, Fisker, Øsløs
 Jacobsen, J. C., Lærer, Øsløs
 Jensen, Urmager, Vesløs
 Jepsen, Pastor, Kjærup
 Jerslev, Aage, Apoteker, Fjerritslev
 Kjeldsen, Kjeld, Fisker, Amtoft
 Korsgaard, A., Grdj., Øsløs Mark

Lassen, Sagfører, Fjerritslev
 Lauersen, Stationsforst., Østerild
 Leegaard, Lærer, Arup
 Madsen, Niels, Gaardejer, Klim Odde
 Marschall, Apoteker, Frøstrup
 Mikkelsen, Lærer, Thorup Holme
 Mortensen, Chr., Grdj., Amtoft
 Mølbæk, Gdrj., Ullerup
 Nielsen, Poul, Landlyst, Vesløs
 Nielsen, Lærer, Kæret, Frøstrup

Nørhave, J. P., Gaardejer, Vust
 Petersen, J. F., Banef., Tømmerby
 Rentorff, Frk., Boghandler, Fjerritslev
 Sodborg, Lærer, Vesløs
 Sunesen, Lærer, Hovsør
 Thorhauge, A., Manufakturhandler,
 Holstebro
 Toft, Chr., Gaardejer, Arup
 Vestergaard, Lærer, Øsløs
 Østergaard, Skræderm., Frøstrup

Thisted Købstad:

Aaberg, M., Redaktør, Borgmester
 Agerholm, M., Lærerinde
 Agerholm, Edv., Delikatessehandler
 Agerholm, Charles, Slagtermester
 Andersen, Chr., Postbud
 Andersen, R., Manufakturhandler
 Andersen, A. Kommunebogholder
 Antonsen, A. F., Lærer
 Bach, A., Partikulier
 Bach, Johs., Repræsentant
 Bang, Ole, Partikulier
 Bangsgaard, A., Lærer
 Bendixsen, C. F., fhv. Bankdirektør
 Bendixen, Ludvig C. O., Direktør
 Berg, Carl, Isenkræmmer
 Bjerregaard, S., Dommerfuldm.
 Bjerregaard, Købmand
 Bredahl, J., Brygger
 * Bunch, C. K., Kunstdrejer
 Busk, S., Installatør
 Christensen, C., Boghandler
 Christensen, Snejstrup, Farver
 Christensen, Vilh., Dyrlæge
 Christensen, Vald., Brugsforenings-
 bestyrer
 Christensen, Karetmager
 Christoffersen, Hotelejer
 Dahl, Jeppe, Gaardejer
 Degner, Guldsmed
 Espersen, G., Overlæge
 Fenger, Jernbaneassistent
 Foged, J., Arkitekt

Folkebiblioteket
 Frederiksen, A. C., Lærer
 Frederiksen, J. T., Postassistent
 Gram, L. H., Fotograf
 Grønkjær, N. Bibliotekar
 Guldager, Bankdirektør
 Hald, P. L., Viceinspektør
 Hansen, Garnæs, Julie, Lærerinde
 * Hansen, Niels, cand. theol. & mag.
 Hansen, Bankdirektør
 Hillers, Vald., Købmand
 Holm, pens. Postmester
 Hove, T., Direktør
 Hvass, L. S., Snedkermester
 Hviid, Amtstuefuldmægtig
 Høyer, Slagteridirektør
 Jansen, Billeskov, Overretssagfører
 Jacobsen, J., Partikulier
 Jacobsen, Abildgaard, Bogtrykker
 Jepsen, J., Lærerinde
 Jensen, Laurits, Malermester
 Jensen, Chr., Dommerfuldm.
 Jensen, J. A., Vognmand
 Jensen, C., Billedhuger
 Jensen, Sanderhoff, Billedhuger
 Jensen, J. R. J., Sognepræst
 Jensen, Andreas, Murermester
 Jensen, Richardt, Lokomotivfører
 Jensen, Otto, Overinspektør
 Jensen, Didrik, Strandvejen
 Jensen, Kjeld, Redaktionssekretær
 Jespersen, E., Hotelbestyrer

Jespersen, V., Gartner
 Johansen, Glarmester
 Jørgensen, A., Havnefoged
 Jørgensen, Chr., Forretningsbest.
 Jørgensen, M., Lærer
 Kamp, L., Trikotagehandler
 Kappel, L. C., Kusk
 Karner, K., Amtsfuldm.
 Kierulff, Apoteker
 Kjær, Carl, Isenkræmmer
 Kjær, G., Entreprenør
 Kjærgaard, A. N., Sparekassedir.
 Klavsen, Ravn, Sparekassebogh.
 Knakkegaard, Snedker
 Krarup, Pastor emerit.
 Kortegaard, P. C. C., Fabrikant
 Larsen, Anton, Gasmester
 Larsen, A., Skoleinspektør
 Larsen, N. C., Gartner
 Lauesen, Stationsforstander
 Leerhøj, F. C., Manufakturhdr.
 Leerskov, M., Rentier
 Legind, Rentier
 Lehmann, Amtmand
 Lunde, Gartner
 Lustrup, J. J., Redaktionssekretær
 Lyhne, Ivar, Urmager
 Møller, Poul, Lærer
 Møller, A. M., Sognepræst
 Nielsen, P., Lærer
 Nielsen, P., Hotelejer
 Nielsen, N. P., Købmand
 Nielsen, C., Jernbaneassistent
 Nielsen, Tandlege, Thisted
 Nørby, N. K. N., pens. Lærer
 Nørgaard, Chr., Lærer
 Nørgaard, Gr., pens. Overlærer
 Nørgaard, A. F., Sagfører
 Petersen, H., Lærer

Poulsen, P. O., Købmand
 Poulsen, Yde-, Sagfører
 Poulsen, Brtl., Ejendomskommis.
 Poulsen, G., Møllebygger
 Preuss, M., pens. Lærerinde
 Prohaska, R., Manufakturhdr.
 Rasmussen, Hans, Kunstdrejer
 Rasmussen, And., Købm., Nørreg.
 Rasmussen, R., Handelsbestyrer
 Ravnemose, N., Redaktør
 Renberg, A., Dragsbæk
 Realskolens Bibliotek
 Ryge, Banemester
 Schou, Wm., Amtsforvalter
 Selmer, H., Skråder
 Skaarup, N., Urmager
 Skaarup, P., Lærer
 Smith, Vald., Manufakturhdr.
 Spangberg, N. L., Grosserer
 Spanggaard, K. K., Lærer
 Spleth, Dommer
 Sund, Konsul, Dampskibsekspedit.
 Svalgaard, A. C., Portør
 Søe, N. Chr., Manufakturhdr.
 Søgaard-Christensen, fhv. Dyrlæge
 Søndergaard, Smed, Landinspektør
 Sørensen, N. Skov, Lærer
 Sørensen, M., Guldsmed
 Sørensen, Tømmerhandler
 Thomsen, Overpakkemester
 Thomsen, Th., Sagfører, Konsul
 Toft, N., Dyrlæge
 Tolderlund, Distriktslæge
 Thykier, N. J., Kalkværksejer
 Topp, Wilh., Skomager
 Tøttrup, Jens, Maskinist
 Wilster, Driftsbestyrer
 Zacho, S., Konsul, Grosserer
 Østerbye, H. P., Maler

I det øvrige Land:

Abildstrup, Lærer, Lomborg nordre
 Skole, Bonnet
 Andersen, Aksel, Assistent ved Red-
 ningsvæsenet, Skagen
 Andersen, S., Overretssagf., Kbhvn.
 Andersen, Jens, Fabrikant, Søbjerg

Bach, J. C., Lærer, Nakskov
 Bache, Stiftamtmand, Kammerherre
 Aalborg
 Balsby, Posteksp., Grindsted
 Bendixsen, C. Konsul, Fabrikant, Kbh
 Behrens, Carl, Redaktør, Kbh.

Biblioteket for Vejle By og Amt
Bjerregaard, Inkassator, Hallingsgade
12, København Ø.

Bluhme-Knudsen, Krdsf., N. Sundby
Borrel, Poul, Snedker, Haudrup St.
Breinholt, Konsul, Esbjerg
Bruse, J. S., St. Paulsvej 2, Hellerup
Centralbiblioteket for Viborg Amt
Christensen, P., Byretsfuldm., Slagelsegade 10, København Ø.
Christensen, Jens Chr., Kbhvn.
Christensen, Poul, Lærer, Aarhus
Christiansen, Mejeribest., Erslev
Dahlerup, C. F., Overklif., Skagen
Det statistiske Departement, Kbhvn.
Det danske Sprog- og Literaturselskab,
Kbhvn.

Due, Kunstmaler, Brønshøj
Engelsted, Frue, Fakse
Enggaard, M. Lærer, Kjellerup
Foget, A., Frk., cand. phil., Aarhus
Folkebiblioteket, Nykøbing M.
Hansen, C. A., Fyrmester, S. Lyngvig
pr. Ringkøbing
Hansen, C. B. V., Etatsr., Hellerup
Hansen, K., Statskonsulent, Lyngby
Hansen, Will., Pastor, Klinte pr. Jul-
lerup
Hansen, Jac., Pastor emer., Odense
Hauen, Reinhard van, Gl. Kongevej,
København
Hedin, Niels, cand. pharm., Aalborg
Holst, Poul, Petersgade, Slagelse
Industriforeningens Bibliotek, Kbhv.
Jacobsen, Marie, Lærerinde, Grønne-
gade, Aarhus
Jensen, Ewart, Postassistent, Kbhv.
Kirk, Doktor, Hadsund
Kjeldtoft, H. Lærer, Bonnet
Klitgaard, C. Postmester, Brønderslev
Knudsen, Chr., Gdjr., Sundby, Mors
Kragholm, Elektriker, København
Kristensen, J. Krogh, Lærer, Hvils-
høj, Brønderslev
Kromann, N. M., kemiske Fabr.,
Esbjerg

Landsarkivet for N. Jyll., Viborg
Landsarkivet for Fyn, Odense
Landsarkivet for Sjælland, København
Larsen, Chr., Toldbetjent, Karre-
bæksminde
Lund, Holger, cand. pharm., Kbhvn.
Lund, Poul, Skibsmægler, Skive.
Lundbye, S. P., Professor, Kbhvn.
Lundsgaard, P., Lærer, Højrup, St.
Hedinge
Ludvigsen, Johs., Prokurist, Kbhvn.
Lykke, Højskoleforstander, Galtrup
Lærerhøjskolen, København
Mendolah, Frue, Snoghøj
Mikkelsen, Kr., Lærer, Bødstrup St.
Mikkelsen, M., Lærer, Randers.
Morslands historiske Museum, Ny-
købing
Morsø Læreres Læseforening, Nykøbing
Mose, Overlærer, Gentoft
Møller, G., Apoteker, Slagelse
Nielsen, Pastor, Skibsted pr. Kongerslev.
Nielsen, Stationsforstander, Skjern
Nordjydsk Landsbibliotek, Aalborg
Nyboe, Lærer, København
Olesen, Chr., Boghandler, Holte
Overgaard, Mejeribst., Højmark, Lem
Rigsarkivet, København
Roelsgaard, Læge, Vejle
Rørsig, Lærer, Hallund, Brønderslev
Salling, Dommer, Hobro
Scavenius, Godsejer, Gjørsløv
Skadhauge, Poul, København
Skjoldborg, Johs., Forf., Løgstør
Skov, Ida, Frue, Kbhvn.
Stadsbiblioteket, Aarhus
Svendsen, L. P., Rentier, Kbhvn.
Søndergaard, Hotelbestyrer, Løkken
Søndergaard, Chr., Lærer, Flade
Termansen, N., Maler, Hillerød
Tidemann, cand. polyt., Mosager
Topp, C. V., Grosserer, Hellerup
Winther, P., Isenkræmmer, Skive
Vogel, Kredslæge, Nykøbing
Worm, Ludv., Grosserer, Hellerupvej
3, Hellerup.

Regnskabsoversigt for 1922.

Historisk Samfund.

	Indtægt.	Kr. ø.
1. Kassebeholdning fra forrige Aar		23 97
2. Medlemsbidrag		1449 80
3. Tilskud fra Staten til Aarbogen		400 00
4. Salg af Aarbøger		81 35
5. Andre Indtægter		20 00
	Ialt Indtægt...	1975 12

	Udgift.	
1. Udgifter ved Aarbogen m. m.	1484 52	
2. Bidrag til Museet for Thy og V. Hanherred	170 00	
3. Kundgørelser, Tryksager og Porto... ●	185 60	
4. Andre forskellige Udgifter ..	128 55	
5. Kassebeholdning ved Aarets Udgang	6 45	
	Ialt Udgift...	1975 12

Museet.

	Indtægt.	Kr. ø.
1. Modtagne Bidrag:		
Statstilskud til Erhvervelser	500 00	
Historisk Samfund	170 00	
Thisted Amt	200 00	
Thisted Købstad	400 00	
Sparekassen for Thisted Amt	25 00	
2. Indvunden Husleje	300 00	
3. Midlertidigt Laan	735 86	
4. Andre Indtægter	27 75	
	Ialt Indtægt...	2358 61

	Udgift.	
1. Anskaffelser til Museet m. m.	353 48	
2. Udgifter vedrørende Bygningen	208 95	
3. Lønninger	200 00	
4. Renter	481 50	
5. Afdrag	853 02	
6. Skatter, Afgifter, Assurance	176 66	
7. Andre Udgifter	85 00	
	Ialt Udgift...	2358 61

